

bayram gömlüğü

YAZARLARIMIZDAN SEÇME ÇOCUK ÖYKÜLERİ

ÇOCUKLAR!

ISBN 975 - 405 - 282 - 4

İşte kitaplığınızın güvenilir dostları

altın çocuk kitapları

40000
K.D.V. Dahil

ISBN 975 - 405 - 282 - 4
91-34-y-0131-83

Yayın Hakları (c) ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Kapak Resmi NEDİM GÜNSÜR «Bayram Yeri»
adlı tablosundan
Fotoğraf ENDER ERKEK
Baskı ALTIN KİTAPLAR BASIMEVİ

Adres

Celâl Ferdi Gökçay Sk. Nebioğlu İşhanı
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 522 40 45 - 526 80 12

BAYRAM GÖMLEĞİ

Düzenleyen
DOĞAN HIZLAN

MİLLİ EĞİTİM, GENÇLİK VE SPOR
BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU-
NUN 27.5.1986 TARİH VE 4429 NUMARA-
LI YAZISIYLA, 1739 SAYILI KANUN GERE-
Ğİ, İLK VE ORTAOKULLARA TAVSİYE
EDİLMİŞTİR.

* KEMAL BİLBAŞAR *

Kaymaklı Tavukgöğsü

Bay Naci Duru, elbise kuponlarından ilkini, Yerli Mallar Pazarı civarında, gelip geçenlere, «Memur kuponları alıyorum...» diyen karaborsacılara satmış, dönüyordu.

Artık, eskisi gibi acemi ve utangaç değildi. Alış verişi bir ayak önce bitirmek için, ilk teklif edilen fiyata, «Eyvallah... Allah bereket versin!.. Taş mı attım, kolum mu yoruldu?» demiyordu. Şimdi bu işi bir suç, bir çeşit dilencilik saymıyor, bu alış verişe, harbin son yılında, iyiden iyiye alışmış bulunuyordu.

Hükümetin onbeş lira karşılığı verdiği A kuponu kendisine havadan on lira kazandırmıştı işte; ama bu parayı «nereye peşin» sarfedeceğine henüz karar vermemişti. «Delik o kadar büyük, yama o kadar küçük»tü ki...

Karısı ne derse desin, oğlanı bir kez doktora göstermeliydi. «Solucan var da ondan sarı bu çocuk, bu kadar» diyordu komşular. Ama, solucan peynirden, şekerden olurdu. Oysa ki, oğlanın peynir yüzü gördüğü yoktu; şekeri de karısının dayısına gittikleri zaman yiyordu.

Çocukta solucan olmadığı muhakkaktı. Ne salyası akıyor, ne de burnu kaşınıyordu.

Peki, ama, karnı da boşuna şişmezdi ya oğlanın? Elbet bir derdi vardı. Dispansere götürmeliydi muhakkak bir kez: «Gözlüklü doktorun ilaçları iyi geliyor herkese» diyordu mahalleliler.

Bay Naci Duru'nun karısı, çocukta, «doktorluk» bir maraz görmüyordu. O, bütün fakir semt halkı gibi, doktordan çok komşu teyzelerine inanıyordu. Onların ilaçlarını daha «hassiyetli» buluyordu. Sarmısakla kabak çekirdeğini dövüp, sabahları yutturdular mı, yüzünün sarılığı da giderdi, karnın şişliği de inerdi. Hadi bilemedin, solucan şekeri yedirdin. Bak o zaman bir şeysi kalır mıydı oğlanın.

Lakin Bay Naci Duru için kırk beşinden sonra kavuşulan bu oğlancığın kıymeti büyüktü. O, «kuru dalın meyvası» idi. Ve onu, kabristan avlusunda çocukların taşıdığı sarı erikler gibi renksiz görmeye yüreği katlanamıyordu. Yanaklarının Amasya elması gibi kıpkırmızı ışıldamasını istiyordu. Kör olası dünya savaşının sırası mıydı? Harp çıkmasaydı bu çocuk şimdi böyle mi olurdu? Ona, yatarken 250 gram süt içirse, sabahları tereyağcığını, yumurtasını, reçelini yedirse, yanakları böyle solar mıydı? Harp çıkarmanın gözü kör olsundu.

Hayır... Bay Naci Duru, karısının bütün iyimserliğine rağmen, bu on lirayı oğlanın sağlığına harcayacaktı. Varsın bu para eczacılara kısmet olsundu. Zaten laneti nasıl kazanmışlardı?.. Alın teriyle kazanılmayan paranın gideceği yer belliydi; ya ilaca ya doktora...

Sara Hanım sonunda boyun eğdi; ama «Yazık dört kilo et parasına» demekten kendini alamadı.

Küçük Engin'e «adamlık»ları giydirildi. Saçları tarandı. Engin, küçülmüş lacivert elbiseleri içinde büsbütün çelimsiz ve sarı görünüyordu.

Dispanserin «gözlüklü doktoru» korkudan gözlerinin halkaları büyümüş, babasının ellerine sımsıkı yapışmış olan Engin'i okşadı. Ona bir şeker verdi. Sonra bir tane daha vereceğini vaad ederek boğazını, ciğerlerini ve karnını muayene etti. Göz kapaklarına bakarak kansızlığının derecesini ölçtü.

Çocuk biraz zayıf düşmüştü. Karnının şişliği bundandı. «Bir tüberküloz başlangıcı» diyemezdi. Bu melun kelime boğazında düğümlendi.

İştahsızlığı için bir şurup, kanlanması için iğneler veriyordu. Tereyağı, peynir, pirzola, karaciğer, kompostolar, tatlılar tavsiye etmenin bu fakir semt halkıyla alay etmek gibi bir şey olacağını hissediyordu.

Fakat, «Mümkün olursa günde üç dört yumurta yedirmelisiniz» dedi. Reçeteyi babasına verirken Engin'in ağzına iri bir lokum soktu. «Hadi geçmiş olsun» dedi. Onlar baba oğul kapıdan çıktıkları sırada doktor başını salladı, omuzlarını kaldırdı. Savaş yılları içindeydik, ne çare...

Bay Naci Duru, ilaçları «Şifa»da yaptırdı. Bu ad ona ilaçların hülasası gibi geliyordu. Eh... ilacın iyisi de insanın iyisi gibi «büyük» yerde bulunurdu. Bu çeşit çeşit kavanozlar, mavi, kırmızı yeni-dünyalar, garip garip şişeler, camekânlı dolaplar ve ilaç kutuları ona, hastalıkların yanıp kül olacakları acayip bir alem gibi geliyordu.

Küçük Engin de, bu beyaz gömlekli adamların gidip kayboldukları kırmızı perde arkasında umulmadık bir şeyler olacağını sanıyordu. Kapının üstündeki resimden gözlerini ayıramıyordu. Bu resim ona komşu Rasime halanın masallarındaki devi hatırlatıyor ve babasına sokuluyordu.

Eczaneden «iğneleri ve şurupları» aldıkları zaman ellerinde yüz yirmi beş kuruşları kalmıştı. Bu pahalılık zamanda üç dört ilaç almışlardı. Buna da şükür. Ya ilaçları bulamasalardı?..

Engin, önünde Lorel ve Hardi satan bir kuklacıdan, kendisine «şapkalı cüce» alması için babasına yalvardı. Ne güzeldi bu cüceler!.. Boyları uzayıp uzayıp kısalıyordu.

Bay Naci Duru, hanımdan azar işiteceğini bildiği halde, oğlunun bu arzusunu kıramadı. Ya oğlan ölüverirse... İçinde bir huzursuzluk halinde duyduğu bu endişe, şimdi bütün acılığı ve çıplaklığıyla ortaya çıkıyordu. O zaman oğluna bir kukla almayı, yüreğinde büyük bir hicran halinde kanayacaktı.

Yetmiş beş kuruş verip kırmızı yanaklı ve şişman olan kukla-

yı satın aldı. Kim bilir, belki de bu ilaçlar sayesinde oğlu da böyle şişmanlardı.

Küçük Engin, kuklacının gösterdiği yerden bebeğini yakaladı. Kuklanın elbisesi altında, makasa benzer iki tahta parçasını sıkıldığı zaman «Cüce»nin boyu uzuyordu. Ooo... bu ufacık adam kendine gülüyordu da. Engin de kakkahayla gülmeye başladı.

Babası pek sevindi:

«İsterse hanım bana bir hafta kahve parası vermesin. Bu israfı da başıma kaksın, razıyım. Engin kuklasından memnun ya.»

Çarşı içinde el ele giderlerken:

«Bana bak Engin! Annen sorarsa kuklayı çarşıdan aldığımızı söyleme, gözlüklü doktor amca verdi de, e mi?» diye tembih etti. «Bilirsin, annen oyuncağa para vermemizi istemez...» dedi.

Muhallebici önünden geçiyorlardı. Engin, babasını bugünkü kadar cömert ve zengin görmemişti. Ne isterse babasının alacağını sanıyordu. Muhallebicinin camekânlarındaki muhallebiler, sütleçlar kimbilir ne kadar tatlıydı. Müjgân teyzelerinde bir defa tavukgöğsü yemişlerdi. O da tıpkı bunlar gibi boyayla süslenmişti. Ah, şu tavukgöğsünden bir tane yeseler!..

«Babacığım, acıktım ben. Bana tavukgöğsü alsana!»

Bu teklif Naci Duru'yu hem sevindirdi, hem ürküttü. Oğlu bir şey yemek istiyordu ha?.. Evde sofraya bin nazla oturup bir şey yemeden kalkan oğlu şimdi «Acıktım!» diyordu. «Gözlüklü doktorun» elinde muhakkak bir uğur vardı.

İyi ama, acaba cebinde tavukgöğsü alacak kadar para kaldı mıydı? Elli kuruşu vardı. Eh... Bu parayla bir tavukgöğsü verirlerdi elbet. Kendisi yemese de olurdu. Parası olmadığı için yiyemediğini nereden bileceklerdi? Muhallebici, olsa olsa kendini ya oruçlu sanacak, yahut da şeker hastalığından mustarip bilecekti.

Camekânın kenarındaki liste gözüne ilişti. Tavukgöğsünün karşısında 17,5 kuruş yazılıydı. Demek kendisi de bir tabak yese gene on beş kuruş kalacaktı.

Muhallebiciye göğsünü gere gere girdi.

İçerde, köşeye çekilmiş, burun buruna, bir delikanlıyla bir boyalı kızdan başka kimse yoktu. Erkek bir şeyler anlatıyor, öteki kaşığıyla gelişi güzel oynayarak ve gülümseyerek onu dinliyordu. «Bu hareketli ve alçak sesli konuşmayı biz de biliriz,» diye düşündü. «Hey gidi gençlik ve bolluk yılları...»

Oğlunu sandalyeye oturttu. Engin'in «gülün cüce»sini de masa üzerine yatırdı...

Naci Duru, masayı bezle silerek, ne emrettiğini soran garsona, gayet kesin bir sesle:

«Bize iki tavukgöğsü getir,» dedi.

Engin, kuklasını alıp oynamak hevesiyle, ona sarıldığı sırada, babası elini tuttu. Kaşlarını yukarı kaldırdı:

«Burada olmaz!..» dedi.

Engin, «Burada niçin olmaz?» diye düşündüyse de, sormaya cesaret edemedi.

Duvarlarda o kadar çok ayna vardı ki. Camekânlar da tatlı doluydu. Şu beyaz elbiseli adam, niçin bu kadar çok tatlısı olduğu halde, yemiyordu? Yoksa o da, «gözlüklü doktor» gibi hastalara mı bakıyordu?..

Garson, iki tavukgöğsü getirdiği sırada, Bay Naci Duru, başından şapkasını çıkarmadığını hatırladı. Şapkaıyla, böyle yerlerde oturmak ayıptı. Şu gençler ihtimal kendisini ayıplamışlardı. Hadi onlar görmedi, diyelim. Etraflarına bakacak halleri yok... ama şu garsonla, masadaki kız boşuna gülümsemiyorlardı birbirlerine.

Şapkasını asıp tekrar yerine oturduğu zaman, oğlunun büyük bir iştahla tavukgöğsünü yediğini gördü. Maşallah, yarmıştı bile... Yok canım. Tavukgöğsünü muhallebici tabaklara küçük parçalar halinde koymuştu da ondan öyle sanıyordu. Oğlu henüz üzerinden bir kaşık... O ne? Tavukgöğsünün üzerinde bir parça kaymak vardı, oğlu onun yarısını yemişti. Acaba?.. Evet, kendi tabağında da, tavukgöğsünün üzerinde bir parça kaymak vardı.

Sırtından soğuk bir ter boşandı.

Eyvah!.. Kaymak parasını nereden verecekti? Ama levhada «Kaymaklı tavukgöğsü» diye bir tatlı fiyatı yazılmamıştı. Camekân-daki bütün tavukgöğsü ve muhallebilerin üzerinde birer parça kaymak vardı. Yüreğine biraz su serpildi.

Eh... demek ki tavukgöğsünün parçaları küçülmüş, fakat üzerine biraz kaymak eklenmişti. Bununla birlikte, içi rahat değil-di. Kaymaklı tavukgöğsünün lezzetini bir türlü çıkaramıyordu. Ağzının tadı kaçmıştı sanki.

Engin, tabağını iyice sıyırdı. Hatta iki eliyle kenarından yakala-dı. Fakat babası tam vaktinde onu engelleyerek, gülünç duru-ma düşmekten kurtardı kendilerini. «Evladım, tabak yalanmaz, biliyorsun...» diye fısıldadı ve kendi tabağındaki parçayı da oğlu-na verdi. Bereket o sırada iki genç müşteri kol kola dükkândan çıkıyorlardı. Kimse onun bu engellemesini görmemişti.

Garsonu çağırdı. Elli kuruşu masa üzerine koydu. Garson parayı almadı:

«Daha yirmi kuruş vereceksiniz, efendim?» dedi.

Sırtına bir ter dalgası hücum etti. Sakin olmaya çalışarak sor-du:

«Neden? İki tavukgöğsü yemedik mi biz?»

«Evet efendim, fakat kaymaklıydı...»

Korktuğuna uğramıştı demek! Şimdi gözünün önüne garson-la çekişmeler, kapının önüne birikmiş insanlar, polisler, geliyor-du. Rezil mi olacaktı?

Oysa ki burada kendisi haksız değildi. İşin içinde bir düzen-bazlık var gibiydi. Onlardan kaymaklı tavukgöğsü isteyen kimdi?

Soğukkanlılığını elden bırakmamalıydı.

«Ben sizden iki tane tavukgöğsü istedim. Kaymaklı olsun demedim ki. İşte fiyat listeniz de karşıda. Tavukgöğsü 17,5 kuruş diye yazılı. Kaymaklı kaymaksız lafı yok. 'Kaymaklı tavukgöğsü' diye bir şey olsaydı, onun da fiyatını yazardınız.»

Yargıç karşısında kendini savunan bir suçlu gibi, bütün cesare-t ve zekâsı uyanmıştı.

Bu da yeni bir karaborsa hilesi miydi? Bu ne rezaletti? Alemi soyamak için bütün esnaf elbirliği mi etmişti?

Bay Naci Duru'nun bu tehdit dolu sözleri garsonu şaşırtmıştı:

«Şimdi müşteriler, hep böyle yiyorlar da, efendim... Affedersiniz... Yanlışlık bizde oldu,» dedi.

Bay Naci Duru, küçümseyen bir bakışla baktı, dudağının ucundan:

«Biz, o kibarlardan değiliz, oğlum... 50 kuruş içinden 35 kuruş al, üstünü ver!.. Ben fazla laf istemem,» dedi.

Avucunda 15 kuruşla kapıdan çıktıkları zaman, kaymaklı tavukgöğsü satanlara karşı bir zafer kazandığı halde, neşe, sevinç yerine bir üzüntü, hüzün ve bıkkınlık duyuyordu.

Engin'in elindeki kukla gülüyordu ve sokakta insanlar koşar gibi yürüyorlardı.

«İrgatların Öfkesi»

* SAİT FAİK ABASIYANIK *

Son Kuşlar

Kış, Ada'nın her tarafında yerleşebilmek için rüzgârları, yıldız poyraz, maystro, dramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pirtısını toplamamış, bir kenara, oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim. -Övünmek için değil-!

Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş, on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde, hâlâ karıncalar gezer. Hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına

konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e inecek yolcuları düşündüğüm, yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan önce de uçaklar geçmişti. Ama, hiç, içindeki yolcuların Yeşilköy'e neredeyse inceklerini, daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için, kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi... bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış yıllık yaşama, bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kimbilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümde, ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki yıldır gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum!

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyükleğin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacak ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler, bir müddet beklerler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört, beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin adında bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahirre tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O, esmerle sarışın arası iskeletlerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırl pırl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine sallatılığine, Karamanlı ağız konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülayim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer

damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çıkar:

«Bizim pilavlıklar geldi!» derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dışlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına tanık olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, Iodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbül günlerinde, o, en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır: bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Yıllar var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, barış, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi engel oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç yıla kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kimbilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendinin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir

incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı.

«Ne yapıyorsunuz, yahu?» dedim.

«Sana ne?» dediler.

Fıkara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

«Canım, neden söküyorsunuz?» dedim.

«Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.»

«Ne yapacakmış bunları?»

«Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...»

«İngiliz çimi alsın, eksin; mademki herif zengin...»

«İngiliz çimiyle bu bir mi?»

«Bu daha mı iyi?»

«İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.»

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Beye ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı gerektirmiyormuş!

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

«Son Kuşlar»

* ORHAN KEMAL *

Çocuk

İstiklal Caddesi'ndeki kocaman apartmanlardan birinin köşesine dayamıştı sırtını. Ayaklarında yamalı pabuçlar, başında okul kasketi. Galiba ortaokul, yahut bir başkası. Eskiydi. Laciverdi solmuş, kumaşın havı adamakıllı dökülmüş, siperinin muşambası yer yer çatlamıştı.

Havada henüz ne kar, ne ayaz. Ama soğuk vardı besbelli. Vardı. Çocuğun ayak değiştirmesinden, yüzünü buruşturduğundan belliydi. Ellerini birbirine sürtüyor, arada hohluyordu da.

Demek karsız, ayazsız ama, soğuk vardı.

Caddeden gelip geçenlerden çoğu havayı nefis buluyorlardı. Bir bakıma, nefisti de. Alkol alınmış, mide sıkıca doyurulmuş, paltolara bürünmüşse elbette nefisti. Sonra, gece, tramvaylar, otobüsler, pırıl pırıl neon lambaları...

Çocuğun dersi vardı halbuki. Birkaç kartpostal satabilse, hemen kırıncı kırıncı, cetvel tahtası, çizgisiz kâğıt, triling. Ama trilingi yoktu. Bunu hatırlayınca yüzü buruştu. Haluk'unki gibi kocaman değil, küçücük bir takımı olsaydı, pergel takımı. Haluk'unki kadarını elli liraya bile vermezlerdi.

Elli lira!

Tütünde çalışan annesinin on beş günlük kazancı!

Kabil değildi.

Küçükü bile kabil değil gibi geldi. Yedi buçuk lira. Beş lira olsun. Beş lirayı nereden bulacaktı?

«Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!»

Bu kartpostalları da başına bela etmişti. Beş lira vermişti tümüne. Kelepir. Onar kuruştan topunu okutabilse, sekiz lira kazanacak. Ama nerde? Bir hayır sahibi çıksa da, topunu birden alsa, sekiz lirası olurdu. Sekizin beşini pergel takımına veremezdi ki. Pergel takımından önce, çorap, defter, eskicide pençelenmiş para bekleyen ayakkapları...

Annesi: «Ölüyorum,» diyordu, «Bana acı oğlum,» diyordu. «Bırak okulu da yardım et bana,» diyordu. «Sabahın yedisinden, akşamın beşine kadar ayakta dikilmekten bitiyorum, acı bana yavrum,» diyordu.

Acımasına acıyordu annesine. Annesine acıdığı için okumak istiyordu ya. Hiç olmazsa ortayı bitirse. Öğretmen, «Oku!» diyor-du, «Mutlaka oku, sonuna kadar!» Haluk bile bir gün: «Ah!» demişti, «Karnem seninki gibi olsa!»

Karnesi kendisinininki gibi olsa ne olacağını sormuştu.

«Beybam, annem, teyzem, halalarım...»

«Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!»

Onun da beybası, teyzeleri, halaları, yahut amca veya dayıları olsa. Karnesini görünce, «Aferin, aferin sana!» deseler. Ne hediye istediğini sorsalar.

O, «Bana Haluk'un ki gibi bir pergel takımı alın, başka bir şey istemem,» derdi.

Sırtını dayadığı apartman köşesinin tam karşısına rastlayan acentadaki pırl pırl bir gri bisiklete dikmişti gözlerini. Görüyordu ama farkında değildi. Aklında Haluk'un pergel takımı. Kocaman, her şeyi tamam. Sıcacık bir odada, bol ışık, rahat masa, çini mürekkep, tabaka tabaka çizgisiz kâğıt, cetvel...

«Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!»

Tarihçi ödev vermişti: Mezopotamya'da, Asur devleti. Paralel ve meridyen durumunu filan çizecek. Biliyor, öyle biliyor ki ne yapacağını. O, Haluk mu? Haluk, Asur devletini bile bilememişti. Halbuki Asur devleti, milattan önce 1300 yılında Babil devletinin kuzeyinde genişledi, Babil devletini yıktı, Mezopotamya'yı zaptet-

ti. Ah, Mezopotamya'yı görmek isterdi. Mezopotamya'yı, Hindistan'ı, Çin'i, Orta Asya'yı. «İlk vatanımız. Damarlarımızdaki kanda Orta Asya bitkilerinden izler var,» demişti öğretmen. Belki ama, her halde baba tarafından. Ana tarafından olamaz. Babası vaktiyle büyük gemilerle uğraştığı limanlardan birinde görüp sevmiş annesini. Evlenmişler. Mari, Fatma olmuş. Uzun hikâye.

«Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!»

Dönüp bakmıyorlardı bile.

Hepsini satabilse, sekiz lira. Pergel takımı için beşini harcamazdı ki!

Babası, çarkçı babası ölmemeliydi. Ölmesi alırdı. İsterse elli lira olsun, alırdı. Tombul, kırmızı yanakları, kocaman piposu, sol kaşına yıktığı kasketi, sarı bıyığı, mavi gözleri... Küçücükü o zaman. Babası seferden şişe şişe şarap, peynir ve acayip cigarelerle döndükçe, annesi öyle neşelenirdi ki. Birinde babası kocaman bir para vermişti. Kocaman. O zamanki yaşına göre kocaman. Neler almıştı neler... Annesi kızmıştı da, babası... Çarkçı babası, pipolu, kasketli, sarı bıyıklı, mavi gözlü babası arka çıkmıştı!

«Babacığım» diye geçirirken, pardesüsünün yakası kalkık, mavi gözlü, kahverengi fötr şapkalı birisi önünde durdu. Kartlara değil, yüzüne bakıyordu. Gözlerinin içine. Mavi gözleri tuhaf tuhaf gülüyordu adamın. Babasını anımsadı. Ama bunun ne piposu vardı, ne de sarı bıyığı, hiç bıyığı yoktu. Gözlerine bakıyordu, gözlerinin ta içine, ayırmamacasına.

«Kart mı satıyorsun?»

«Evet. Güzel İstanbul manzaraları...»

«Kaça?»

«Onar kuruş. Bakın, çok güzel manzaralar!»

Adam hâlâ gözlerinin içine bakıyor, öğürtücü bir alkol saçıyor, ılık ılık.

«Sen daha güzelsin,» dedi.

Çocuk anlamadı.

«Alacak mısın?»

«Alayım mı?»

«Siz bilirsiniz!»

Adam, kartlardan bir tutamını çaktı, çocuğa uzattı.

«Say.»

Çocuk heyecanla saydı.

«On beş tane!»

Gözleri hâlâ gözlerinde. Öğürtücü alkol kokusu... Boşver, alacak galiba. Yaşasın, alıyor. Onardan yüzelli kuruş. Peki ama, gözlerini niçin gözlerinden ayırmıyor? Elini pantolon cebine soktu, tomarla para çıkardı. Kirlî kıvrık kâğıt paralardan birkaçı yere düştü. Eğilip aldı. Çocuğa kirlî bir iki buçukluk uzattı.

«Bozuğunuz yok muydu?»

«Yok.»

«Bozduralım öyleyse, durun.»

«İstemez istemez, hepsi senin olsun!»

«Benim mi? Niçin?»

Adam fısıldadı:

«Çok güzelsin de...»

Arkasını dönüp yürüdü.

Elinde parayla çocuk dikildi kaldı. Ne diye fazla para vermiş-ti?

Sebep?..

Fazladan bırakılan yüz kuruş fenasına gidiyordu. Hakkı değil-di ki. Namussuzluk, yahut hırsızlık gibi geldi.

Keşke vermeseydi.

Adam geri dönmüştü.

Hep o ısrarla bakan mavi gözler, kahverengi fötr şapka, öğürtücü alkol kokan ılık nefes. Bakıyordu. gittikçe fenalaştığı sezilen bakış.

Kartpostallar arasından yeni bir tomar çekip, rasgele bir iki buçukluk bırakıp, yürüdü.

Beş lirası olmuştu.

Ama...

Kartları saydı: Elli beş tane. Demek yirmi beşi satılmıştı.

Onar kuruştan iki buçuk lira. İki buçuk lirası olması lazımdı. Niçin beş lirası vardı? Hakkı değildi ki. Niçin? Acımış da sadaka mı vermişti? İstemiyordu. Sadakaya ihtiyacı yoktu, vızgelirdi.

Fazla iki buçukluğu, karşı köşede dilenen kör ihtiyarın çanağına bırakmaya karar verirken, mavi gözlü adam tekrar geldi. Aldığı bütün kartları işportaya bıraktı. Çocuk memnun. Beş lirayı hemen uzattı.

«Buyurun paranızı!»

«Kalsın.»

«Niçin?»

Adam cevap vermedi. Pantolon cebinden çıkardığı para tomarından bir onluk ayırıp işportaya attı.

Çocuk:

«Peki ama niçin?»

Diye bağırdı.

«Çok güzelsin de onun için!»

Ve yanağını okşamak için uzandı.

Çocuk anlamıştı, her şeyi anlamıştı. Artık şüphesi kalmamıştı. İri, ela gözleri ve kıpkırmızı yanaklarıyla bir öfke çılgılığı gibi baktı adama. Önceki beş lirayla, sonraki on lirayı kaptı, suratına fırlattı.

«Alçak!»

Boynuna kınnapla geçirili küçücük işportası, İstiklâl Caddesi'nin kalabalığına karıştı.

«Küçükler ve Büyükler»

* HALDUN TANER *

Atatürk Galatasaray'da

Ya sekizde ya dokuzda idik. Demek ki otuz, otuz bire rastlıyorduk. Mektepte bir telaş, bir kıyamet. Taş tablolar boyanıyor, yıkık yerler sıvanıyor. Meğer Gazi Paşa gelecekmiş. İdare her sınıfa Afet Hanımın, baskısı henüz bitmemiş Yurt Bilgisi kitabından üçer nüsha dağıttı. Talebeler kımlanıyor:¹ «Ah bir bizim sınıfa girse.» Hocalar başka gûna: «Allah vere bizimkine girmese!»

Tanrı eksik etmesin, gerçi Galatasaray'ın her sınıfında daima üç-dört ekâbir-zade bulunur ama, ne de olsa en şanslı sayılan sınıflar yine Kazım Paşanın, Rahmetli Cevat Abbas'ın ve Nuri Conker'in mahdumlarının² bulunduğu sınıflardı. İdare de zaten dikkatini daha çok bu sınıflar üzerinde toplamış bulunuyordu.

Bununla beraber biz de pek ümitsiz değildik. Ancak ne var ki, biz ekâbir çocuklarına değil de, Fransız hocamız M. Martin'in övünmelerine bel bağlıyorduk. M. Martin -sözüne inanmak gerekirse- Gazi Paşa'ya üç ay kadar hususi³ ders vermişti. Buna dayanarak da, mektebe geldiği takdirde, Paşa'nın onu ezip geçemeyeceğine bizi inandırmıştı. Bu inançla tuttu, üç günün içinde, ders verdiği üç şubeye de «La Pipe Turque» adlı parçayı, noktasına, virgülüne, hatta noktalı virgülüne kadar ezberletti. Atatürk

(1) Ayağa kalkmaya ve uçmaya davranmak.

(2) Oğul.

(3) Özel.

girince bizi bu parça üzerinde **analyse gramaticale** yaparken bulmalı idi. Artık koridorda ufak bir gürültü olsa, hemen hocanın ikazı⁴ ile, evvelden işaretlediğimiz La Pipe Turque sayfasını açıp alesta bekliyorduk.

Böyle, geldi geliyor çarpıntısı ile geçen bir haftanın sonunda, Atatürk gerçekten mektebe geliverdi. Fakat aksiliğe bakın ki, o gün M. Martin'in bize dersi yoktu. Biz o sırada «Malumatı vataniye⁵ dersinden yazılı yoklama oluyorduk. Atatürk'ün gelişini göremedik ama, koridorlardaki telaştan meseleyi anladık. Artık, al gözünü sınıfın koridora bakan camekânlarından alabilirsen. Atatürk'ün geldiği anlaşılınca ihtiyatlı hocamız, heyecanlanıp da şaşırmayalım diye, ayaküstü, bize sorduğu suallerin cevaplarını da anlatıverdi. Sorduğu sualler şunlardı: 1- Bütçe nasıl yapılır? 2- Vasıtalı vergiler. Biz bütçenin nasıl yapılacağını da, vasıtalı vergilerin ne şekilde toplanacağını da zaten az buçuk biliyorduk. Hoca bir kere daha tazeleyince harıl harıl yazmaya koyulduk.

Hiç unutmam, yanındaki sırada, şimdi büyük mevki sahibi olduğu için ismini vermeyi doğru bulmadığım bir arkadaşımız oturuyordu. Mektep sıralarında kopya yapmayan var mıdır? Ama her şeyin bir derecesi, bir hududu olur. Bu çocukcağız ise, kopya yapmayı bir nevi hastalık haline getirmişti. Nasıl anlatayım bilmem ki, bundan adeta amatörce bir zevk alırdı. En bildiği derste bile kopya çeker, çekemezse hasta olur, deliye döner, bir hafta çaresi bulunmazdı. Öyle ki, «Al evladım şu evrakı, adını, ananın babanın adını, doğduğun yeri, tarihi dolduruver,» deseler, bunu bile gizlice nüfus kâğıdını çıkarıp kopya etmeden dolduramazdı. Şimdi hoca, hazır, cevapları anlatmış... Üstelik de Atatürk ha geldi ha gelecek... O durumda bile kitabı kucağına açmış, bildiğini okuyordu. Kimbilir belki de mahsus yapıyordu. İleride, «Ben Atatürk'ün huzurunda bile kopya yapmış adamım,» diye böbürlenebilmek için...

---

(4) Uyarısı.

(5) Yurttaşlık Bilgisi.

İşte kafiye o sırada koridorda görüldü. Yirmi, yirmi beş kişi kadardılar. Atatürk önde, ortada, yanında Müdür... Refakatindeki⁶ mutaz zevatla⁷ öbür idarecilerse iki adım geriden geliyorlar. Atatürk sigara içiyordu. Hani çok sigara içilen sinema salonlarında makinenin perdeye yönelmiş ışığı nasıl mavimtrak bir hüzmeye⁸ halini alır, Atatürk'ün burnundan koyuverdiği iki uzun duman yolu da koridorun güneşli kısmında tıpkı öyle parlıyor.

Kafiye bir an duraladı. Sonra sınıfın kapısı ardına kadar açılarak önde Atatürk, arkasında **mutaz zevat** içeri girdiler. O anda komuta almış bir bölük asker gibi rap diye ayağa kalkıp dimdik hazırol vaziyetinde durduk. -O yaştaki çocuklar böyle askerce hareketlere ne kadar teşnedirler.- Biz rap diye kalkınca, sonradan büyük mevki sahibi olan arkadaşımızın kucağındaki kitap da pat diye yere düşüverdi. Çocuğun yüzü ibik gibi kızardı. Bereket, o telaşta kimse işin farkına varmadı.

Atatürk bize, «Oturun,» dedi. Yok, hayır bize değil hocamıza, «Otursunlar efendim,» dedi. Hoca da bize dönüp: «Oturun,» dedi.

Biz de oturduk. Hocamız şimdi, öyle pek aşırı değil, tam kararında eğilmiş, efendi efendi kendini tanıtıyordu:

«Bendeniz malumatı vataniye muallimi H...»

Halbuki rahmetli aynı zamanda İstanbul'un Maarif Müdürü de olurdu. Niye Maarif Müdürü olduğunu söylemedi de kendini sadece malumatı vataniye muallimi olarak eksik tanıttı diye doğrusu hayret ettik. Maarif Müdürü olduğunu söylese herhalde Atatürk kendisini daha bir mühimserdi. Her neyse...

Atatürk, hocaya:

«Dersi kitaptan mı takip ediyorlar, yoksa takrirden⁹ mi?» diye sordu.

---

(6) Eşliğinde.

(7) Her zamanki kişiler.

(8) Işın.

(9) Anlatılanlardan.

Müdürle hoca ikisi birden:

«Kitaptan,» diye atıldılar. Ve Atatürk'e, «Hangi kitaptan?» diye sormaya vakit bırakmadan, tetikte bekleyen sınıfın birincisi 140 Mahmut efendiden, bir hafta evvel sınıflara dağıtılan ve sayfaları bile doğru dürüst açılmamış Afet Hanımın mahut¹⁰ kitabını istediler. Atatürk, uzatılan kitabın kabına şöyle bir göz atıp, «Çok güzel,» buyurdular.

Maazallah, birimize, kitaptan rastgele bir şey soracak olsa, yandığımız gündü. Bereket sormadı. Zaten durumun vehametini sezen müdürle hoca, işi gürültüye boğmak için Atatürk'e müfredat programına dair bir şeyler anlatmaya başladılar.

Biz Şarklılar¹¹ neden ille her şeyi büyütüp efsaneleştiririz. Akli başında insanlardan duymuştum:

«Bakılamıyor efendim,» diyorlardı. «İmkânı yok gözlerine bakılamıyor. Çenesine kadar hadi neyse ne ama, başınızı daha yukarı kaldırdınız mı, gözleriniz iki kuvvetli projektörle karşılaşmış gibi kamaşıyor, çarpılıp sersemliyor, bir şeyler oluyorsunuz.» Ben bunu duydum ya, şimdi korkudan başımı kaldırıp da yüzüne bakamıyorum. Bütün görebildiğim: Saatinin kösteği, yeleği, sol elinin yelek cebine dalmış iki parmağı, kolalı devrik yakası, hadi bilemediniz biraz da çenesinin ucu... Hepsi bu kadar. Ama çocukluk işte, şeytan dürttü. Ya herrü ya merrü deyip birden daha yukarı bakiverdim. A, ne kamaşma ne çarpılma, işte pekâlâ bakılabiliyordu. Hatta müdür de bakabiliyordu. Hoca da bakabiliyordu.

Gerçi projektör, şimşek filan edebiyat ama, şunu söylemeli ki, bu bakış pek öyle herkesin bakışına da benzemiyordu. Bu gözler bir yere bakıyor ama, baktığı şeyden çok daha gerileri, çok daha derinleri görüyor gibi idiler.

O gün, orada, onun karşısında çocuk kafamın koyduğu ilk teşhis şu oldu: Bu gözlerden hiç bir şey kaçmaz arkadaşlar. Bu

---

(10) Bilinen.

(11) Doğulular.

adam kandırılmaz, aldatılmaz. Bu adam mugalataya,¹² laf cambazlığına pabuç bırakmaz. Bu adam, bilmek için öğrenmiş olma-ya ihtiyacı olmayan, bildiğini bilen, bilmediğini de şıp diye sezen bambaşka bir insandır.

Ona bir şey anlatmak, izahat vermeye kalkmak fuzulidir, manasızdır, saygısızlık, haddini bilmezliktir. Müdürle hocanın şimdi onun karşısında bu kadar gülünç görünmeleri işte bundandır. Onun kimseyi dinlemeye ihtiyacı yoktur. O, söylenecekleri, sade söylenecekleri değil, belki üç gün, beş hafta, sekiz yıl evvel söylenmiş olanları da tahmin etmekte ve her şey onun tahmini gibi çıkmaktadır. Nitekim işte bugün burada malumatı vataniye dersinden yazılı yoklama yapılacağını, hocanın şu şu sualleri sormuş olacağını, o içeri girerken çocukların rap diye ayağa kalkacaklarını, içlerinden birinin kucağındaki kitabı düşürüp, kulaklarına kadar kızaracağını, kendisine, sayfaları bile açılmamış bir kitabın, işte bu okutuluyor, diye yutturulmak isteneceğini, daha sabahleyin, buraya gelmeden, Sarayın merdivenlerini inerken bilmekte idi. Böyle bir insanın hayatında hiç bir sürpriz olamazdı beyler. Yaşamak, onun için, sadece, tahminlerinin doğru çıkışını idrak etmek demektir.

Evet, her şeyi, kimin hangi durumda ne söyleyeceğini evvelden biliyor, yine de işte, ayıp olmasın diye, adet yerini bulsun diye, karşısındakini dinler görünüyordu. Ama ne yapsa, ne etse, bu anlattığım ifadeyi yüzünden silemiyordu. Şimdi müdürü dinlerken de bu gözler, bu biraz bezgince çatılmış gür kaşlar ve hele bu, alaycı bir kıvrımı güç zapteder hissini veren, ince dudaklar:

«Anlat bakalım küçük adam,» der gibiydiler. «Sen bana müfredat programına dair bir şeyler anlatıyorsun ama, ben senin sesinden, sözlerinden nasıl bir adam olduğunu, hangi semtte oturduğunu, Kâtip Çelebi'yi, turuncu rengi, fasulye pilakisini, nar-gileyi sevip sevmediğini, kahveyi orta şekerli mi yoksa sade mi içtiğini anlayabilirim.»

---

(12) Kuru gürültü.

Evet, çocuk kafamın onun hakkındaki ilk teşhisi işte bu oldu.

Burada şöyle bir sual akla gelebilir: Peki, mademki Atatürk her baktığı insanın ciğerini dahi okuyordu, nasıl olup da etrafını saran mideci dalkavukların ikiyüzlülüğünü anlayamıyordu?

Bu sorunun cevabı zihnimi sonraları da bir hayli kurcalayıp durmuştur. Bana kalırsa, Atatürk, hiç bir zaman onların oyununa kanmış değildi. Bence, onlara bile bile yüz vermesinin tek sebebi, evet tek sebebi... sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu. Zira dünyada hiç bir şey karşısındakini kandırdığını sanan bir budalanın sevinci kadar komik değildir.

Bu, acizane, bendenizin bulduğum, uydurduğum bir izah şekli. Beğenmeyen kabul etmez.

Atatürk, böyle müdürle, hocayla konuşurken, maiyetindeki mutat zevat da emir kulları gibi hareketsiz durmamış olmak, başlarına buyruk kişiler olduklarını göstermek ister gibi harekete geçtiler. Kimi yanındakine, çocuklar arasında seçtiği baldızının oğlunu gösteriyor, kimi ön sıralarda beylik sualler soruyorlardı. Rahmetli Recep Peker de, benim sıramın yanına rastlamıştı.

«Ne dersi bakayım bu?..» dedi.

«Malumatı vataniye, efendim.»

«Vatani malumat, yahut daha iyisi, vatan malumatı, desen olmaz mı?»

«Olur efendim.»

O tarihlerde öz dil cereyanı¹³ malumatı vataniyeyi vatan malumatı yapmaktan ileri geçemiyordu. Yurt Bilgisi, çok daha ileri bir merhalenin¹⁴ eseridir. Malumatı vataniye, bugün kulağa ne kadar yayık ve ukalaca geliyor, değil mi?

Peker:

«Eee?» dedi. «Sen neye yazmıyorsun?»

Yazmama imkân yoktu, çünkü rahmetlinin göbeği sıranın gömme mürekkep hokkasını yarı yarıya kapıyordu.

---

(13) Akım.

(14) Aşama.

«Düşünüyorum, efendim,» dedim. «Yazacaklarımı toparlıyorum.»

Yüzüme inanmamış gözlerle baktı.

«Şunu çalışmadım, bilmiyorum, desene,» dedi.

«Çalıştım, efendim,» dedim. «Ama ikinci sual insanı biraz düşündürüyor da...»

«İyi ya, hadi düşün bakalım.»

O sırada yine nasıl oldu, kim işaret etti anlamadan sınıfın kapısı ardına kadar açıldı. Tekrar ayağa kalkma, reverans. Atatürk ve yanındakiler sınıftan ayrıldılar. Onlar gidince alınıdaki teri silen hocamız: «Size de bana da çok çok geçmiş olsun çocuklar,» diye iskemlesine yığıldı.

Sonradan başkalarından duyuyoruz; Atatürk bizden ayrılınca öbür sınıflara da girmiş. Fakat onlar bizim gibi önceden mise en scène (mizansen) yapıp hazırlanmadıklarından gafil avlanmışlar. Onuncu sınıfta M. Dellou'nun matematik dersi varmış. -Atatürk'ün Mektebi Harbiye'de¹⁵ sınıfının riyaziye (matematik) birincisi olduğu tarih kitaplarında bile yazılıdır. - Tabii içeri girmiş. Hoca ya talebelerden birini kaldırmasını söylemiş. Hoca da tabii sınıfın birincisini kaldırmış. Ona rağmen çocuk bir şaşırırsın, bir bocalarsın! İki meçhullü¹⁶ basit bir discussion'un¹⁷ içine dalmış, çıkamaz da çıkamazmış: «Madem x , y 'den büyüktür,» dermiş. «O halde y , x 'den küçüktür.»

M. Dellou:

«Voyons, Monsieur Bülent,» dermiş. «Voyons, voyons. il ne s'agit pas de ça. Tenez: Si x tend vers zero, y tendra vers l'infini. N'est-ce pas?»¹⁸

---

(15) Harbokulu.

(16) İki bilinmeyenli.

(17) Tartışma.

(18) «Saçmalamayın, Mösyö Bülent. Saçmalamayın, söz konusu olan bu değil ki. Bakın: Eğer x sifıra doğru giderse, y sonsuza doğru gidecektir. Öyle değil mi?»

Ama çocuk hiç oralı olmazmış. Bir kere bozuk plak gibi takıldı ya, döner döner bildiğini okurmuş:

Si x y

alors y x

Dedim ya, rahmetli anlayışlı adamdı. Bakmış, bunlardan bir iş çıkacağı yok, ısrar etse, «Durun yahu, bu ne biçim discussion? Al şu tebeşiri eline oğlum, yaz bakalım,» diye işe karışacak olsa, hoca ile talebe orada ortaklaşa, Einstein'inkilere taş çıkartan çok daha acayip formüller yumurtlayacaklar. Usulca oradan ayrılmış. Doğru büyük resim salonuna. Resim salonunda, resim hocası ortaya bir araba modeli koymuş, çocuklara resim yaptırır-mış. Tarih kitapları Atatürk'ün resme merakı olup olmadığını pek yazmıyorlar ama, herhalde yine meraklı olmalı ki, bir talebe-nin yaptığı resimlere bakmış. Sonra oradan da ayrılmış. Çocuklar anlatıyor; o çıktıktan sonra resim hocasına bir hal olmuş; ordan oraya gider, «Maruzatım vardı, bak gördün mü, söyleyemedim işte,» diye; kendi kendine dövünür dururmuş. Meğer maarif hiz-metine gireli otuz altı yılı doldurduğu halde bir tarih yanlışı dolay-ısıyla hizmet süresi Vekâletteki¹⁹ künyesinde otuz üç yıl olarak görünüyor, bundan ötürü de emsali²⁰ bir üst derece maaş aldığı halde zavallı resim hocamız mağdur duruma düşmüş bulunuyor-muş. Atatürk'ün mektebe geleceğini duydu ya, kendi kendine tasarlar dururmuş: Paşa hazretleri sınıfımı teşrif buyururlarsa, bir punduna getirip durumumu açayım, diye... ihtimal kaç gece yata-ğında uzun uzun düşünmüş, ilkin şöyle girişirim, arkasını şöyle getiririm, diye uygun cümleler bile hazırlayıp ezberlemiştir. Fakat, işte O'nu karşısında görünce nutku tutulmuş. Nutku da tutulmuş değil de, hepsi, her şey, vekaletteki künyesi, emsalin-den bir derece eksik aldığı maaşı sırf aklından uçuvermiş. Şimdi de gittikten sonra parmaklarını kırar, «Oldu mu olanlar, maruza-tım vardı, söyleyemedim,» diye çirpiniyor dururmuş.

(19) Bakanlık.

(20) Arkadaşları, aynı yaştakiler.

Bunu duyunca bizim vatani malumat hocası bir kat daha gözümüze girdi. Beğendik doğrusu. Neme lazım, adamcağız hiç falso vermedi. Ama pekâlâ Maarif Müdürü olduğunu söyleyebilirdi. Söylemeliydi de.

Resim sınıfından sonra bir iki sınıfa daha girip çıkan Atatürk, maiyetindeki mutat zevatla birlikte bir müddet müdür odasında istirahat buyurmuş²¹. Atatürk'e giderayak orada bir de resim imzalatmışlar²². Bu işler de bitince oradan ayrılmış.

Atatürk'ün müdür odasından çıkması ile iki ateşli muallim muavininin odaya dalıp onun tablada söndürdüğü izmarite saldırmaları bir olmuş. «Paşanın izmaritini sen içeceksin, ben içeceğim.» Siz sevginin derecesine bakın! Nihayet ucunu ateşlemişler. Bir nefes biri çekermiş, bir nefes öbürü. Onun içtiği sigaradan nefes çeken insanın hiç değilse onun dehasından az buçuk bir şeyler alması, o iki genç muallim muavininin bugün en azdan vekil filan olmaları beklenirdi, değil mi? Ne gezer. Vekilliği geçtik, milletvekili bile olamadılar. Biri, belediye şube müdürüdür, öbürü gümrük komisyoncusu...

Biz yine Atamıza dönelim. Atatürk mektepten ayrılmak üzere iken paydos trampeti çaldığından hepimiz bahçeye boşandık. Rahmetli, maiyetindeki mutat zevata bir şeyler söyledikten sonra talebe kalabalığının ortasına dalıverdi. O, tek başına, ortamızda, maiyetindeki zevat ise geride, çok geride, mektebin iki kanadı da açılmış cümle kapisına doğru yürümeye başladık. Atatürk, yüzünü daha iyi görebilmek için yengeç gibi yampiri yampiri hatta gerisin geri yürüyen bir sürü çocuğun arasında, iki eli ceketinin iki yan cebinde, gururlu ve gülümser ilerliyordu.

---

(21) Atatürk'ün kahve içtiği fincanı müdür, hemen o gün yıkayıp Galatasaray müzesine kaldırmıştı. Bir/sonraki müdür, daha akıllı davranmış. Atatürk ikinci defa mektebe geldiğinde, fincanını yıkatmadan müzeye koydurmuş. Biri telveli, öbürü yıkanmış bu iki fincan öyle sanıyorum ki hâlâ müzededir.

(22) Sonra çoğaltılıp bütün sınıflara dağıtılan (Galatasaray'a) ithafiyeli bir portre, bugün de mektebin bütün odalarını süsler.

Büyük kapının önüne binlerce meraklı birikmişti. El ele vermiş polisler kaldırımlardan taşan halk kitlesini zor zapt ediyorlardı. Karşı apartmanların her bir penceresinde, ben diyeyim on, siz deyin yirmi baş.

Atatürk görününce bir alkıştı koptu. Aklımıza gelmiş gibi biz de onlara uyduk. Atatürk bu alkışlar arasında otomobiline bindi. Otomobil, motosikletli polislerin ortasında harekete geçti. Kendilerine güçlükle yol açan mutlak zevat da onun peşi sıra otomobilleriyle uzaklaştılar. Bizlere de tırıs tırıs geri dönmek düştü.

Akşam, etütte yoklarına yapınca, o kargaşalıkta iki açığız arkadaşımızın nehariler²³ karışıp mektepten kaçtıkları anlaşıldı. Geçmiş zaman, kendilerine idarece bir ceza verildi mi idi, pek hatırlamıyorum. Galiba, bu tarihi günün yüzüsuyu hürmetine, Beyoğlu'nda sürtüp durdukları yanlarına kâr kaldı idi.

E, artık o kadar da olmasın mı?

«Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu»

---

(23) Gündüzcüler, yatılı olmayanlar.

* MEHMET SEYDA *

Bayramlaşma

Sınıflara ilk dönemin karneleri biraz geciktirilerek, ocak ayının ilk haftasında dağıtıldı.

Açıp da bakan gözlerine inanamıyor, çarpılıyordu: Fasfas Hikmet Bey, dersi bilsin bilmesin, cümle aleme ya 1, ya 2, ya 3 vermiş. Fransızcadan 4 ya da 5 alanların sayısı parmakla gösterilecek kadar az. Onların çoğu da kızlar ve sınıflardaki «uslu» çocuklar.

«Ne demek olsun?» diye kabardı, köpürdü Büyük Yaşar.

Kara İsmail.

«Ne demek olsun?» dedi.

«Lan, vallaha, hiç çalışmaz iken, geçen yıl bile 2 almadıydım.»

Büyük Yaşar tayfasını başına topladı, sordu:

«Biz bu herifi daha Çorum'da yaşatır mıyız?»

Dediler:

«Yaşatmak doğru olmaz.»

Büyük Yaşar sordu:

«Kuyruğuna teneke bağlar mıyız?»

Dediler:

«Bağlarız.»

Sonra Büyük Yaşar'a danıştılar:

«Düşüncen nedir, ne edelim?»

«Fikrini bildir, öğrenelim.»

Büyük Yaşar dedi:

«Önümüz Kurban Bayramı ya, ikinci günü öğleden sonra gelin toplaşın bu bahçede. Ne edileceğini o zaman derim size.»

Büyük Yaşar'ın dediği gün, yer ve saatte toplanma kararı verip dağıldılar. Kimi, karneyi evine götürmüyordu. Onun kime imzalatılması gerekiyorsa, boş bir kâğıt üzerinde denemelere girişip, aslı ile uydurmasının birbirine benzer olduğuna iyice kanaat getirdikten sonra, «okul velisi» yerine kendi basıyordu imzayı.

Kurban Bayramının ikinci günüydü, öğleden sonraydı. Hade-meler «Kırlı ayakla girmeyin, yeni temizledik...» dedikleri için, oku-la giremeden, okul bahçesinde toplanıldı. Ocak ayının 18'iydi, günlerden Perşembe. Bir gün önce kar sulu sepken yağmış, son-radan açan güneşse, yerdeki karı çamura döndürüp, havayı ılıta-mamıştı.

Güneşi gören aldanırdı: Çok soğuktu hava, çok.

Büyük Yaşar sordu:

«Hikmet Bey'in evini kimler biliyor?»

Dediler:

«Öğrenci Yurdu'nun önündeki sokaktan gireceksin, az biraz yürüyüp sağdan ikinci sokağa sapacaksın. Saptığında, az biraz yürüyüp, soldaki 21 numarayı bulacaksın.»

«Ev kimin evi?»

«Bir kocakarının.»

«Hikmet Bey yalnız mı oturur?»

«Evet, yalnız oturur.»

Büyük Yaşar onlara dedi:

«Hadi yürüyün!»

Yürüdüler.

Seksen, doksan kadar vardılar.

Hafif kaygın yokuştan, Öğrenci Yurdu'na kara ve kararlı, niyetli ve neşeli, elle ve dille şakalaşarak önü alınmaz bir akıncı ruhu ile indiler.

Büyük Yaşar bunları Öğrenci Yurdu'nun önünde durdurup, Orta Asya'dan kol kol kopmuş, biri Hindistan'a biri Çin'e sarkmış, biri Avrupa'ya geçmiş atalarımızı yazan tarih dersinden esinlenerek onar kişilik kollara ayırıp, evin yolunu bilmeyenleri bilene teslim etmiş:

«İsmail, sen ilk postayı al götür!» demişti. «Çal kapıyı, de ki: «Hocam, bayramlaşmaya geldik. İkinci posta yolun başında ilk postanın eve doluşunu bekleyecektir. O dolduktan sonra giderek kapıyı çalacaktır ve, hocam bayramlaşmaya geldik, diyecektir. Saati olan saatine baksın, beşer dakika arayla gelsin. Ev büyük mü?»

Dediler:

«Küçük. Altta bir göz oda, üstte bir göz oda.»

«Kaçımız sığabiliriz?»

«Oturanda ancak yirmimiz sığabiliriz. Ayakta dinelir isek, kırkımızı ellimizi alabilir.»

Büyük Yaşar dedi:

«Hadi öyleyse... Ben üçüncü postadayım!»

İsmail kendi ekibini aldı götürdü.

Saatine baktı, zamanını kolladı. Dede Rahmi ekibini aldı götürdü.

Fasfas Hikmet Bey bekâr adamdı. Kiraladığı evin üst katındaki odada yatıp kalkıyordu. Odada pijamasıyla oturuyordu, çünkü kimseyi beklemiyordu. Gelenleri görünce biraz kalabalık bulduysa da sevindi. Vermek istemediği elini tutup zorla öptüler. «Hocam, bayramlaşmaya geldik!» dediler.

Fasfas Hikmet Bey, iyi-kötü, buna da sevindi.

«Pijamayla yakaladınız beni çocuklar, kusura bakmayın!» dedi.

«Yok Hocam, estağfurullah...» dediler.

Hikmet Bey boğazına düşkün adamdı. Gömme dolabın kapağını açarak, orada sakladığı lokum kutusunu bir şekerliğe aktararak, okulda yaka silkelediği ama şimdi hatırsayıp gelmiş öğrencilerine sundu.

Kapı çalınmıştı.

Hikmet Bey pirelendi. Gelen kim olabilir? «Durun!» dedi. Pencereyi kaldırdı, aşağıya baktı. Gelenleri gördü. Yüzü epey asılarak:

«Arkadaşlarınız...» diye söylendi.

Dede Rahmi sokaktan bağırdı:

«Hocam, bayramlaşmaya geldik!»

Hikmet Bey:

«Bayramlaşmaya gelmişler,» dedi. «Ev daracak. Siz çıkın onlar gelsin.»

Oturanlar:

«Yok Hocam, estağfurullah. Aha şimdilik oturduk, yerimizi bile ısıtamadık...» dediler.

Bunun üzerinedir, Fasfas Hikmet Bey, yeni gelenlere kapıyı açmaya birini yolladı.

Yeni gelenler içeri doldular. Merdiven başında duran Hikmet Bey'in elini öpecek, odaya girecek oldular. Hikmet Bey'in elini öptüler, ama oturulacak yer kalmadığından odaya giremediler. Merdiven başıyla oda arasındaki dar aralıkta dineldiler.

Hikmet Bey onlara da lokum sundu. Zorla gülümsemeye çalışıp:

«Bayramdır çocuklar, alın yiyin, ağzınız tatlansın!» dedi.

Lokumlar bitti.

Kapı çalınmıştı.

Hikmet Bey kuşkulandı. Gelen kim olabilir?

Biri, Hikmet Bey'e danışmadan kol uzatıp kapıyı açtı. Açınca:

«Hocam, arkadaşlar...» diye seslendi

Büyük Yaşar kapıdan daldı. Kapıyı açık tuttu. Daha arkasından sekiz, dokuz kişi girdi.

Büyük Yaşar sırtarak:

«Hocam, senle bayramlaşmaya geldik!» dedi.

Ondaki yırtıcılıktan, adını ününü duymuş olan öğretmenler de çekinirlerdi.

Fasfas Hikmet Bey'in ağız burnu oynamaya, gözleri kırışmaya, kaşları birbirine kavuşup ayrılmaya başladı. Burnundan bir tane hımlayıp:

«Hım hım... hoş geldiniz. Lokum kalmadı, cıgara alın!» dedi.

Tuttuğu paketten aldılar birer cıgara. Kulak arkasına koydular.

Büyük Yaşar:

«Hocam verdi lan, kulak ardına koymak ne demektir, için hepiniz!» diye çıkıştı.

Cıgaralar yakıldı.

Onlar, karşılıklı dizilerek, yedi basamaklı merdiveni boydan boya tutmuşlardı. Hiç kimseye dolaşacak, dönecek yer kalmamıştı. Fasfas Hikmet Bey'i unutup gitmiş ve bayram bayram olalı birbirlerini ilk orada görmüş gibisine, nasılsın iyimisinlerle, ne var ne yoklarla, yarenliği koyulaştırmışlardı. Aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya seslenmekte ve sormaktaydılar.

Büyük Yaşar, bir softa edasıyla:

«Yarabbi, bize bugünleri, hocamız Hikmet Bey'i gösterttin...» deyip yüzünü sıvazlıyordu.

Bu arada kapı çalınmıştı. Gelen kim olabilir?

Kim olabilir yok artık. Zaten gidecek yer bulamayıp kapı dibinde sıkışmış kalmışlardan biri, döndü kapıyı açtı. On kişilik bir posta daha gelmişti.

«Hocam bayramlaşmaya geldik!» demişti.

«İstemem!» diye bağırdı. Hikmet Bey. «Kapatın kapıyı. Hayır, açın kapıyı... defolun dışarı!»

Kimse yerinden oynamadı ve son gelenlerin yarısı içeri girebilmiş, yarısı sokakta kalmıştı.

Sokakta soğukta kalanlar, güçleri yettiğince bağırdılar:

«Hocam, bayramlaşmaya geldik!»

Hikmet Bey, burnundan hımlayarak, gözleri yuvalarında fırır dönerek, ağız da köpüklenerek:

«Hey, hey, sana söylüyorum çocuk!» dedi ki, kime söylediği

kesinlikle bilinmedi. «Senin şu karşında gördüğün Hocan, Kafkas'larda düşmana karşı çarpışmış, düşman süngülerine göğüs germiş birisi.»

Büyük Yaşar, Kara İsmail'e:

«Duy lan, sana diyor!» dedi.

Kara İsmail, odadan:

«Bana ne söylesin bilader? Biz oturmuşuz, lokumumuzu yemişiz, herhalde size söylüyor...» deyip, bu söylevi kabullenmedi.

Hikmet Bey:

«Ben fasfaslardan fisfislerden korkmam öyle!» diye bağırdı.

Korkusundan kime ve nereye baktığı, ne dediği artık anlaşıl-maz durumdaydı. Yuvalarında fır fır dönüyordu gözleri ve kimse-yi görmeden, o kalabalık ve karışık et duvarını, o büyük engeli aşip kendini sokağa atmaya çalışıyordu. Boncuk boncuk terler birikmişti alınında şakaklarında; onlar aşağı süzülüyordu.

Evini dolduranlar amacını niyetini anlayıp, Fasfas Hikmet Bey'e yol verdiler, sokaktakiler aralandılar.

Bu etten duvarın arasından geçti Hikmet Bey. Sırtında pijaması, ayaklarında şıpidik terlikleri, ta sokağın başına kadar deli gibi koştu. Soğuğu yiyince akli başına gelmişti sanki. Daha ileri-ye koşup gitmeden arkasına dönüp bir kere bakarak ve bakıp yeniden zıvanadan çıkarak, olanca gücüyle bağırımaya başladı:

«Polis, poliiis... Can kurtaran yok mu? Polissss!»

Büyük Yaşar'a duyuruldu:

«Hikmet Bey polis çağırıyor.»

Büyük Yaşar merdiven başına çökmüş oturmuştu.

Dedi:

«Biz hocamızla bayramlaşmaya gelmedik mi?»

Dediler:

«Evet.»

Dedi:

«Hanesinde bir şey kırdık döktük bir şeye zarar verdik mi?»

Dediler:

«Hayır.»

Dedi:

«Polis gelse bize ne yapar?»

Dediler:

«Bir şey yapamaz.»

Dedi:

«Daha ne? Gelsin polis.»

«İhtiyar Gençlik»

* NECATİ CUMALI *

Benim kalbim

Mahkeme kaleminin hükümet avlusuna bakan penceresinden bakınca onları gördüm: İkişer ikişer kelepçelemişler. Yedi çocuk hepsi. Yedincisi tek kaldığı için iki bileğine vurmuşlar kelepçeyi. En küçükleri de o!

Bir iri kıyım jandarma önde, sağ başta yürüyor. Geride elinde zimmet defteri bir iri kıyım jandarma daha. Belki de jandarmalar pek öyle enine boyuna şeyler değil. Ama çocuklar o kadar küçük ki! Kelepçelilerden başta giden en iri çiftin boyu, yanibaşındaki jandarmanın koltuk hizasını aşmıyor. Hele yedincileri o tek başına kelepçelenen, ardından gelen jandarmanın beliyle bir...

Yüreğim alt üst oldu birden! Görüp de başımı çevireceğim, yerimde durabileceğim, susarak karşılayabileceğim bir görüntü değil bu benim! Fırladım mahkeme kaleminden, salona çıktım. Adliye kapısına karşı durdum, salona girmelerini bekledim.

O sırada ilk bizim Reşat çıktı karşıma. Kolundan kavrayıp Adliye kapısına döndürdüm onu da:

«Bak!» dedim.

Önde iri jandarma, ardında sağ sol bileklerinden çift çift kelepçelenmiş altı çocuk, sonra da tek başına kelepçelenen en küçükleri. En arkada, elinde zimmet defteri, öbür jandarma...

«Gördün mü, ne hal?»

Reşat dondu kaldı.

Ben susamam.

«Zulüm bu!» dedim. «Ötesi yok, zulüm!»

Jandarmalarla çocuklar adliye salonunu hızla geçtiler. Davalıların kapatıldığı merdiven altının kapısı önünde durdular.

Öndeki jandarma çocukların kelepçelerini çözmeye başladı. Birinci çiftin, ikinci çiftin, üçüncü çiftin kelepçelerini çözdü. Gözüm en küçüklerindeydi benim. Sıra ona geldi. Jandarma kendisine dönünce, küçük hiçbir şey söylemesine sıra bırakmadan kollarını kaldırabileceği kadar yukarıya kaldırıp jandarmaya uzattı.

Ayakları yalınayak. Bir gömleği var, gömlek değil! Bir pantolonu var, pantolon değil! Sonra da o pantolon eskisi belinden kaymış. Erimiş gömleği yer yer fırlamış, sarkmış! Besbelli daha kendini derleyip toparlayacak yaşta değil!

Saçlarını sıfır numarayla kesmişler. Gülmenin bütün çizgileri silinmiş yüzünden. Kırılmış hepimize talihsiz! Hepimize dargın, küskün!

Ama bir gözleri var, ne kadar ürkek, kaçamak da baksa birisine, parlıtısını vuruyor açığa. Çocukluğundan bir o ışıl ışıl gözler kalmış yaşıyan!

Şeytan diyor, git al onu mümkünse jandarmaların elinden! Önünde çömelip gömleğini pantolonunun içine bir güzel yerleştir. Kılığını kıyafetini çeki düzenle. Belindeki o ipe benzer kemerle pantolonunu sıkı sıkı bağla. Yüzünü gözünü sil bir sabunlu bezle. Cebine de beş on kuruş koy. Kıçına hafif bir tokat vurup, hadi, de, yallah! Uçsun gitsin kerata! Bak bakalım o dargın küskün anlamı kalıyor mu yüzünün!

Adliye salonu adam dolu. Kimse başını çevirip çocuklarla bir anlık ilgilenmedi bile. Merdiven altının boşluğu önünde, on onbeş kişi birikmiş. Onlar da davalıların yakınları. Bekliyorlar, mübaşirlerden biri seslensin, sanıklardan sırası geleni çağırınsın da, merdiven altının kapısı açılsın! O kapının açılıp kapanması arasında, içerde bekleyen sanıklar, birbirlerinin üstünden başları-

nı uzatırlar dışarıya. Dışarda bekleşenler; uzanan başları görebilmek için harekete gelir itelerler birbirlerini. Özlem duyduklarını görmeye çalışır iki taraf da karşılıklı. Şimdi kapı açılacak. Çocukları merdiven altına, öteki sanıkların yanına. o küf, ter, sigara dumanı kokan loş bodruma indirecekler. Onlar da o umutla kapının açılmasını gözlüyorlar. Şaşkın, yaşmaklı köylü kadınlar, şayak pantolonlu, poturlu köylüler çoğu...

Fırladım, bekleşen kalabalığın önüne geçtim. Jandarmaya yaklaştım:

«Suçu ne bunun?»

Jandarma, elinde, çocuğun bileklerinden yeni çekip aldığı kelepçe, sakın, başını bana çevirdi:

«Bilmem!»

Sonra çocuğu omuzundan tutup merdiven altının kapısına doğru döndürdü.

Berbat bir yerdir orası. Kapıdan aşağıya, on oniki basamak taş bir merdivenle, her yandan kapalı bir bodruma inilir. Merdivenin üst başında, eni boyu, duvarın kalınlığından daha dar demir parmaklıklı tek penceresi vardır. Tavanda yirmibeş mumluk bir lamba yanar. Bodrumun dip tarafı, sirklerdeki vahşi hayvan kafeslerine benzer, demir parmaklıklı, bölmelere ayrılmıştır. Katilden, ırza geçmekten, uyuşturucu madde kullanmaktan sanık yirmi otuz kişi kapatılmışlardır o parmaklıkların arkasına. Suçu daha hafif olanlar merdivenlerde birbiri üstüne yığılır bekleşirler.

Kalabalığın arasında sıkışıp kalan Reşat'ın yanına döndüm:

«Ne suçu olur bunun?»

«Ne olacak?» dedi arkamdan. Tanımadığım biri. «Hırsızlıktır!»

Adama döndüm:

«Hırsızlık mı?»

Adam omuz silkti:

«Hırsızlık elbet! Ne olacak başka?»

O çocuğa hırsız denmesine, gönlüm razı olmuyor. Adamın güven uyandırmayan bir suratı var.

«Geç a canım!» dedim. «Banka soymadılar ya?»

«Ellerinden gelse banka da soyarlar! Kopuk takımı bunlar!»

İncecik dudaklar. Hinoğlu hin, cam gibi mavi iki göz.

«Hadi beyim,» dedim. «Hadi! Geç, Allahaşkına, parmak kadar çocuğa kelepçe! Hak mı bu?»

Ceket cebinde dolmakalemi, dolmakaleminin sapıyla sıkıştırdığı mendili de var.

«Siz bilmezsiniz bu bacaksızları!..»

«Neleri varmış bilmeyecek? Talihsizler işte! Allahın garipleri! Hepsi bu!»

Yukarıdan alarak güldü:

«Siz böyle düşünürseniz! Üstelik kanun adamısınız!..»

Gel de sabret! Şeytan diyor...

«Ne çalmıştır a canım?» dedim, kendimi tutmaya çalışarak. «Ya bir parça hurda demir, ya bir kova kömür. Erik, çağla, şu bu. Ne çalacak başka? Bunun için kelepçe vurulmaz ya bacak kadar çocuğa...»

Ne desem yumuşamıyor. Hatta dikleşti büsbütün:

«Peki ne yapmalı yani? Aferin mi demeli?»

«Çok çok çekersin kulağını. Verirsin eline on beş yirmi kuruş. Hadi dersin gider. Keyif için hırsızlık yapmaz ya insan!»

Dudak büktü:

«Oooo, maşallah! Ne âlâ memleket!» Sonra ciddileşti: «Siz okul aile görmüşsünüz, tanımazsınız bu gibileri beyim. Elbet bilmeden anlamadan böyle konuşursunuz. Şimdiden gözünü korkutmazsan ilerde büsbütün başa çıkılmaz bu bacaksızlarla. En ufağının bir düzine sabıkası vardır bunların! Bugün erik çalan, çağla çalan, yarın ev de soyar banka da! İyisi mi yesinler cezayı, akılları başlarına gelsin.»

Baktım olacak gibi değil, kestim attım:

«Ben bilmem,» dedim. «Merdiven altı değil bu çocukların yeri!»

Başını inatla salladı:

«Haksızsınız! Suçlu olmasalardı atılmazlardı merdiven altına!»

İyice öfkelenmiştim artık:

«Haksız olsam ne olur?»

«Ne demek ne olur?»

«Hak buysa, haktan daha önemli şeyler de var bu dünyada!»

Yüzü gerildi:

«Neymiş onlar?»

«Ne mi?» dedim, sonra da duraladım.

«Evet, ne?»

«İster haklı olsun, ister haksız! Benim kalbim dayanmaz buna. On yaşında çocuğa kelepçe vurulmasına razı olmaz! Yetmez mi?»

Yukarıdan alarak güldü gene:

«Laf!»

Reşat koluma girdi:

«Hadi,» dedi. «Vazgeç. Uğraşma!»

Bir iki adım uzaklaştık. Reşat sakin:

«Kimbilir ne işi vardır araştırsan buralarda uğursuzun,» dedi.

Bu türlü hak savunucularının türlüleriyle karşılaştım hayatımda. Bilirim. Karıştırmadıkları halt kalmamıştır.

«Bak,» dedim. «Hiç aklıma gelmedi, bunu sormak!»

«Ne yapacaksın sorup da? Boşuna yorma kendini!»

Doğruydu Reşat'ın dediği. Bu türlü akıl hocalarıyla didiştim durdum şimdiye kadar. Düşünsem hiçbirini anımsayamam doğru dürüst. Benim aklımda kalacak o küçük gene! Kelepçeli bileklerini jandarmaya uzatışını hiçbir zaman unutamayacağım. Onun kırık gönlünü, küskünlüğünü, açıkça dile getiren yüzü, çocuk gözleri, gözümün önünden gitmeyecek! O akıl hocası ne derse desin, zorla değil ya, ona hırsızlığı konduramıyorum!

«Değişik Gözle»

* OKTAY AKBAL *

Yabancı Okulda

Sınıfın yerden tavana kadar uzanan geniş penceresinden gökyüzünü seyrediyordum. Tam karşımda bir de balkon vardı. Arasıra genç bir kadın çıkardı. Çamaşır asar, birisine seslenir, sokağa bir sepet indirirdi. Bazen misafirleri de gelirdi, genç kızlar, kadınlar... Oturduğum sıradan öğretmene belli etmeden balkonu seyredebilirdim. Sınıfın sol duvarı yanındaki beşinci sıradaydı yerim... Arkamda bir sıra daha vardı. Jozef'le Ahmet'in oturdukları... Pencere sağdaydı, tam hocanın gerisine düşerdi. Öğretmene, kara tahtaya bakar gibi yapar, hep balkonu gözetlerdik. Ama bu daha çok güzel havalarda olurdu. Güneşli, iyi ılık günlerde. Yoksa Kumkapı açıklarından kopan ayaz balkonda cirit oynardı. Sıkıntılı anlarda, dersin en can sıkıcı yerinde, berrak camın dışına fırlamak, kaçıp gitmek için hayallerim çırpınırdı. Hele aritmetik sınavlarında. Önümdeki kâğıt büyür büyüyordu. Satırlar uzar uzardı. M. Prim elinde cetveliyle dolaşır. Kopya edenlerin, sağına soluna bakanların önünde küt diye indiriverirdi. Ne yüzü gülmez adamdı! İnsanı duvarın önüne saatlerce çivilemeye, beş yüz satır ceza vermeye bayılırdı sanki! Kocaman yassı cetveli en çok, okulda parasız okuyan fakir, öksüz Rum, Ermeni çocukların avuçlarında, enselerinde şaklardı.

Kimse yok balkonda... Hava kapalı, bulutlu. Sokak da her zamanki gibi çamurludur. Prim'e bakıyorum: Parlak gözlüklerinin

ardında bir bilmece gibi. Şimdi ne yapacak, ne diyecek? Kitaptan bir şiir okuyor. Ezberleyeceğimiz bir parça. La Fontaine'den «La chène et le Rosseau»... «Un jour la Chène dit au roseau» La Fontaine'in Lecture'de bir resmi vardı. Çok uzun saçlı, kırlarda dolaşmayı seven, çocuk gibi bir adammış! Yüzyılların gerisinde yaşamış. Nasıl da canlı okuyor, M. Prim. Çınar ağacı mağrur bir insan halinde konuşuyor sanki. Sonra incecik gül fidanı... Derken arkamdan birisi dürtüklüyor. Jozef bu. Gene dürtüyor, fıslıyor. «Amma korkaksın» diyor galiba... Ama Prim en heyecanlı yerinde. Yanımda Kevork uyuklu gözlerle kara tahtayı mı, Prim'i mi, yoksa kendi hayallerini mi seyrediyor, belli değil. Arkadan bir kağıt tutuşturdular elime. Çaresiz aldım, sıranın içinde açtım. Jozef'le Ahmet gülmeye başladılar. Kâğıtta şekiller var. Bir çıplak kadın resmi. Çarpık çarpuk çizgiler. «Birinin ablası». Altında da açık saçık sözler. Hemen kâğıdı buruşturdum, göze tıktım. Kevork hülyalardan sıyrılmış, «Bana da ver,» diyor. «Sus,» diyorum «sus», Prim bu yana baktı. Jozef'i iyi tanır. Jozef de onun yassı cetvelini... Susuyoruz, dikkat kesildik. Bu anda fotoğraflarımız çekilse dünyanın en çalışkan, en dikkatli öğrencileri olduğumuza kimse şüphe edemez. Zile az kaldı neyse. Şimdi şişman Zagrep şiiri bir daha okuyor. Kötü konuşması ile kelimeleri uzata uzata. Sınıfın birincisiyim diye gurur saçıyor. Doğrusu beş aydır hep o birinci. Jozef'le küçük Aram da sonunculuğu sırayla bölüşüyorlar. Ama Jozef hinoğlu hindir, zeki, afacan. Gazete satar akşamlara kadar. Çok kazandığını söyler. Kumar oynarmış, sinemalara gidermiş, kızlarla konuşurmuş... Okulda çocuk dergileri satardı. Papazlar onu parasız okutuyorlardı. Her gün «Mon Père»lerden dayak yerdı. Dua saatlerini atlatır, kiliseye gitmez, bahçede bizimle mani oynar, çukulata çekişirdi. Ne kitabı vardı, ne defteri. Ben haftada bir kalemimi kaybederdim. Sonra onda görürdüm o kalemi. Birşey demezdim ama, susardım. Binbir çeşit oyun bilir, bol hikâyeler anlatırdı. Oturdıkları semte, Samatya'ya, gazete satarak girip çıktığı Beyoğlu'na dair.

Açık saçık resim sıranın içinde, çantanın yanında, Kevork dürtüyor. Prim bu tarafa bakıyor. Ben ise önümdeki kitaba... Bir gelse, yakalasa!.. Kürsüden indi, geliyor mu!.. Karatahtaya bir kelime yazdı. Şiirde geçen bir kelime bu. Anlatıyor. Şimdi bana tekrar ettirse. Sık sık başvurduğu bir şeydi bu. Dalga geçtiğini anladığı bir öğrenciye hemen anlattığı konuyu tekrar ettirirdi. Zil çalsa ne olur sanki. Pencereden dışarda balkon... Bir kadın masa örtüsünü silkeliyor. Yağmur yağacak gibi. Kitapta şekiller oynamaya başladı. Prim gidip geliyor konuşarak. Derken zil... Hep kalkıyoruz. Şapkalarımızı astığımız çengellerden alıyoruz, koridordan gürlütüsüzce çıkıyoruz. Çünkü Mon père koridorda... Kevork yanımda, Jozef nerde acaba? Elimde şapka ve o kâğıt. Bahçeye inen merdivenlerde Kevork koluma yapışıyor. İlle de o kâğıt. Yok, göremez o. Bahçe kalabalık. Öğle paydosu... Evlerine gidenler de var. Yemekhaneye koşuşanlar daha çok. Benim de yepyeni bir sefertasım var aşağıda, Kevork'u ittim, koştı geldi. «Niye göstermiyorsun, ben biliyorum zaten,» dedi. «Ne yapacaksın pis bir resim işte!», «Yok biliyorum ben, Jozef'in işi bu,» dedi. Çok üzgündü. Anlamıyordum. İncecik yüzü daha da incel-di, bakışları karardı. «O resimdeki benim ablam,» dedi. Biliyordum bir ablası olduğunu. Bir iki defa okula gelmişti. Uzaktan seyretmiştik. Jozef bir ıslık çalmış: «Parçaya bak!» demişti. Sonra yaşlarından daha büyük pozlar takınan, çok bilmiş çocuklarla yere çömelip bir şeyler anlatmıştı. Benden saklamışlardı. Kevork'un arkadaşıydım çünkü. Çocuklar itişerek yemekhanenin merdivenlerinden iniyorlardı. Onu bahçe kapısından çıkıncaya kadar seyrettim. Sessiz bir yürüyüşü vardı o kalabalık içinde. Bir tarafta Jozef onu seyrediyor olmalıydı, fıldır fıldır gözleri oynayarak.

Yemekhane uzun, rutubetli, loş bir salondur. Küçük dar pencerelerinden gelip geçenlerin yalnız ayakları görülürdü. Pencereye yakın masalar çoktan kapandı, bir de sobaya yakın olanlar. Yemekhane ne olsa ısınmazdı zaten. Ayaklarım buz keserdi, elle-

rim ekmeği güç koparırdı. Sefertaşlarımız her gün birbirine karışır, içinden çıkılmaz bir hal alırdı. Herkes sonunda kendi sefertasını bulur, soba başına koşar, itişirdi. Bu beş dakika sürerdi. Birden bir sessizlik başlardı. Père Andre, genç papaz Dubois görünürlerdi. Derken öteki öğretmenler de gelirlerdi. Matmazel Anna, Mösyö Bovy, Père Duschesne ve Prim. Onların masası soba önündedir. Peçeteler, bardaklar dizilidir, şarap sürahisi de daima dopdolu durur. Şimdi bütün öğrenciler ele geçirebildikleri yerlerde yemekleri başında beklerler. Okul idaresi fakir öğrenciler için en karanlık bir köşede tahta bir masa ayırtmıştı. Josef ve daha bir çokları orada otururlardı. Kimsenin hiçbir zaman görmediği, ne olduğunu anlayamadığı yemeklerini beklerlerdi. Okul müdürü, siyah sakallı père Simon'u, öğretmenler, öğrenciler, hademeler, rutubetli salonda yarı ısınmış yemeklerinin önünde beklerlerdi. Hademeler masalar arasında gezinirdi. Sanki biri önceden bir lokma ekmek ısırsa büyük bir günah işleyecekmiş gibi. Père Simon, o mübarek sakalını, cübbesini, kayışını uçura uçura öğretmenlerin özel kapısından çıkiverince bütün salon ayaklanırdı. Gözlüklerinin ardından ışıldayan bakışlarıyla salonu bir gözden geçirir, sonra doğru masasına giderdi. O zaman kıyamet kopardı. Açlıktan tokluğa doğru koşuşan bir insan kitlesi bütün iştahıyla coşardı. Loş salon doyan, doymak için bütün gücünü, zekâsını kullanan insanoğlunun taş devrinden beri aynı kalmış, ilkel görünüşüyle kıpırdardı.

Gene aynı şeyler oldu. Ben köfteleri ısıtmamıştım. Soğuk soğuk duruyorlardı önümde. Çatalımla isteksiz oynuyordum. Yanımda, karşımda oturanlara bakamıyordum. Ne halde olduklarını biliyordum. Hepsi en önemli anını yaşıyordu. Başka bir şey yoktu onlar için yeryüzünde. Fakirlerin masası kapkaranlık. Nasıl önlerindeki yemeği bulurlar? Çorba içtiklerini tahmin ettim. Jozef'in yüzü nasıl ışıklanmıştır, ya ötekiler? Şu köfteleri ona ulaştırabilsem ne memnun olurdu. Yanımda oturan biri bana bakıyor. Önündeki helvayı çoktan bitirmiş son kırıntıları ekmeğiyle toplu-

yor. «İster misin?» diyorum. Hemen uzanıyor. Ben böreğimden birkaç lokma ısıyorum. Salonda hüzünlü bir şapırtıdır gidiyor. Öğretmenlerin masasına bakıyorum. Konuşarak yiyorlar. Çorba mı? Acaba fakir öğrenciyeye verilen çorba mı onların içtikleri de?.. Yanımdaki, köfteleri bitirdi, böreklere göz dikti, ama yağma yok.

İlk defa bu yemekhaneyi gördüğüm günü hatırlıyorum. Ne korkunç, ne kocaman, ne tahammül edilmez bulmuştum. Uzun cüppeli papazlar da çocuk dünyama ne kadar yabancı yaratıklandı. O ilk gün, annemin beni müdürün odasında bırakıp gittiği, o yağmurlu gün... Sırtımda yepyeni önlük, elimde ufacık çantam, sefertasım, içimde buruk, acı bir korku, bir heyecan. Bilinmedik bir dünyada yapayalnız bırakılmış, unutulmuş bir insanın duyacağı cinsten bir korku. Bilmediğim, anlamadığım konuşmalar, gürtül-tüler, garip garip insanlar, çocuklar arasında kaybolan yedi yaşında bir çocuk... Papaz beni elimden tutup bir odaya sokmuştu. Matmazel Anna; ince yüzlü, zayıf bir genç kadındı ilk gördüğüm öğretmen. Beni ön sıraya oturttu. Adımı sordu. Tahtada yazılar vardı. Kocaman, çirkin çirkin harfler. Sonra birdenbire çalan zil. Koşuşan, itişen, tüküren, su içen, tekmeleşen çocuk yığını. Okul denen korkunç devle tanışmıştım. Ama o gün beni en çok ürküten, içime garip bir yalnızlık, bir çeşit terkedilmiş insan hissi veren bu loş, kasvetli yemekhane olmuştu. Yüz çocuk arasında yalnız, dostsuz, düşman bakışlar altında, tekme, tokat yemek, alay edilmek korkusu içinde. Sefertasımı bile açmadan salonun en karanlık köşesinde idim. Herkes etrafımda yemeği ile boğuşuyordu. Ben ise kopuveren hayallerimin uzaklaşıp giden çocukluk saadetimin yokluğu içinde ağlamıştım. Gözlerden uzak, içime kapanık. Bir el saçlarıma değmişti. Birden Matmazel Anna'yı görmüştüm. Yanıma oturmuş, benimle konuşmuştu. Etraftaki çocuklar gülmeye başlamışlardı. Matmazel, siyah gözlerini dikerek: «Benim arkadaşım olmak istemez misin,» demişti. «Ağlama ama.»

İşte dört yıl önce şu köşede bir küçük çocuk evinden, aile-

sinden uzaklaşıp, odasını, bahçesini, kedisini, civcivlerini terk edip, bir sürü yabancı arasına karışmanın hüznünü ta içinde duymuştu. Şimdi kimsenin beğenip oturmadığı o köşede Matmazel, daha başkaları dostum, arkadaşım oldular. Kirli sınıflar, bahçeyi, öğretmenleri yabancı bulmamaya başladım, ama yemekhane gene bana aynı korkuyu vermekte devam etti. Bana öyle gelirdi ki bu yemekhanede tek başıma kalamazdım. Neyse börekler bitti. Yemekhane boşalıyor. Öğretmenler yemek yiyorlar. Matmazel Anna kalktı, yanımdan geçip gitti. Kaç yıldır onu ilk gördüğüm günkü gibi. Sanki yıllar üzerinde hiç tesir etmiyor. Gidip Barba'dan bir gazoz içmeli. Ya da bir çikolata almalı. Karşı masadan Haluk sesleniyor: «Bekle beni.» Mermer merdivenlerde onunla karşılaşılıyor. Bahçeye çıkıyoruz. Haluk elindeki Afacan'ı açıyor. Pire Nuri'nin serüvenlerini sırtımızı duvara dayayarak okuyoruz. Pire Nuri bisikletiyle uçuyor. Jozef ilerde bilye oynuyor. Uzaktan bağıyor: «Resim sende mi?» Ötede voleybol oynuyorlar. «Sen de gelsene.» Ben şimdi Kevork'la ablasının hayal ettiğim serüveni içindeyim. Haluk, «O kâğıdı versene,» diyor. Cebimden çıkarıyorum. Haluk acı acı gülüyor. «Kevork'un ablası değil mi?» diyor. «Yoo, bilmem.» «Jozef diyor ki, Samatya'da onu tanımayan, bilmeyen yokmuş... Neler anlatıyor bilsen?.. Beyoğlu sinemalarında onu erkeklerle gezerken kaç defa görmüş... Daha nerelerde bilsen!.. Hani şu Jozef yok mu?..» Esmer ablasının yanında mutlu yürüyen Kevork geliyor gözümün önüne... Onlar mesutlar ya, bize ne? Sonra arkadaşımın acılı, üzgün halini... Ama dünya bu, kocaman yusuvarlak... Kaynaşiyor insanlarla, bütün kötülükleri, bayağılıklarıyla... Elimdeki kâğıt sanki bütün bu kötülükleri temsil ediyor. Birden kapıyorum onu arkadaşımın elinden, koparıp atıyorum, atıyorum...

«Berber Aynası»

* VÜS'AT O. BENER *

Havva

Benim saçlarım yumuşak, Havva'nın saçları keçe gibi. Annem ustura ile iki defa kazıttı, saçlarını, uzasın diye ama, uzamadı, kısa kaldı. Burnu da öyle biçimsiz ki! Yamyassı. Tıpkı okul kitabımızdaki maymunun burnuna benziyor burnu. Hiç sevmiyorum onu. Pis, hırsız.

Annem, bu gün onu bir temiz dövdü. Tabii döver. Misafir odamızdaki güzelim halımızı kesmiş. Deli mi ne? Annem: «Kız niye kestiri halıyı?» dedi. O: «Kuş var halının içinde,» dedi. «Beyaz kuş. Onu çıkartacaktım.» Gördün işte kuşu. Bir «Töbe ana,» bellemiş, onu söyler.

Bari bir işe yarasa. Ne olacak görmemiş ki! Sen onu bırak, öteyi karıştırın, beriyi karıştırın sade. Miskin. Üstüne bir de ağır. Sekiz saatte bir bulaşığın içinden çıkamaz. Sonra da doymak bilmez. İyi vallahi.

Geçen gün de ne oldu. Annem misafirliğe gitmişti de. Evde yalnız kaldık bununla. Bizim komşu imamın oğlu Recep evimizin önünden geçti. Döndü gene geçti. Ondan sonra da oturdu karşı kaldırıma, şarkı söylemeye başladı. Nasıl da bağıırıyor pis. Bu da oturuyordu sedirde. Bir fırladı durup dururken yanımdan. Korktum. Sonra merak ettim, ne oldu buna diye. Gidip baktım arkasından. Mutfağa girmiş, pencereyi açmış el sallıyor utanmaz. Anneme söyleyeceğim ama. Görür gününü o. Lekeli entarimi

sakladığım yerden çıkarıp anneme göstermesini biliyor ama. Ne yapayım dut lekesi işte. Çıkmadı. O kadar uğraştım. İnşallah bir bela gelir de kurtuluruz. Allahım şunu öldür.

Nasıl çıktı dediğim. Oh olsun. Kütük gibi şişti bacağı. Geceleyin asmadan üzüm koparmaya çıkmış, düşmüş, doğru idare lambasının üstüne. Cam kırıkları ayağına girmiş hep. Aptal.

Babam da çok merhametli. Kalktı bu çirkin kızı İstanbul'a götürdü. Yalnız kaldık. Annem gizli gizli ağladı.

Bir aydır rahatız. Keşke hiç gelmeseydi bu Havva.

Geldi ama. İyi olmuş.

Annem dün dedi ki: «On baş soğan koysam bu kızın önüne, yiyebilir mi acaba?» Koyalım anne, bakalım yiyebilecek mi? dedim. Koyduk. Vallahi bitirdi hepsini! Şaştık kaldık. Gözlerinden zırlı zırlı yaş akıyordu da gene yiyordu. Sonra annem: «Kız sigara da içer misin?» dedi. «İçerim,» dedi. «Al iç şunu haydi.» Meğer sigaranın içine tuz koymamış mı annem! Çıtır çıtır sesler çıkmaya başlayınca korkusundan sigarayı atıp öyle bir kaçtı. Katıldık gülmekten.

Sütçü Hacı bunun için bıçak çekmiş güya, Recebe. Bir de bu çıktı. Geçen gün annemin yanında da söylemez mi? Öyle kızdı ki annem. «Kız nasıl söz o öyle,» dedi. «Duyamayayım bir daha bak. Yoksa öldürürüm seni.» Annem öyle dedi ama o gene bana: «Valla bıçak çekti kız,» diyor.

Annem bir yere gitti mi onu eve kilitler. Yoksa alır başını gider. Bir gün az daha ölüyordu. Annem çamaşırılığa kilitlemişti de. Maltızdaki kömür vurmuş. Akılsız pencereyi açıversene. Neler çektik. Sarımsaklı yoğurt yedirdik. İçim bulanıyor. Altına etmişti.

Fatmanım diyor ki: «Bu kız kedi canlı, gebermez.» Haklı. Domuz gibi yiyor. Ama ne versen. İki tanecik misafir şekerini anneme söylemeden aldım diye on değnek yedim avucuma onun yüzünden. Nerden de görmüş fesat.

Annem de tuhaf ama. Başını dizlerime koyuyor, öyle yatıyor.

Bazan da dizime daha çok bastırıyor gibi geliyor bana. Dizim çok ağrıyor ama çekemiyorum. Yüzüme öyle tuhaf tuhaf bakıyor ki!

Sonra bir gün kapıdan dinledim. Babam anneme: «Aç ağzını tüküreceğim,» diyordu. Annem de: «A bey olur mu öyle şey?» diyordu. Sonra babam kalın kalın güldü: «Denedim seni be!» dedi. «Sen ağzını aç bakalım bir kere, tükürecek miyim?» Şaşıtm kaldım. Neden böyle konuştular? Kaç kere anneme sorayım dedim, sonra vazgeçtim. Kapıdan dinlediğimi anlarlar diye. Zaten annemden ödüm kopar. Vururken sesini çıkarmayacaksınız. Hele bağır. Ben bağırmıyorum ama ağlıyorum. O deli hiç ağlamaz. Avazı çıktığı kadar bağırır sade. Babam kaç kere: «Bu kız adam olmayacak, gönderiverelim köyüne gitsin,» dedi. Gitse de kurtulsak ya. Annem: «Acıyorum kıza,» dedi. «Kimsesi yok. Hem kuvvetli. İşime yarıyor. Nasıl olsa lazım biri!» Bari o kadar iyilik ediyoruz, o da uslu uslu otursa ya. Bir de tutturmuş karnım ağrıyor diye. Ağzı öyle kokuyor ki. Sonra ikide birde bir solucan bulup beni korkutuyor. Bu yüzden iştahım kesildi. Anneme de söyleyemedim. Söylesem o da sūrahimizi benim kırdığımı söyleyecek anneme. Halbuki Mestan kırdı sıçrarken. O kırmadı ama ben öyle dedim anneme. Ne yapayım ucunda sopa var sonra!

Havva üç gündür hasta. Evin içi leş gibi kokuyor. Ne yaptık-sa kâr etmedi. Alttan üstten gidiyor. Kimi sürgün dedi, kimi humma. Doktor da adını unuttum bir şey dedi. Allah korusun hepimiz ölmüşüz. Sonra değil dedi. Bereket ben okula gidiyorum. Kokudan durulmuyor yoksa.

Neyse onu kömürlüğün yanındaki odaya koydular. Babam evi badana ettirdi. Annem de günlük yaktı. Benim odamın duvarları yeşil. Ben bazen aşağıya inip odasına bakıyorum. Ne oldu buna? Ama ölmezki. Gene iyileşir. Bacağını keseceklermiş İstanbul'da. Keşke kesselerdi. Otururdu bir köşede hiç olmazsa. Hep pis boğazlığı yüzünden başına bu belalar geliyor. Şimdi pişman olmuş ama, kaç para eder. Annem sıkıştırmış da söylemiş. Çöp-

lüğe attığımız yağ tenekesinin dibini sıyırılmış, yemiş de ondan öyle olmuş. Komşular paslı tenekeden zehirlendi diyorlar. Annem: «Bir de okutsak mı acaba?» diyor.

Annem bugün ağlıyordu. Zavallı annem. Beni çok döver ama, onu çok severim. Kaç bayram kendi güzel elbiselerini bozdu da bana dikti. Niye ağlıyorsun dedim. «Havva ölecek galiba kızım,» dedi. «Ona ağlıyorum.» Birden benim de içim doldu. Ben de ağlamaya başladım. Havva ölecek ha! Ölmesin anne. «Belli olmaz kızım. Her şey Allahtan. Hadi git ağlama.» Annem öyle dedi ama ben ağladım. Sonra aşağı inip odasının penceresinden baktım. İki tarafına çırpınıp duruyordu. Allahım ne olursun ölmesin dedim. Allahım öldürme onu. O gene çırpınıp duruyordu. Birden karnıma bir ağrı girdi. Bağırayım dedim, sesim çıkmadı. Ortalıkta kararıyor. Olduğum yerde kalakaldım öyle. Neyseki köpeğimiz geldi yanıma. Kuyruğunu sallayarak. Kafasını okşadım köpeğimizin. Sonra onunla merdiven başına kadar geldik. Karnımın ağrısı geçti.

Az sonra, annem, babam, doktor geldiler. Ben de kapı aralığından baktım. Doktor Havva'nın koluna iğne yaptı. Havva bağırmadı. Üçü de durup beklediler. Babam çenesindeki sivilceyle oynuyordu. Sonra annem, babamın yüzüne baktı. Babam eğilip doktorun kulağına bir şey söyledi. Doktor başını salladı. Sonra Havva'nın gözleri açıldı. Annem Havva'nın yanına gitti, yatağına diz çöktü. «Kızım Havva iyi misin?» dedi «Bak iyileştin artık. Canın bir şey istiyor mu? Ne pişireyim sana?» Havva baştan bir şey demedi. Sonra gözünü iri iri açtı: «Baklava,» dedi. Sonra da öldü.

«Dost»

* YAŞAR KEMAL *

Yatak

Şimdiki gibi aklımda.

Ben, o yıl orta okulun üçüncü sınıfında, bizim Durmuş Ali de ikincideydi. İkimizin de parası yoktu. Köyde, onun bir dul anası, benim bir dul anam vardı. Onlar da kendilerini zar zor geçindirebiliyorlardı.

Durmuş Ali'nin umudu, parasız yatılıdaydı. İmtihana girmiş, yüzde yüz kazanacağından emindi. Bana gelince ben, bir umutsuzluk içinde yuvarlanıyordum. Nereye gitsem, ne yapsam? İki yıldır geceleri çalıştığım fabrika, bu yıl beni almıyordu. Talebeleri fabrikada çalıştırmak yasakmış! Neden yasakmış, bir türlü anlayamıyordum. Bu yıla kadar ne güzel, çalışıp okumuştum.

Beş parasız... Başımı sokacak bir ağaç kovuğu bile yok! Kocaman şehrin ortasında yalnız, yapayalnızım. Sarılacak bir dalım da yok! İçerimde dayanılmaz bir keder, bir hınç.

Durmuş Ali ile bir zaman istasyonun önündeki sıtma ağaçlarının altında geceledik. Sonra olmadı. Bu böyle sürüp gidemezdi. Bekçiler de rahat vermiyorlardı. Sonra da okula gitmek zorundaydık. Biz okula gidince, meydanda kalan yataklarımızı çalmazlar mıydı?

Çok iyi bir arkadaşım vardı, Yusuf. Beni çok severdi. Sıtma ağaçlarının altında gecelediğimizi nasılsa öğrenmiş.

Bir gün utana utana:

«Bizim damın üstünde yatsanız,» dedi.

Deli gibi sevindik. Durmuş Ali ile kucaklaşıp öpüştük.

Durmuş Ali bir:

«Allaaaaaş...» çekti. «Yaşadık be abi... Bir günün beyliği de beylik.»

Biliyorduk ki, dam üstünde güzün yağmurları başlayıncaya kadar yatabilirdik. Sonra, sonrasında Allah kerim.

Yatakları hemen, istasyondan alıp eve getirdik. Yusuf'ların evi, pazar yerinin yanında bir tek odaydı. Yatakları dama serdik.

Bekçi korkusu yok, bir şey yok. Damın üstünde bir ev sıcaklığı, bir baba ocağı sıcaklığı...

Bunca sıkıntıdan sonra yatacak bir yerimiz vardı, işte. Şu hayat dedikleri de ne güzel şey!

Akşam yemeğimizi yer yemez hemen damın üstüne damlıyor, yataklara girip yorganları boğazımıza kadar çekiyorduk. Geceleri biraz soğuktu ama, gökte kocaman, ışıltılı yıldızlar vardı. Hep yıldızlara bakardık. Bazı geceler de gökyüzünü yıldızlarla döşeli bulurduk. O zaman sevincimize payan yoktu. Ve bizler umutla doluyduk. Sıkıntılardan, acılardan sonra gelecek güzel günlerin, daha güzel olacağına inanıyorduk. Bu umutlar, bu hayaller benimdi. Ben söyledim. Durmuş Ali, dinler ve onaylardı.

Durur, durur:

«Öyle değil mi Durmuş?» derdim.

«Heyye abi,» derdi. «Sabahlar karanlıklardan sonradır.»

Bu lafı da benden öğrenmişti.

Serin dam üstü, ışıklı, iri yıldızların geceleri, sokağın sabahlara kadar süren gürültüsü, bizim umutlarımız, hayallerimiz tam bir ay, kasım başına kadar sürdü.

Sonra... Sonra o belalı, o karanlık, bir kara çul gibi, kapkaranlık Çukurova yağmurları başladı.

Hava biraz bulutlandı mıydı, okulda Durmuş Ali ile bir araya gelir, birbirimize sokulur: ikimiz birden:

«Allah be! Allah be! Etme n'olursun?» derdik.

Ya bir de yağmur çiselemeye görsün, o zaman bizim yüreklerimizde kıyamet kopardı. Durmuş Ali hemen, okuldan eve fırlar, yatakları damın saçağının altına indirir, koşa koşa geri gelirdi.

Yağmurlu günlerde, eve, yani saçağın altına geceyarısından sonra, ortaklıktan el ayak çekilince gelir, usulcacık yataklarımıza girerdik. Saçak altında yattığımızı elalemın görmesinden, bir utanır, bir utanırdım ki, bitirdim. Durmuş'u dersenez, o oralı bile olmazdı.

Bazen erken uyanamazdım. Birden uyanırdım ki, arkadaşımın anası, öteki komşular uyanmışlar, avluda dolaşıyorlar. O zaman ben yorganı başıma iyicene çeker, yatağın içine büzülür, büzülür, yok olurdu. Yanımda, yönümde ayak sesleri duyduka küçülür, küçücük kalırdım. Ayak sesleri kesilince hemen yataktan fırlar, giyinir, kaçardım. O gün ben giyinirken birinin bana baktığını sanmışsam akşama kadar başım döner, kendime gelemezdim.

İçinde yattığım yatağa dönüp de bir türlü bakamıyordum. Bakmayı içim götürmüyordu. Yatak, saçağın dışından fırlayan çamurlara belenmişti.

Gene geç uyandıığım bir sabah, giyinip kaçarken, arkadaşımın annesiyle gözgöze geldik. Aksaçlı bir başta, kocaman açılmış acıyan gözler... Yıllar geçti, o gözlerin ağırlığı daha üstümde... Bin yıl yaşasam da, o gözler öyle, öylecene bakıp duracak.

Sabahleyin okulda Durmuş Ali'ye:

«Ben o eve bir daha gitmeyeceğim,» dedim.

Şaşı:

«Neden be abi?» dedi. «Nerede kalacaksın?»

«Gidemem.»

«Yapma be abi! Nerede yatacağın? Neden yani?»

Durmuş ne etti eyledi de beni o gün eve götürmedi. O gün, daha başka günler gidip istasyondaki kanepelerin üstünde geceledim.

Bir ara yağmurlar durur gibi etti.

Durmuş Ali bir gün:

«Abi,» dedi, «Yatakları dama çıkardım, gel artık!»

Gittim.

Birkaç gün sonra, bir ikindi üstü bir yağmur boşandı, gök delinmiş gibi... Durmuş fırladı ama, yetişememiş, yataklar çıpıldak su.

Bir otel bilirdim, eskiden birkaç gün yatmıştım. Otel deyince... Gariplerin yatağı. Güzel Yurt oteli... Oteller o zamanlar çok ucuzdu... Bir yatak elli kuruş... Gel gör ki elli kuruş!..

Kâtip, yatağımız olduğu için, koridorda, geceliği on kuruşa, yatmamıza razı oldu.

Daracık koridora iki oda kapısı açılıyor. Yatakları kapının önüne serdik. Biz de yatakların dışına çömeldik. Hiç konuşmuyoruz. Belimizi duvara vermiş, duruyor, birbirimize de hiç bakmıyoruz.

Geceyarısını buldu. Yataklar önümüze serili duruyor. Uyku-muz geliyor, gözlerimizden uyku akıyor ama, yataklara girilmez ki... Gözümüz yataklarda, içimizde hasret, rahat bir yatak, bir uyku hasreti...

Yarı sersem, yarı uykulu...

Aşağıdan bir ayak sesi geldi. Gece yarıyı bir hayli aşmış. Gözümü açtım, merdivenden iki genç kadın göründü. Yataklara basmamaya çalışarak kapıyı açtılar. Kadınların ince, uzun boylu-suk içerden geri çıktı. Bizlere hayretlere bakıp içeri girdi. Sonra geri çıktı. Hep bakıyordu. Girdi. En sonunda gelip durdu; konuş-madı. Sonra birden bana:

«Bir kibritiniz var mı?» dedi.

Çıkarıp verdim. Gözleri hayretle açılmıştı. Sigarasını yaktık-tan sonra bir sigara da bana uzattı, almadım. Israr da etmedi.

«Bu yataklar sizin mi?» dedi.

«Bizim.»

«Vakit çok geç, yatsanıza!..»

Ampulün sönük ışığında, bereket, yatakların ıslaklığı belli olmuyordu.

Ben:

«Hiiiç... Uykumuz gelmiyor da...»

Durmuş Ali'ye döndü. O uyuyordu.

Dürttüm, Durmuş uyandı. Dürttüğümü kadın da gördü.

«Yatsanız iyi edersiniz.»

Durmuş Ali:

«Is...» dedi.

Sertçe ağzını kapattım. Kadın huylandı.

«Bir şey mi söyleyecekti çocuk?»

«Patavatsızın biridir de...»

Kızgın söylemiş olacağım ki, kadın odasına gitti. Arkasından baktım. Gözlerimde, incecik bir bel hayali kaldı.

Durmuş Ali'ye usuldan:

«Kadın güzeldi,» dedim. «Amma da iyi ha!»

İçerden kadının kahkahası geldi. Ben buna içlerledim.

«Güzel ama, bunlar pis karılar,» dedim. «Pis olmasalar ne işleri var otele!..»

Sonra hiç konuşmadık. Yüreğimizde derdimiz, yatağımız da ıslak olmasaydı, Durmuş Ali ile bu kadın üstüne kimbilir ne laflar eder, ne hayaller kurardık.

Uyumuşuz.

Gecenin saat üçü mü dördü mü, ne, kapının gıcirtısıyla gözlerimi açıyorum. Bakıyorum ki, kadın gecelik gömleğiyle, merdivenden iniyor. Az sonra da gelip, gene karşıma dikiliyor... Her yanı açık saçık, göğsü dışarda. Çırılçıplak denecek kadar çıplak. Gözlerinde bir kızgınlık ve uykusunun mahmurluğu var. Gene öyle açılmış gözlerle bakıyorum. Bir ara hırsla gözlerimi kapadım ve bir zaman açmadım. Sonra açtım ki, kadın daha öylecene duruyor.

İçimden, «Ne durmuş bakıyor öyle? Pis, bu pis domuzlar,

hep öyle bakarlar işte. Kendisine ne oluyor uyumuyorsak! Ne karşıyor? Salla bir yumruk çenesine» geçti.

Kadın:

«Kibritinizi verir misiniz?» dedi.

Çıkarıp verdim.

Gidip içerden sigarasını alıp yaktı. Bir tane de bana uzattı. Bir de canım sigara istiyordu ki:

«Ben sizin sigaranızı istemem,» dedim.

Kadının yüzünde hoş, fakat beni çıldırtan bir gülümseme dolaştı:

«Neden küçük bey?»

«Ben küçük bey değilim. İçmem işte. Size ne yani? İçmem işte.»

«Haa,» dedi, «Sahiden siz niçin yatmazsınız? Yataklarınız da serilmiş işte...»

Kekeledim:

«Biiiz mi? Size ne?»

«Bakın çocuk uyumuş. Neden yatmıyorsunuz?»

«Uyumuyoruz. Uyumayacağız işte. Canımız uyumak istemiyor!»

«Neden?»

Varır yatağa bakar, yaş olduğunu anlar diye de deli oluyordum.

Deli gibi bağırdım:

«Yatmıyoruz işte. Yatmayacağız.»

Kadın:

«A... a... a...» dedi, «Ne bağıriyorsunuz öyle? Ben bu çocuğa acıdım, oracıkta uyumuş da... yazık... üşür...»

«Kalk ulan!» dedim. «Kalk! Sersem gibi burada uyuyacağına.»

Çocuk, neye uğradığını bilemedi, gözlerini tekrar yumdu. Başı önüne düştü.

Gene dürttüm.

Başımı kaldırıp da kadının yüzüne bakamıyordum ya, gözlerinin üstümde olduğunu, öldürürcesine üstümde, bana baktığına emindim.

«Kalk ulan, kalk da yatağına gir, orada uyu!»

Oğlan uykulu uykulu burnunu kaşıyıp, beceriksizce soyunmaya başladı.

«Sahiden de,» dedi, «Ben neden burada uyumuşum?»

Elinden tutup yatağına soktum.

Durmuş, duyulur duyulmaz bir sesle:

«Abi be, ne de soğuk!»

«Yat ulan,» dedim, «Şimdi ısınırın.»

Kadın başımdan gitsin diye, ben de hızlı hızlı soyunup yatağına girip yorganı başıma çektim.

Alaylı bir sesle:

«Allah rahatlık versin.»

Kapı kapandı. Arkadan da bir kahkaha geldi. Var gücümle dişlerimi sıktım.

Yatak su gibiydi. Tenimden buz gibi bir ürperti geçti. İçim bir üşüdü ki... Yorganı başıma, bacaklarımı karnıma çekip, bir topak oldum.

Durmuş Ali yorganımı çekti:

«Abi be,» dedi, «Abi be! Donuyorum abi be! Vıcık vıcık!»

Ben büzülmüştüm. Hırsımdan dişim dişimi yiyor.

«Abi be, sana diyorum abi be! Donuyorum be!»

Yorganı üstümden hışımla attım.

«Ne var ulan? Abi be, abi be! Yat geber işte!»

Tekrar yorganı üstüme çektim. İçimde soğuk bir ürperti. Sanki bir yığın yılanı getirip çıplak tenime sarmışlar.

«Abi be... Vallahi üşüyorum. Üşümekten ölüyorum... Vıcık vıcık... Su... Abi be! Sana diyorum be!»

Ben, birden yataktan fırladım. Giyindim. Ali de öyle yaptı. Gene gittik köşeye oturduk. Sudan çıkmış gibi ıslanmıştık.

Ama yüreğimde korku, ya kadın şimdi çıkıverir de, bizi gene böyle görürse!

Durmuş Ali'nin dişleri birbirine çarpıyordu. Ben de titriyordum.

Ya kadın şimdi çıkarsa?

Ali'nin elinden yakaladığım gibi:

«Yürü parka kadar koşalım, ısınırız.»

Parka kadar koştuk. Asfalt cadde ıııssızdı. Oradan istasyona koştuk. Yüreğimiz küt küt atıyordu. Isınmıştık ama, sıtma ağacının altında biraz bekleyince yeniden üşümeye başladık.

İstasyon meydanının ortasında birkaç salepçi duruyor, bir insan kalabalığı da salep içiyordu.

Sıcak salep bardaklarının buğulandığını görür gibi oldum. Elim cebime gitti ama... nafiile...

Durmuş da salep bardaklarına gözlerini dikmişti.

Kendimde olmadan içimi çekmişim. Durmuş da içini çekti.

Daha gün doğmamıştı ya, usul usul şafağın yerleri ışığıyordu. İki büklüm olmuş, tirtir titriyorduk.

Durmuş Ali, bir ara bana döndü. Birden aklına gelmiş gibi:

«Abi be,» dedi, «Sahiden, o ıslak yataklara biz ne diye girdik?»

«Sarı Sıcak»

* NEZİHE MERİÇ *

Öğretmen

Bir ilkokul sınıfındaki şu siyah beyaz hareketi, durmadan salıyan bacakları, durmadan sağa sola, öne arkaya dönen kareli, ipek kurdeleleri ve... Bunları toptan tarif etmek için hangi fiili kullanmalı? Öğretmen kollarını kürsüye dayayarak, gözlerini kısıyor. Sol elinde eflatun taşlı bir yüzük, göğüslüğünün yakasında yıldız çiçeği; saçları kumral, bakışları düşünceli. İçinden konuşuyor kendisiyle: «... Kıvıldamak, yani kıvıl kıvıl. Ama kıvıl kıvıl akla hemen küçük solucanları getiriyor. Değil. Peki ne?»

Tam karşıda bir pencere var. Soluk bir gökyüzü, elektrik telleri ve bir çatı ucu... «Bahar geldi artık.» Şubatın en soğuk günlerinde bahardan bahsetmek için genç kız olmak lazım. Tam iki gündür beri baharın geldiğini biliyor. Rüzgârın yanaklarından esip geçişi iki gün evvel değişti. «Ben her şeyi yanaklarımla seviyorum. Öpmekten çok. Onun yüzüne yanağımı dayamayı...» Yani sevgilim değil, sevdiğim; aşk yerine sevgi. Bunu demek istiyor. Nazlım, garibim, sevdiğim, yavrucağım... ve Bursalılar ne derler: çocukcağızım...

Çocuklar durmadan konuşuyorlar, birbirlerini dürtüyorlar, gülüyorlar, kalemtraş kavgası yapıyorlar. Sağa sola, öne arkaya, yarım, omuz ucu, dirsek, çimdik... «Kıpır kıpır galiba. Tamam, kıpır kıpır. Yani kıpırdamak.» Çocuklar durmadan kıpırdıyorlar. Sınıf, içi, gülücük, fıkırdayış, mavi mavi, ela ela bakışlar, burun

kıvırmalar, zorla tutulmuş küçük kahkahalarla dolu bir sessizlik içinde.

«Örtmenim şu Taylan'a baksanıza.»

«Hayır ama vallahi öğretmenim.»

«Taylan yine mi kavga?»

«Benim sarı kalemim öğretmenim. Bu...»

«Tısss! Gürültü istemiyorum.»

«Terbiyesiz, n'olacak...»

Cetvel masaya iniyor:

«Tülin!»

İşte şimdi tısss! Ama ancak üç dört saniyelik.

Rüzgâr esiyor, elektrik telleri hafifçe sallanıyor. Sınıf sıcak. Tebeşir tozu ve kurşun kalem kokuyor. Öğretmen, bazen çocuklara, bazen pencereden görünen gökyüzüne, bazen de yüzüğün eflatun taşına bakıyor. Ders resim-iş: yeşil, sarı, mavi, uçuk uçuk, leke leke, bahar, kiraz, arabacılar; kırmızı, gri kış, bekçi baba; suların içinde güneşler, güneş ışığında dağlar, dağlarda gelincikler; mırıl mırıl kediler, buram buram bacaklar ve din din don! Saat vuruyor.

Öğretmen renklere aldanyor. «Bahar gelse artık» diye geçiriyor içinden. Okulun tam karşısı bayırdır. Bayırın sonu çamlık. Baharın geldiğine iyiden iyiye inanıldığı bir gün, çayır çimen, yeşil meşil derken, zil çalıyormuş gibi çingir çingir demir parmaklıklı okul kapısından bir fırlarlar... Çantalar, renkli hırkalar, toplar, topaçlar havada uçar. Asfalttan bayıra, bayırdan çamlara doğru bir kovalamaca başlar, haydaaa... Ve bahar bir okul şarkısı öğrenir: «Bahar geldi, çiçek açtı, dağ orman...» Öğretmen, saçları rüzgârda, elleri cebinde en arkada yürür. Geniş nefesler alır, gülümser, düdüğünü öttürür, küçüklerden birini yakalayıp öper, ümideder. -Bilhassa ümideder.- Bir papatyanın yapraklarını birer birer koparıırken yanından geçen genç bir adam, kahverengi gözleri çocuk çocuk parlayarak ona söz atar: «Seviyor, sevmiyor, sevi-

yor, sevmiyor». Öğretmen kaşlarını çatar; fakat içinden güler. Hatta o genç adam, gelip, rüzgârdan kıpkırmızı olan yanaklarından öpecek olsa «Ne var? Bahar bu. Kardeşçe bir öpüş oldu» diye düşünecektir.

«Öğretmenim!..»

Taylan yumruğu kaldırıp Tülin'in kafasına indirince Tülin fer-yadı basıyor:

«Öğretmenim!..»

Bundan sonrası bir «Dediydim, dediydi» meselesi, Taylan'ın acarlığı, Tülin'in şirretliği ile büyüyen ve cetvel masaya ininceye kadar gittikçe artan bir gürültü hali oluyor.

Ortalık sakinleşince öğretmen yine karşı pencereye ve şubata bakıyor. Omuzlarını kısıyor. Biraz önce aklından uçup geçen bir düşünceyi bulmaya çalışıyor, hatırlayamıyor.

En önde oturanlardan biri Işıl. Kapkara, küçücük, tıkız. Başından büyük kurdelesı ve kocaman bir silgisi var. Kaşlarını çatıp, dudaklarını sımsıkı birbirine bastırarak ha şurası, ha burası derken, defteri, eli yüzü ıslanmış, tükürüklenmiş, kirlenmiş olarak, fakat birbirine karışmış ebem kuşağı renkleri ile sonuca varıyor. Öğretmen gülümsüyor. «Git kızı yakala, şöyle, sıkı sıkı bir öp.» O anda biraz önce aradığı düşünceyi buluyor. Öpmeyi düşünürken Aliye gelmişti aklına. Bir gün gözleri kıvılcımlanarak: «Biliyor musun, bende Afrodit kanı varmış. Bunu bana bir İspanyol falcı söyledi,» demişti. «Ben, kadın erkek arkadaşlığı diye bir şey anlamam. Bu dünyada sadece Adem'le Havva meselesi vardır. Geri yanı boş...» Bir şey ürperiyor. Öğretmen kaşlarını çatıyor. Kırgın. Yine bir gün Aliye: «Bu dünya piçlerle dolu,» diyordu. «Mesela ben piçin alasıyım. Benim babam pis, adi, sarhoş, herifin biri. Annem de, eh, alelade bir kadın. Birbirini düşünmeden, arzu etmeden, tesadüfen birleşmiş iki insan. Nikâh ne demek? Ne idüğü belirsiz bir herif, yani imam; üç beş kişiden amin amin ve peydahlanan ben. Lakin düşünün, birbirini arayıp bulan, arzu

eden iki ruh, iki vücut birleşirse... O zaman kâğıtlar ve imzalar bir yana, doğan çocuk piç değildir. Katiyen. Hakiki insan odur işte...» Cemiyet, ahlak, kanun, nizam ve inan denen şeyler, temiz ve yerleşmiş duygular, gevşemiş, bir şeyler kayar gibi olmuştu Aliye konuşurken. O zaman kalpleri yakıcı bir duygu alazlayıp geçmiş, bir an, yangın yangın aşkı duymuşlardı. Sonra Aliye'ye, «Ma!» deyip, kendileri temize çıktılar... Acımsı bir his duyuyor öğretmen. «Bu Aliye hiçbir zaman sevmek nedir bilmeyecek. O, sadece sevdalanacak. Halbuki «sevmek...» Sevmek deyince, uzak uzak, ince ince, sızım sızım, çini çini, çiseleyen, çimlenen, gülümseyen bir şeyler geçiyor öğretmenden. Gözlerini sımsıkı kapayarak bir an duruyor ve rengi uçuyor.

Ne gürültü! Nasıl da gürültü ediyorlar. Ansızın bağıyor:

«Aydın! Bırak bakayım onun kalemini. Füzuan, yine mi sakız?»

Ders bitmek bilmiyor. Bugün öğretmenliğiyle hiç ilgisi yok. Ev, kitapları gözünde tütüyor. «Herkes evinde soba başında, ben burada!..»

Çocuklara bakıyor. Füzuan sakızı çıkarmış, gülmekten kıpırmızı olmuş. «Bu Füzuan, bu koca şişko, tıpkı Samiye'ye benzecek büyüünce. 1178 Samiye'ye...» İyi kalpli, fakat çok mahallevari bir kadın olacak. Tam dokuz tane çocuk doğuracak. Kenar, kıyı bir semtte, yokuş üzerinde, bahçeli, asmalı bir evde oturacak. Entarisinin önü daima kirli, yemek kokulu, pasaklı, neşeli ve kocaman memeli... «Ahmet gel anam burya, pis sularnan oynama.» diye seslenecek çocuğuna. Lokmasını çiğneyip çiğneyip tıkacak çocuğun ağızına. Bahçesinde yetiştirdiği çiçekleri konserve kutularına veya çocukların kırık oturaklarına dikmekte hiçbir sakınca görmeyecek. Hatta kutuların üzerinde renkli elma, armut resimlerini ve oturağın çinkosunun canlı kırmızısını güzel bile bulacak. Pirzoları cızır cızır pişirerek, salataları iri iri doğurarak çoluğunu çocuğunu doyuracak ve küçüklerden biri donuna doldurunca basacak kahkahayı...

Bakışlarını çocuklarda dolaştırırken her birini, tanıdığı birine benzetiyor: Engin, iri, siyah gözleri ve kaygısız haliyle tıpkı doktor Mahir. Roman okumayı, kızlarla gezmeye tercih edecek. Bir kızla dansederken kıpkırmızı olacak. Tülin, Sabahat Hanımın kızı: Zilli... Tayfur elektrikçi, Mesut kasap olacak. Üçüncü sırada, pencerenin önünde oturan Bilgi'ye gelince... «Şu Bilgi ne kadar başka bir çocuk. Hülya'ya benziyor. Kaçtı onun numarası? 2116 galiba!» Bilgi, esmer, ince, zarif bir kız olacak. Çok zeki. Daha şimdiden çenesini avucuna dayayıp bir gökyüzünü seyredişi, kuşlar geçerken bir tebessüm edişi var ki... Yirmi üçüneyken bir gün dünyaya ve bahara bakarak, ahenkli bir gerinişle, kollarını açıp: «Deli gibi âşığım ama, aşkımı itiraf edecek insan bulamıyorum,» diyecek arkadaşına. Bir başka seferinde, piyanoda bir ses arayacak ve: «Fazıl, söyleyin bakalım tebessüm ne renktir?» diye soracak. Sonra elleri tuşlarda bir an duvarın tavana yakın bir yerine bakarak düşünecek. O zaman yüzü yandan ince ve keskin bir ışık olacak...

Öğretmen çocukları tanıdıklarına benzettikçe, hepsinin nasıl büyüüp nasıl bir hayat yaşayacaklarını aşağı yukarı tahmin ettikçe, bakışlar, gülüşler, eller, kalem tutuşlar, konuşmalar arasında hep bildiği bir şeyler buldukça, kendine soruyor: «Yoksa hiçbir şey değişmiyor mu?» Ama bu demek istediğini tam olarak belirtmiyor...

Gökyüzüne bakıyor. Gökyüzünden kuşlar geçiyor. Zil bir türlü çalmıyor. Bir an yaşamak tamamen boş görünüyor. Çocuklar gürültü ediyorlar. Kolunu bile kıpırdatacak hali kalmamış. Yazı tahtası siyah, her yer tebeşir tozu içinde. Çocukların elleri kirli. Sırtı ağrıyor. Rüzgâr camlara çarpıp, çarpıp geçiyor. Sandalyede oturmaktan beli tutuluyor. Sevgi, dolu dolu öksürüyor. Fakir çocukcağız. Soğuk. Şubat pis bir ay. Evde olsa şimdi... Minderin köşesine büzülüp roman okusa, koca bir bardak kakao içse veya radyoyu açıp bir İspanyol tangosu dinlese. Gece de sinemaya gitmeli ve ertesi gün tam on buçuğa kadar uyumalı...

Böylece 160 lira maaşı, parmağında eflatun taşlı yüzüğü, yakasında yıldız çiçeği, ela gözlerinde engin engin düşünceleriyle kürsüde bir genç kız oturuyor. Öğretmen...

«Bozbulanık»

* MUZAFFER BUYRUKÇU *

Sevinci Yok Eden Gerçek

Kalktığım da yağmur dinmişti. Gece, evimizin teneke damına hızlı hızlı düşmesi beni epey korkutmuştu. Üç dört gün kapıdan dışarıya çıkamayacağımı sanmıştım. Ama durmuştu işte, sıcak bir de rüzgâr esiyordu, lodos falan olmalıydı. Okul, İstanbul'dan gelecek iki öğretmeni beklediği için, başöğretmenin buyruğuyla bir hafta kadar kapatılmıştı. Evde oturmak canımı sıkıyordu. Evde oturmak belki iyi, bir çoklarının bulamayacağı kadar iyi bir şeydi ama, odun kesmek, üç öğün öküzleri sulamak, önlerine ot atmak, gübreleri küreyip bahçeye taşımak, anneme çeşmeden su getirmek olmasaydı. İki gündür her sabah yataktan kalkar kalkmaz camın önüne oturur, aşağılara, köyün kıyılarına askerler gibi, yüzlerce koldan yayılan, koşuşan dalgaları, bulanık denizi seyredirim. Seyredersin de ne olur, deniz sana ne veriyor? diyeceksiniz. Gerçekten deniz bana bir şeyler vermiyor, bulanık dalgalar sıkıntımı artırıyor aslında, fakat denizden, bir sürü irili ufaklı evden başka seyredecek bir şeyiniz olmasa ve burası da bir köy ise, ne yaparsınız?

İki kalın odunun arasına çakılmış tahtalara basarak indim. Bahçenin çevresindeki kara ağaçlar, narlar, erikler, ayvalar, şeftaliler gövdelerine ve yapraklarına yapışmış yağmur damlacıklarıyla insana avuç avuç değil de kucak kucak sevgi sunmak istiyorlarmış gibi duruyorlar. Ahırdan hışırtılar, hafif böğürtüler

geliyordu. Derin bir nefes aldım, yabancı beyaz güllerin köklerinden kaynakayan ve bütün köyü doyuran kaynaktan yüzümü yıkadım, döndüm. Çamurlar biraz sertleşmiş, suyu çekilmiş ama kurumamıştı. Annem mutfakta tarhana pişiriyordu. Mis gibi bir ekşi kokusu geldi burnuma. Domates, biber, yoğurt, buğday vardı bu kokunun içinde. Bitişliğimizde halam ve halamın yedi çocuğu oturur. En büyükleri Orhan, yaşıt değil ama, beş aşağı beş yukarı. Pas tutmuş, camla kazıyan çıkmasına imkân olmayan kazma gibi dişleri var. Çoğu kere onu güzel bir yaratık olarak gözümün önüne getirmeye çalışırım. Örneğin, burnunun kemerini atarım, biraz inceltirim, gözlerini kaplayan çiğ mavi rengi güzel bir siyahla değiştiririm, kirpi tüyü gibi dikilen saçlarını dalgalı yapmak, tarakla bastırmak isterim ama, o inadına çirkinleşir, inadına benim güzellik ölçülerimin dışına çıkar. Çabam boşunadır, bilmiyor değilim, kafamı da, boşu boşuna, ille şöyle düşüneceksin diye zorladığımın farkındayım ama, ne yapabilirim? Onun o kocaman ağzından, kirpi tüyü saçlarından, kazma dişlerinden kurtulmak istiyorum.

Sofada sıcak suyla yüzünü yıkıyordu.

«Erkencisin!» dedi.

«Yarım saat kadar oldu,» dedim.

«Şu öğretmenler vapur batsa da İstanbul'dan buraya hiç gelmeseler,» dedi.

«Gelsinler, okul daha iyi benim için,» dedim.

«Okuyup da ne olacaksın sanki?»

«Subay olacağım,» dedim.

«Sıçıklı sen de, subay olacakmış, seni bekliyorlardı, değil mi? Var mı soyumuzda okumuş da adam olmuş bir kimse? Yok, babalarımız hademe. Dayılarımız, amcalarımız, çimento fabrikalarında, şurda, burda amele. Kafana yazık. Ananın memesi gibi kitapları bir türlü bırakmıyorsun elinden. Sana bir şey söyleyeyim mi ben? Öğretmenleri görünce şeytan görmüş gibi oluyorum, bir türlü ısınmadım gitti.» dedi. Yüzünü kuruladı, saçlarına tarak vur-

du, olmadı. Tarağı yiyen saçlar inadına dikiliyordu. En sonunda küfür etti, siperliği kırılmış bir şapkayı geçirdi başına. Odaya girdik. Halam, tepsiye doğranan ekmeklerin üzerine tarhana döküyordu. Ötekiler tarhananın buğusunu görür görmez yataklarından fırladılar, ellerini, yüzlerini yıkamadan tepsinin etrafına dizildiler. Ben oturmadım. Annemle halam, iki odun yüzünden atışmışlardı. Dargındılar. Annem: «Sakin orada oturup bir şey yemeyesin, öldürürüm seni,» diye tembihlemişti. Halam kolumdan çekti.

«Yedim hala,» dedim.

«Yalan,» dedi.

«Ekmek çarpsın ki!» dedim.

«Anandan mı korkuyorsun yoksa?» dedi.

«Şey...» diye kekeledim.

«Eğer oturmazsan, bir daha bana hala deme,» dedi. Halamı seviyordum. Çok seviyordum hem de. Eniştem İstanbul'dan ne getirirse önce bana verirdi. Gözlerime dolu dolu bakmasına dayanamadım, Orhan'ın da kolumdan çekmesiyle oturdum. Lütfü de söylendi bir şeyler. Taze pırasaları ısırarak, ama annemin pişirdiği tarhanaya da içimde bir yer bırakarak yedim.

Orhan:

«Git lastiklerini al,» dedi.

Koştum, annem tarhanayı ocaktan indirmiş, beni bekliyordu.

«Neredesin?» dedi.

«Buradayım, şey heladaydım,» dedim.

«Halana gitme,» dedi.

«Gitmem, sen merak etme,» dedim. Boynuna sarıldım, lokmaları çabuk çabuk atıştırdım, öküzleri öğleden sonra sulayacağımı ve şimdi Orhan'la birlikte kuş avına çıkacağımızı söyledim. Boş bir torba uzattı.

«Zeytin topla biraz, gaz bitti,» dedi.

Çıktım.

«Çok geç kalma,» diye bağırdı arkamdan.

El salladım.

«Kavgaya etmeyeziniz sakın,» dedi.

Orhan:

«Sen korkma yenge, ben varken bir şey olmaz.»

Çamurlara bata çıka sokağa çıktık. Nevruz evinin önündeki çiti kemiren eşeği dövüyor, bir yandan da karısına bağıriyordu. Nevruz karşı komşumuzdu. Dokuz çocuğu vardı Nevruz'un. En büyükleri Turhan, bizden üç, dört yaş küçük. Nevruz'un çocukları Turhan'dan başlayıp; Burhan, Nurhan, Ferhan, Orhan, Canan vesaire diye gidiyordu. Kısa boylu, ama bir domuz kadar kuvvetliydi. Şunun bunun çiftini sürer, kışları dağdan sırtında odun taşır, ev yapar, hendek açar, yapmadığı iş yok... O da bizler gibi beş, altı dönümlük bir toprağı olan ve köyde neden ötürü oturduğunu bilmeyen şaşkının biri. Turhan, babasının eşeği dövmesinden yararlanarak, evin arkasından dolaştı, bize katıldı. Turhan ilk olarak bizimle kuş avına çıkıyor.

«Çabuk kaçalım, babam görmesin,» dedi.

Çeşmenin ordan Patalak Ahmet'i aldık. Çamurlu yollardan yukarıya vurduk. Ömer Hoca'nın çitini söküp geçtik, başkaları da geçiyordu, ama bizi görse gebertirdi. Ömer Hoca'dan hepimiz korkuyorduk. Bütün köy korkuyordu ondan. Ömer Hoca'nın koyu mavi, öldürür gibi bakan gözleri vardı; o gözlerle kimse karşılaşmak istemez, başını başka yöne çevirir, geçerlerdi. Göz göze gelmekten çekinirlerdi. Borçlu muydular ona, Ömer Hoca bu köyün Allahı mıydı? Yoo. Hiçbir şey değildi, zengin de değildi pek. Ama uğursuz sayarlardı onu. Bundan birkaç ay önce Bakkal Mehmet'in üç, dört gün sonra doğuracak olan ineğine bir kere bakmış, inek olduğu yerde çatlamış, yıkılmış. Daha önceki yıllarda da o Allahın belası gözleriyle çoğunun öküzlerini, ineklerini, atlarını çatlatmış. Onunla aynı yaşta olanlar bile yanına pek yaklaşmaz, selam vermek zorunda kaldıkları takdirde, hemen evlerine koşar -nazar değmesin diye- okunur, kurşun döktürürlerdi.

Çitten sonra bağlar, zeytinlikler, meyvelikler başlar. Köye yakın olan zeytinlerin altında bir tek bulamazsınız, yere düşer düşmez toplanmış, Rasim Efendi'nin zeytinyağı imalathanesine satılmıştır. Ceplerimiz hep yuvarlak ve bir kurşundan daha etkili siyah-beyazlı çakıl taşlarıyla dolu. Deniz kıyısından topladık bunları. Orhan, Lütfü, Patalak Ahmet en önde gidiyorlar. Orhan onların da önünde. Nasıl kaymıyor, nasıl tıkanmıyor? O kadar çabuk yürüyor ki... Turhan'la ben arkadan geliyoruz. Acele etmiyormuşuz gibi. Hiç de öyle değil, ben yola gelemem bir kere, biraz hızlı yürüsem kesiliyorum hemen. Ha düştük ha düşeceğiz, tepeye çıktık. Yolun solunda kara çalı kümeleri, kümelerden sonra birkaç ihlamur ağacı, erikler, kirazlar ve birkaç tütünden başka bir şey ekilmeyen tarla. Sağda hiçbir şey yok. Upuzun, denize öfkeyle bakan bir buruna kadar, burası çayırılık olarak kullanılıyor, birkaç kere pulluğu getirdiler, kim bilir kaç yıldır hiç işlenmemiş toprağı adam edelim de bize bir şeyler versin, dediler olmadı, ottan başka bir şey yetişmiyor. Biraz yürüdük, sağa, Muhtar Mustafa'nın denize doğru uzanan elmalıklarına daldık. Burası sanki bir duvarla ayrılmış başlı başına bir ülkedir... Zeytinlikler, bağlar, kestaneler, vişneler, daha bir sürü ağaçlar... Denize yakın düzlüklerde kestaneler var. Kestaneler denizden esen rüzgâra, o yosun kokulu tuzlu rüzgâra dayanır. Tütün ekilecek, buğday yetiştirilecek tarlalar da var bu ülkenin içinde. Köyün en verimli toprakları, en büyük zeytinlikleri onda. Çürük elma kokusu daladı burnumuzu. Islak yapraklar çarıklarımızın altında hışırıyor. Boynumuzun erdiği dallardan elma kopardık, birbirimize savurduk, bir diş attığımızı bir daha diş batırmaz olduk. Uzun, bardak eriğine benzeyen elmalar, tatlı mı tatlı. Gülüşe oynaşa zeytinlerin, elmaların, ayvaların altından geçtik. Ağaçlara biraz dokundun mu, başımızın üstüne yeniden, gökyüzünden gelenden daha hızlı, daha bol yağmur yağıyor.

Yaprakların arası yüz binlerce bulut dolu. Deniz kenarına yakın bir yer var. O yarın berisinde gövdelerini zor kucaklayabile-

ceğimiz koca koca kestaneler, onların altına gidiyoruz. Daha sabah olduğu için bütün kuşlar orda. Yağmurdan sonra kuşlar sık yapraklı ağaçları seçerler, orada toplanırlar. Orhan öyle diyor, «Yüz tane kuş vurmazsak bugün, ben bu köyde insan diye dolaşmam,» diyor. Turhan açık ağızla dinliyor Orhan'ın söylediklerini. Kestanelerin altına gelir gelmez durduk. Orhan bizi dağıttı, hepimiz bir ağaç altına koştuk. En kocamanını, en çok kuş olanını kendine aldı. Turhan benim yanımdaki ağacı gözlüyor, ağacın çevresinde dolaşıyor, başını kaldırıp yukarılara bakıyor, tam çekecek duruyor, bize diyor gözlerini. Ben görüyorum, şu yan dallardan iki, üç kuş görüyorum, belki vuramaz ama, bir kere şansını denesin, diyorum içimden. Çekemiyor lastikleri, elleri bir türlü gitmiyor, gidiyor da, tam nişan alırken vazgeçiyor. Anlamıyorum bu çocuğu. Bu şaşkınlık nereden gelip yapıştı yakasına? Orhan'la Patalak Ahmet birer kuş düşürdüler. Turhan hâlâ bekliyor, dikmiş gözlerini çırpınan kuşlara bakıyor. Orhan kuşların çırpındığını gördü, hemen kopardı kafalarını, kanlarını daha sağlam olsun diye lastiklere sürdü.

«Niye atmadın?» dedim.

«Vuramam ki!» dedi.

«Sen salla bir kere, vurursan vurursun,» dedim.

«Orhan abi vurdu, Ahmet abi de vurdu,» dedi.

«Ben vuramadım, Lütfü de vuramadı. Bak bak, şu kuşa at, tam kanadını kaldırmış, gagalanıyor şimdi, çabuk,» dedim.

Gerdi, iyi nişan aldı. Elleri titriyordu gene. Ama çekmişti. Çok hafif çekmişti. Taş, kuşun bulunduğu dala varmadan aşağıya düştü. Ona bakıyordum hep. Yüzü kıpkırmızı olmuştu, heyecanlıydı, bir şeyler düşünüyor, ama düşündüklerinin dışına çıkıp bir türlü rahat edemiyor, kuşlara neşeyle saldıramıyordu. Orhan, Ahmet, Lütfü bir böğürtlen kümesine koştular. Ağaçtan ürken kuşlar böğürtlenlere konmuştu...

Yüzündeki kırmızılığın üzerine ansızın bir gülümseme yayıldı. Lastikleri birkaç kere gerdi, bıraktı, güven dolu bir sesle:

«Vuracam artık!» dedi.

Şimdi ağacın çevresinde dört dönüp duruyordu. Ama ne dönüş o? Kuşu görsün görmesin lastiğini göğsüne kadar geriyor, rasgele sallıyordu. Kör, bir şey görmeden bir saldırıyı bu. Taşı meşine yerleştirirken dişlerini sıkıyor, alaycı gülüşler dudaklarının taze kızılığını kuşatıyor, yere düşen taşları hırsıyla topluyordu. Ağacı bıraktı. Elmalara muşmulalara, zeytin ağaçlarına koştu. Zeytin ağaçlarında kuş yoktu. Kuşlar zeytinlere uğramazlar, zeytin taneleri acıdır, içlerini yakar kuşların... O, hiçbir şeye aldır-mıyor, delirmiş gibi saldırıyor çevresindeki ağaçlara. Onun peşin-deydim, elle tutulacak kadar belirli olan sevincini görünce şaşırı-yordum. Ne sevinç, ne çılgınlık, hareket dolu bir yaşama! Lastiği gererken, milyonlarca paraya, en bereketli tarlalara, binlerce ağaçlık zeytinliklere sahibolmuş gibi heyecanlanıyor, ıslık çalıyor, olduğu yerde zıplıyor, anlatamadığım sevincinin tek damlasını yüzünden düşürmeden civıltıların geldiği yöne koşuyordu... Aşa-ğıdan gürültüler geliyor. Döndüm. Ahmet'in yanlara kaykıla kaykıla koşuşunu, Orhan'ın ona bir şeyler fırlattığını, kazma dişlerini göstere göstere kalın bir kahkaha saldığını gördüm. Kuş olmalıydı attığı. Ahmet bir kuşlara, bir Orhan'a bakıyor, başını sallıyor, onun kadar nişancı olmadığı için yiyip bitiriyordu, kendini. Tatar yüzü gibi geniş, dört köşe bir yüzü vardı. O yüzde kazanılan bir savaşın sevincini, boşu boşuna yitirilen bir taşın acısını ve hiçbir şeye dayanmayan, hiçbir anlam çıkarılmayan bomboş gülümse-mesini yollara dikilen dört adet kilometre taşı gibi görmek müm-kündü. Sağ yanağında bir çukur açılırdı gülerken... Üç kuşun bulunduğu ince bir dala salladım, küçük, yağsız, belki de ben vurmasam kendi kendine ölecek, aptal bir kuş düştü önüme. Ayağımın ucuyla şöyle bir dokundum, epey durduktan sonra eği-lip aldım.

«Kuş,» dedi.

«Kuş,» dedim.

«Ben vurmadım,» dedi.

«Ben vurmadım deme, vuracaksın elbet, al sana vereyim,» dedim.

Sevindi, lastikleri cebine soktu, uzun kirpikli, güzel çocuk gözleri teşekkürlerle doldu, elini uzattı, uzattığı eli öylece durdu, sonra çekti, yüzü asıldı, kirpiklerinin arasından süzülen sisler, gözlerini donuk ışıklara boğdu, öyle bir baktı ki bana, sarsıldım, utandım desem yalan söylemiş olmam. O derece etkili, o derece, yüz bin renkli, yüz bin kitapta baş köşeleri tutan büyük kelimelerin karışık anlamını taşıyan, bakışlar. Ben, o gözlerde, ıslak kaldırımlara, ılık, içe işleyen ışıklarını döken bir sokak fenerini görür gibi oldum. Onun gözleri orada eksik olan şeyi tamamlıyordu, rüya dolu bir şarkı söylüyor, ümitlerinden uzaklaşmış gibi ağlıyordu. Başını salladı.

«İstemem,» dedi. «Ya başka vuramazsan?»

«Al sen, nasıl olsa vururum bir tane.»

«Olmaz, kendim vurmalyım,» dedi, koşa koşa onların bulunduğu böğürtlenliğe gitti. Turhan'la olan bu ilk arkadaşlığımızı sevmiştim. Bizden küçüktü, dördüncü sınıftaydı ama, anlayışlı bir çocuktü. Orhan'a, Ahmet'e, daha başkalarına benzer kıskanç, kavgacı bir yönü yoktu. Okulda kimsenin yanına yaklaşmaz, kendi başına dolaşıp dururdu. Kafası biraz büyük olduğu için alay ederlerdi onunla... Neler söylemezler, neler yapmazlardı; ama o susar, kaçacak yer bulamadı mı, öğretmenlerin bulunduğu odanın kapısına sığınırđı. Çocuklar oraya gelince bir şey yapamazlar, seslerini, içerden duyulacak diye keserlerdi. Anasının, İstiklal Savaşı sırasında Batum'dan atıyla arabasıyla göçen bir Gürcü, babasının da, küfürden ve habire çocuk yapmaktan başka bir şey bilmeyen domuz gibi kuvvetli bir Arnavut olduğunu bilmeseydim, bu çocuğun soylu bir kuşaktan geldiğini tereddütsüz iddia edebilirdim. Doğrusu Nevruz'a ve Gürcü lehçesiyle konuşmaktan bir türlü kurtulamayan karısına hiç de yakışmayan bir oğul.

Daha bir sürü vakit var. Onlar aşağılara, toprağın denize doğru parça parça çöküntülerle kaydığı yerlere gitmişlerdi; sesle-

ri oralardan ince ince geliyordu. Zeytinliklere vurdum. Rüzgâr-
dan dökülmüş ve çamurlara gömülmüş zeytinleri teker teker top-
layarak torbama doldurdum. Zeytin toplamak kadar canımı sıkan
bir şey yok. İnsanda ne diz, ne bel bırakır. Yüz numaraya çöme-
li gibi çömelece ve ayak ayak belini doğrultmadan hareket ede-
cen, zeytinleri toplayacın. Korku da var... Başkasının malı. Tor-
bam ağzına dek doldu. Şimdi eve götürmek, yolda kimseye
görünmemek var. Topladığım zeytinler Muhtar'ın zeytinleri. Ama
annem, «Gaz yok,» dedi, halamdan da ödünç isteyemez, dargın.
Torbayı kestanenin gövdesine dayadım. Dolaşmaya, kuşlarda
can komayacak taşları meşine yerleştirmeye başladım. Attığım
on taştan dokuzu boş dönüyordu. Bir saat içinde yedi, sekiz
tane kadar oldu. Yeter dedim, çok bile oldu. Birer lokma et. Ama
olsun, annemle bana. Kimsemiz yok ki başka... Sesler yakını-
daydı, geliyorlardı. Oturdum ağacın altına. Pantolonuma bir ıslak-
lık yapıştı. Aldırmadım, serin serin, iyi geliyor. Zeytin toplarken,
kuşların peşinden koşarken epey yoruldu. Yumuşamış kestane
yaprakları küf kokuyor. Birden onu karşımda buldum. Ter için-
deydi, yanakları kırmızı kalemle boyanmış gibiydi. Elleri çalı yırtık-
larıyla, beyaz çizgilerle doluydu. Yırtıklardan kan sızıyordu.

«Naptın?» dedim.

Soluyordu.

«Vuramadım, onlar çok vurdu, ben hiç vuramadım,» dedi.

Vurduğum kuşları gösterdim ama, al, hepsi senin olsun, ben
bir şey istemiyorum, diyemedim. Geri çevireceğini biliyordum.
Kafaları kopmuş kuşların çevresinde dolaştı durdu. Elini çenesi-
ne götürdü, çenesinden çekti, başını kaşdı, of çekti, çarığının
burnuyla toprağı eşti, tekrar sinirli sinirli dolaşmaya başladı.
Onun üzülmesini, bu ilk avından eli boş dönmesini istemiyor-
dum... Allah olsaydım, şu taşı yiyen kuştan daha çok çırpınan,
daha çok acı çeken çocuğa yüzlerce kuş atardım gökyüzünden,
uzaktan geçen beceriksiz, acemi taşı yüzlerce kuşun başına, kar-
nına yöneltirdim. Onun üzülmesini seyretmekten başka bir şey

gelmiyordu elimden. Karşiki küçük muşmulanın dalları kuş oldu. O da görmüştü.

«Hadi,» dedim.

Güldü.

«Şu taşı at,» dedim. Ona yuvarlak, siyah bir taş attım. Heyecanlanmıştım, yutkunamıyordum, gözlerimin tuhaf tuhaf açıldığını biliyordum, vurabilecek miydi acaba? Lastikleri bütün gücüyle gerdi, yüzü deminkinden daha çok kızarmış, ter, çenesinin altına doğru sık, ince yollardan süzölmeye başlamıştı. Gözlerimi kapamıştım. Taşın kuşa değmesi için dua ediyordum. Pat, diye bir ses duydum. Nasıl tanımam bu sesi? Gözlerimi açtım, kuş yerdeydi, hem de cansız, kımıldamıyordu. Fırladım, o siyah taş, tam boynunun altına gelmiş, gırtlığını parçalamıştı, kafa ince bir sinire bağlıydı. Kuşu, verilen en büyük armağanların karşısında duyulan sevinçle aldı, birkaç kez havaya savurdu, zıpladı, ılık çaldı, Orhan'ın yaptığı gibi kanını lastiğe sürdü, kanlı, sımsıkı kapanmış gagasından, perbe düşmüş gözlerinden öptü. Beni daha yeni görüyormuş gibi koştu, kuşu uzattı.

«Bak, Orhan abi gibi vurdum, ben de vurdum,» dedi.

«Bundan sonra hep vurursun artık,» dedim.

«Vuracam ya, tabii vuracam,» dedi. Ağzı ansızın kenetlendi, gözlerini kapayıp biraz düşündü, sonra... sonra, o gırtlığı parçalanmış kuş, ağır ağır parmaklarının arasından sıyrıldı, yüzündeki sevinç, kızılık, heyecan, damla damla eridi, kaşları çatıldı, sarardı, kuşu bana fırlattı, ağlamaya başladı... Omuzlarından tuttum, yüzüne bakmak istedim, çenesini sıkıyor, başını kaldırmak istemiyordu.

«Ne oldu?» dedim.

«Hiç!» dedi yavaşça, sonra lastikleri de bir yana savurdu, geldiğimiz yola yöneldi, koşmaya başladı. Donup kalmıştım. Bir şey anlayamamıştım ekmek çarpsın ki... Bu çocuk deli miydi? O ağlama, o zindandan kurtulmuş gibi kaçmak ne oluyordu? Peşinden seçirteyim dedim, durdurmaya çabalayayım dedim, elim

ayağım kesilmişti, soluksuz kalmıştım. Yalnız, çok zayıf:

«Dur, gitme, bak ne diyecem,» dedim.

Sesim ulaştı mı, ulaşmadı mı, bilmiyorum, ama o çoktan elmalıkların arasında kaybolmuştu.

Onlar, cepleri, elleri kuş dolu, geldiler.

Orhan:

«Nerede o?» dedi.

«Gitti,» dedim.

atındı.

«Bir Şey mi yaptın çocuğa?» dedi.

«Ne yapacam, deli misin sen?» dedim.

«Peki, neden kaçtı ya?»

Gittiği yöne bakıyordum. Gözlerim dolu dolu olmuştu.

«Atıyor atıyor vuramıyordu, sonra vurdu, vurduğuna baktı, baktı, attı elinden, gitti...» dedim.

Yere tükürdü.

«Serseri,» dedi, «Almayalım bir daha onu.»

Yüzüne acı acı baktım. Niçin baktığımı, bakışlarımın ne demek istediğimi bilmiyordum. İçimde büyük kayalıklar vardı.

«Gidiyoruz, hadi,» dedi.

Tortamı aldım, gırtladığı parçalanmış kuş vurulduğu dalın altındaydı. Başında durdum, onlar yola çıkıncaya kadar öyle, bir mezarın başında durur gibi durdum, sonra benim vurduklarımı da onun yanına bıraktım, koştum.

«Katran»

* ADALET AĞAOĞLU *

Akşamüstü

Bir yudum içerse bir zeytin alabilirim. Bir yudum daha içerse çöreğotlu peynire uzanır, ben de uzanırım. Peyniri ağızımda tutarım. Ağızıma çöreğotu tadı gelir; konuşması dursun diye beklerim. Anlattıklarını anlayamamaktan, onun gibi büyük olamamaktan korkarım. Peyniri yutamam. Yutarsam, dinleyememekten korkarım.

«Çocuklar süt için diye verdim o evi ben. Savaş vardı. Evi verdim, bir inek aldım. İneği ipinden tutup bağevine götürdüm doğruca. Onları bağevine göndermek istemedim istemesine. Şuram kazına kazına, hadi siz şimdi orda oturun, sonra bakalım ne olur, dedim. Savaş derhal biter sandım. Bitmeyince, o zamanlar onları, ne yaparsın, dört kız, anneleri erken ölmüştü, iki halalarıyla altı kadın, bağevine taşıttım. Halaları hep, bizim saat kulesi dibindeki evimizin bütün balkon camları rengarenkti, her bir parçası aleyhimesemaydı, gün vurunca ardlarından odaların içi silme erguvan, rahmetli dedemiz İstanbul'dan süzme boncuk saçaklı lamba üstlükleri de getirmişti, başkalarının evinde olmayan her şey vardı evimizde, külhanlı kurnalı hamamlarımız, atlas perdelerimiz, semaverlerimiz, ne olduk, nasıl bağevlerine kapandık kaldık böyle ırgatlar gibi, diye diye ağlarlar, sitem yağdırırlardı. Dört küçük kız odaların erguvan rengiyle, boncuk saçaklı lamba üstlükleriyle mi serpilip büyüyeceklerdi, atlas perdelerle? Süt iyidir.

Çocuklara bol süt vermeli tam büyüme çağlarında. Sen de bol süt içmelisin, içiyor musun? Katır besler senin baban, bilmez miyim? Çocuklara süt içirmez oldular...»

Bir yudum içse, yuvarlak dilinmiş hıyarlardan bir dilim atar ağzına. Ben de bir dilim alabilirim o zaman. Hıyar dilimini kıyısından ısırarak ısırarak yiyebilirim. Hıyarı elimden kaydırıp düşürmeyeyim derken kendisini dinlemiyorum sanacak diye korkarım.

«İnek hastalanıp ölmeseydi bağevini, tabii bağıyla birlikte, bağı olmadan bağevi olur mu, olmaz çünkü, işte o bağevini neden değişeydim dört kasnak bulama, iki tulum peynirine? Babası bilir bilmez konuşuyor. Savaş içinde dört kızı olsaydı, iki de kızkardeşi olsaydı da başka kimsesi olmasaydı, bakalım onun katırlarına, atlarına, evlerine ne olurdu o zaman, görürdük. Nasıl korur, kurtarırdı çoluklarını, çocuklarını, görürdük. Ben ona, ama öyle ama böyle, sapasağlam bir kız verdim ki bunu doğurdu işte. Gözlerini dikmesin üstüme şimdi. Rakıma karışmasın. Udu-ma karışmasın. Rakımı içer, üstüne udumu çalarım...»

«Hadi içsene büyükbaba.»

«Ooo!» dedi büyükbabası. «Ben uzanmadan mezelerime uzanmak yok. Rakımdan bir yudum içip mezeden alınca sen de alırsın. Usul böyle.»

Tepsisini her yanından ışık sızdıran ahşap evin tek sağlam kalmış odasında salt eski bir hanı gören pencerenin önündeki sedirin üstüne kurmuştu. Tepsinin nikelajı dökülmüş, döğme kuş-lar, dallar, işlemeler şurasından burasından yara bere almıştı. Son evden, o bağevinden artakalan bir tepsi miydi bu? İki kul-p-luymuş, ama kulpunun biri kopmuştu. İşlemelerin yara bere aldığı yerler kararmış, paslanmıştı. Kuşlardan birinin kanadından eksilen telek, yerini iki santimlik bir çentiğe bırakmıştı. Çentiği yumurta sarısı doldurmuş, orada kurmuştu.

«Büyüyünce sen, istemem tepsimi ovasın, çanaklarımı yıka-yasın...»

Büyükbabam nasıl bildi? Gözümü yumurta sarısından kurtarmalıyım.

«Bak kaçırдын sırayı yine. Bak, bir yudum içtim, iki teblebi attım ağzıma. Hani sen?»

Kendisi tepsinin kulpsuz başına oturmuştu. Torunu kulplu başında diz çöküyordu. Böylelikle boyunu yaşlı adamın boyuyla aynı düzeye getirdiğini sanıyor, dizine sedirin turunculu kilimi batıyordu. Güneş hanın duvarlarını sıyrarak çekiliyor.

«Beni dinle, ama sırayı da kaçırma,» dedi büyükbabası yeniden.

Gözü pencerenin içinde duran sahana değer değmez kaçır-
dı ordan. Suçüstü yakalandığını sandı. Yanağını kaşdı.

«Gün batıyor,» dedi çabucak.

Sahanı oraya konana dek de görmemişti sanki. Şimdi de görmemiş oldu.

Annem gönderdi. Bir sahan pufböreği gönderdi. «Hadi git, dedenle ye. Düşürme sakın. Dökme haa!..» Sahan camın içinde duruyor. Büyükbabam kapağını bile kaldırmadı daha. Elimde görünce de, bu nedir? diye sormadı. Hiç sormazsa ya? Hiç kaldırmazsa kapağını? Kaldırmazsa babama darılmış demektir. Anneme kızmış demektir. Sevdi mi deden börekleri? Hoşnut kaldı mı?.. Sahanın kapağını bile kaldırmadı, nasıl diyeceğim? Sevdiğini, hoşnut kaldığını, daha birçok iyi şeyleri söyleyemezsem ne olacağız? Hanın ucunda bekledim. Büyükbabam çarşıdan bu yana, akasyaların altından çıkıp gelsin diye bekledim. Elimde sahan. Sonunda, kara paltosu omuzlarında, ta ordan inip gelirken görmüştüm. Koşup yanına gidersem elli adım elimden tutar. Burda beklersem yirmi adım elimden tutar. Sahanla yanına koşarsam börekleri dökerim. Börekleri yemeden görmüş olmasından korkarım. Sahanı merdiven başına bırakıp gelirim on adım elimden tutar. En iyisi bekledim. Yirmi adım elimden tutarken şişenin sertliği koluma değdi. «Bugün günü,» dedi annem. «Böreği dedene götür.» Hanın duvarlarını katırlar tekmeliyor. Atların kişnemele-

ri gün batımında içimi sıkıyor. Başka zaman sıkıyor. Şimdi dedem açıp kapağını sahana bakmazsa, sevinerek, «Bu nedir? Annen mi gönderdi? Baban mı akıl etmiş?» demezse ne olacağız? Leblebileri çiğnemedim. Ağzımda tuttum. Küçük şişe tepsideki ince dalın üstünde duruyor. Dalı örtüyor. Dalın nerde bittiğini göremiyorum. Nereye ulandığını bilemiyorum.

Yumurta sarısının bittiği yerde de, beline kırmızı boyayla çember atılmış çay bardağı duruyordu. Susuz rakı, kırmızı kuşağın bir santim altına inmişti. Testinin soğuk suyundan dökme cam bardağa doldurmuştu büyükbabası. Camın kalın, kaba oymaları kireç bağlamıştı. Su parlamıyordu. Bulanık görünüyordu.

«Geç kaldık. Kalmasaydık patates gömerdim sana, küle. Mangalı yakardık. Ali Baba'yla daha çarşının üst başında lafa tutulduk. Ali Baba, babanın akrabası, biliyor musun?»

Olmasın. Ali Baba babamın akrabası olmasın. Ali Baba çok kirli. Handa, gübrelerin üstünde yatıyor.

«Babamın akrabası olsa gübrelerin üstünde yatmaz ki!..»

Leblebileri yutamıyorum. Gözlerim yanıyor. Büyükbabam neden Ali Baba'nın babamın akrabası olduğunu söylüyor? Bütün çocuklar ondan korkuyor. Handa babamın atları var. Yutkunuyorum. Leblebileri iyice çiğnediğim halde, boğazımdan gitmiyor. Şimdi bir yudum almasın. Şimdi bir yudum alırsa sıramı kaçırayım.

«Yatar. Herkesin ağzının kokusunu mu çekecek? İyisi mi handa yatar,» diyor büyükbabası.

Rakısından içmiyor. Mezesinden almıyor. Ağır ağır sigarasını sarıyor. Torununu tepsinin öte ucunda unutmuş görünüyor. Alnı kabarıp karışıyor.

«Arada bir at hanında, arada bir macuncunun orda, yolcu hanında yatıyor. Ali Baba dünyayı bir pula satmış adamdır. Ozandır. İyi kulak ver bana, ozan. Kimseye başeğmez, her şeye de başsallamaz o. Ben niye sallayayım baş? Günaşırı iki parmak içi-

yorum. Başucuma dikiliyor, Ali Baba'ya döneceksin, baba, diyor kızımın kocası. Ne uttan anlıyor, ne rakıdan. Salt katırdan anlıyor. İki günde bir, iki yudum rakımı boğazıma dizmek için sanki, erkenden bitirir tımarı, doğru çıkar gelirdi sofaya: Ali Baba'ya döneceksin baba!

Döneceğim, sana ne? Nesi var Ali Baba'nın? Ali Baba halis insan. Ne diye yüzüme vurmak sanki bir ineğe değiştiğim evimi, dört kasnak bulamaya değiştiğim bağı mı?.. Kızım sağlıklı mı, sağlam mı, sen ona bak. Nur topu gibi bir kız işte sana doğurduğunu, güzel, can bir çocuk. Kızım hiç hastalandı mı? Akarı kokarı mı var? Kel mi, şaşkı mı, topal mı kızım? Mis gibi. Daha ne istiyorsun sen? Sen hasta edeceksin lakin kızımı böyle başıma ite kaka... Değişmeseydim o koca evi, camları renkli evi, elimden çıkarmasaydım el üstünde mi tutacaktın o zaman beni? Değerli mi olacaktım gözünde? Rakıma, uduma karışmayacak mıydın? Ali Baba'yı hanın gübrelerinde yatırmayacak mıydın işe yaramaz sayıp? Kendin yaşamanın sırrını bilmiyorsun, anladık. Ne karışıyorsun peki herkesin elindeki anahtarla nerenin kapısını açacağına? Kimi göçe göçe konar, kimi kona kona göçer... İyi ettim de çıktım geldim şu viraneye, bu tek göz odaya. İyi ettim etmesine de, iyi mi oldu şimdi kızımın gizli yemek göndermesi bana, torunumla? Niye aşındırmak, niye kanıtmak çocuk yüreciklerini? Hem bakalım iyi mi olacak şimdi, ben dokunmayınca sahana? Kızımın gönlü kırılmayacak mı? Senden gizli yollanmış bir sahana, ne varsa içinde işte ona, nasıl dokunurum ben şimdi? Ev benim değil miydi, bağ benim değil miydi? İster yakarım, ister satarım. Sen mi büyüttün dört kızı o savaş yıllarında? İki de kızkardeş, kocaları gitmiş... İş bilmiyorsun baba, iş bilseydin... Bilmiyorum! Bugün sizin iş dediklerinizin hiçbirini bilmiyorum. Kızı sana verdim, çaresizlik. Artık senin evde de oturmayacağım kendim. Burda oturacağım. Daha da üstelersen, ben de bir Köroğlu'yum derim. Ut çalan, rakı içen bir Köroğlu'yum. Ali Baba'yım, öyle olsun. Atsız, namsız bir Köroğlu'yum. Atımız yok diye hiçbir

yere bir nal mıhlamayız, bir çentik atamayız sanma.

İlerde bu çocuğun da kocası olunca, o adam ne bilecek artık dün benim ne büyük evlerim, ne güzel bağlarım olduğunu? Bu bilmeyince, bunun kocası hiç bilmez. İşte böyle, anadan doğma başlanmalı. Benim kızım ne diye cevap bulmaya zorlansın babasının iyi yediği, kötü yediği lokmalar üstüne? O da bulamıyor ya, doğru bir cevap bulamıyor. «Onun öyle ettiği hep çocuğu için, benim için baba, namerde muhtaç kalmayalım diye...» Ev, bağ satılarak büyütülen çocukların da bir eksik yanları kalıyormuş demek? Kızımın da akli eksik. Eninde sonunda nereye dayanıyor laf peki? Senin namerd olduğuna... İyi canım, pek güzel işte! Dağların değilse, kendimin Köroğlu'yum ben de...»

Kırmızı kuşaklı bardaktan büyük bir yudum aldı. Çocuğun bakışlarındaki çalkalanmayı da anında seçti. Güneş, cançekişen ışınlarını hanın duvarlarından iyice sıyrıp götürdü. Çocuğun saçlarındaki sarı-pembe ışıltılar söndü. Pencerenin içindeki bakır sahanın kapağında gölgeler arttı. Camın yanında, kocaman bir çiviye asılı duran ut iyice esmerliğe battı.

Koca bir yudum içti, bir zeytin almadı. Bir dilim hıyar almadı. Sahanda ne var diye sormadı. Gözlerini sahanın üstünden aşırıyor, doğrudan hana bakıyor. Sonra dönüp bana bakıyor. Kaçamak gülümsüyor. Kaçamak bakıyor. Büyükbabam neden hana uzun, bana kısa bakıyor? Ama sormam. Sorarsam anlatır diye korkarım. Babamı kötülerse handaki çocuklara ne diyeceğim? Babamın katırlarını taşıdıklarında nasıl önleyeceğim onları? Sevdüğim büyükbabam babamı sevmezse ben babamı nasıl seveceğim? Geçende olduğu gibi olursa yine, ne yapacağım? Gidecek miyim, büyükbabamın yanında mı kalacağım? O zaman babam haber yollamıştı. «Oturup durmasın rakının başında öyle, gelsin artık eve,» demiş. Büyükbabam da arka almadı. Ne gitmemi söyledi, ne kalmamı. Gitmek istemedim. Gitmemek de istemedim. Dilindim, dilindim... Ne yapmalıyım? Yoksa hanın gübrelerinde mi yatmalıyım? Ali Baba olmak istemiyorum. Büyükbabamın tep-

sisini seviyorum. Rakısını içerken yanında oturmayı en çok seviyorum. Sel gününün babamı... O babam benim babam.

«Suyunu içmedin. Hıyardan da almadın. Böyle arkadaşlık mı olur yani?»

Yine atlamışım. Nasıl atlamışım? Bu akşam ikidir atlıyorum. Ya acele ediyorum, ya geç kalıyorum. Bardağıma uzaniverdim. Devirecektim... Ay unutmuşum, unutmuşum büyükbaba!.. İşte güldü büyükbabam. İşte beni seviyor!.. Çiçekler seprildi her yandan. Çingiraklar çalındı. Derelerde sular çağlayıp aktı. Gelincikler esintide usul usul sallandı. Gülüyoruz. Papatyalar topluyorum. Arasına mor çiçekler katıyorum. Sarılar katıyorum. Hepsini tutuyorum. Büyükbabam bağıyor. Güzel bir demet oluyor. Annene götürürsün... Babana da topla bari hadi... En birinci arkadaşım büyükbabam benim. Babam yine geri çağırırsa hemen gitmeli miyim? En çok gülerken neden en çok ağlamak istiyorum, bilemiyorum. Büyükbabamın yüzü böyle akşamlarda, ben gülünce çağıldar en fazla. Udu alır, çalar sonunda. Bizim akşamlarımız bir ut sesidir en çok. Bir ut sesi nedir, diye sorulursa bana, büyükbabamla sedirin üstünde, bir kanadı kırık kuşu olan tepsisinin başında birlikte oturduğumuz akşamüstleridir öğretmenim, derim.

«Ut sesi bir akşamüstü müdür büyükbaba?»

«Anlaşıldı. Ver bakalım. Düşürmeden ver ama... Kırılmasın.»

Çocuk sedirin üstünde kalkıp dikiliyor. Kilimin damga damga ettiği dizlerini kaşıyarak udu asılı bulunduğu çividen indirmeye çalışıyor. Sahana el sürülmediğini en çok seçiyor şimdi. Hiç görmedi. Hiç görmeyecek mi? Bakmak mı istemedi? Hiç bakmayacak mı? On adım elinden tutarken sahan da elimdeydi. Kolumla karnımın arasındaydı. Buraya koyarken büyükbabam yanımdaydı. Hiç sormak istemeyecek mi? Söylemeliyim. Söylemeli miyim?

«Annem börek göndermişti büyükbaba! Size...»

Büyükbaba ansızın utangaçlaştı. Önüne bakıyor. Suçlu duru-

yor. Aynı zamanda öfkeli. Suç usul usul öfkeyi yeniyor. «Bir çocuk bir uda, salt uda uzanamıyorsa, bir çocuk udun sesini bir şeylere benzetmeye çalışırken kapaklı bir sahan bu güzelim soruyu ortasından bölüyorsa bir suç işlemiş olmalıyım. Bir suç işlenmiş olmalı. Udla onun arasına girilmemeli. Buna izin verilmemeli. Sahanı pencereden mi atsam? Sedirin altına mı soksam, ne yapmam? Babandan gizli gönderilmiş yemeklerle işim yok benim, deyip temelli çıksam mı şimdi kırılan onurumu, şu lanet sahanı küçükle ut arasındaki çizginin orta yerine? Çakıp iyice koparsam mı udun tellerini? Bir ben varım ya, çocuk da var...»

«Udu ver ama, önce börekleri yiyelim hele biz...»

Çocuk sallanıyor. Udu ne yapacağını, nasıl tutacağını şaşırıyor. Tam indirmiştim de duvardan, birden kaydırıverdim ellerimden. Düşürüp parçalayacağımı sandım. İçim kalktı. Sevincimden böyle oldu. Büyükbabam tetik olup tutmasaydı ut sahanın üstüne düşer, börekler yerlere saçılırdı ve udun telleri bir bir kopabilirdi ve sonra artık udunu hiç çalamazdı büyükbabam, ah onu en çok sevdiğim bir zamanda çalamazdı ve sonra ağlamak istedim, ah belki de ağlayıverirdim de sonra ne olurduk? Ah en birinci sevdiğim, benim büyükbabam, şimdi sahanın kapağını açar artık. Bir börek alır, bir börek de bana verir, ben de o zaman anneme, büyükbabam börekler çok sevindi, çok sevdi börekleri diyebilirim. Yedi mi kızım? Yedi anne...

Büyükbabası udu yanına dayıyor. Pencerenin içinden sahanı indiriyor. Tepsinin üstüne koyuyor, kapağını kaldırıyor. «Bu kadarcık alttan alınabilir canım. Bir çocuk için bu yapılabilir. Ama çocuk da olsa, gidip onlarla oturmam. Babasının her akşam tepeme dikilip, yine mi içiyorsun baba, demesine izin vermem. İki börecik, ne olacak sanki, dokunsa dokunsa biraz mideme dokunur. Köroğluluğuma dokunmaz.»

Bir yudum içecek, bir börek alacak.

«Bak bu sefer atlamadın.»

Bir börek o, bir börek ben. Yiyoruz. Hım, hımmm... iyi...

taze... Sevdi. Seve seve yiyor işte. Yüzünü buruşturmuyor. Anne böyle söyleyebilirim. Büyükbabamla bütün börekleri sildik süpürdük biz, diyebilirim. Annemin yüzü çağıldar. Pembe ve güzel olur. Babam eve gelince, neyse büyükbabası yemiş börekleri, der. Taze taze yapsaydın, der babam da. Taze taze yapmıştım, der annem o zaman. «Sıcacıktı daha. Neyse soğutmadan yemişler bari...» Babamın yüzü o selin ardından gelen yüzü olur.

Baharda derelerden sular taşmıştı. Kız daha kiraz ağacının üstüneyken indirdi tufan. Sel patlaması çabuk oldu.

«Katırları süren adam da onun sesini duymamış. Gidip değirmene saklanmış. Önce can sonra canan misali... Ağaçtan inip değirmeni bulayım derken buncağızımı seller götürüyormuş. Durmadan bağırmış. Hep katırları süren adamı bulmaya çalışmış. Dayı!.. Dayı neredesin?.. Dayı!.. Kızım evde çırpınmış. Yavrum gitti, gitti yavrum!.. Kocası çoktan fırlayıp gitmişmiş zaten. Yarı beline dek sulara batmış. O azgın sularla boğuşa boğuşa çocuğu, yavrumuzu aramaya çıkmış. Pencerelerden görenler de derlermiş, bu adam deli mi, bu selde nereye gidiyor boğulacak... Dön geri, dön geri, sürüklenir gidersen deli çayın içinde, ölürsün!.. Sel yolun kıyısındaki tepelerden kocaman kocaman taşları bunun babasının üstüne yuvarlıyormuş. İki kez suların arasında kaybolduğunu görenler bile olmuş. Sonra, seller dinip durulup tarlaları, yolu kırmızı bataklık bir çamur kapladığı zaman, omuzlarında küçücük kızıyla damadının kırmızı çamurdan bir heykel gibi geri döndüğünü de görmüşler ama...»

Hanın içine serin, güzel bir akşam düşüyor. Yaşlı atlar, başları yem torbalarında, kirt kirt sesler çıkarıyorlar. Torbalı başlarını birbirlerine yaklaşıyorlar. Birbirlerine daha yakın, geceye daha hazır olmaya çalışıyorlar.

Büyükbaba ellerini siliyor. Rakısından bir yudum alıyor. Udu-
na uzanıyor:

«Eh, saatidir, çalalım bakalım...»

Akorda başlıyor ilkin. «Babası bunu selden kurtarınca, sarılıp

öpmüştüm. Aslan oğlum benim, demiştim. Olmayacak bir şeyi yaptı sandım. Ardından hasta yattı. İlk yarım kadeh rakıyı o zaman içirdim. Kızım ocağı yaktı. Döşeğini yanına serdik. Rakıyı içmek istememişti. Ben zorla içirince tıksırdı. Üzüldüm. Ağzını sil-dim. Tutup elimi öpmüştü o zaman. Sağol baba, demişti.»

Udun telleri gevşemişti. Şimdi yeniden geriyor. «Damadım hastayken iyi bir adama döner. Dirilince yine katır. Yine başlar, Ali Baba'ya döneceksin baba, diye tepemde dikilmeye. Başımda nöbet tutmaya. Bir gün olsun yanibaşıma oturup udumu dinleme-di.»

Telleri bu kez daha fazla gerdiğini anlıyor. Usuldan gevşeti-yor. Mızrabı vurup yokluyor. Akorda ara verip rakısından bir yudum daha içiyor. Yüzünde fırtınalar diniyor. Alnı sütlüman. Ak saçları yaz bulutu. Küçüğe usulca göz kırpmıyor. Hadi, benim yeri-me at bir zeytin ağzına.

Zeytin çekirdeği kuşun kırık kanadı üstüne düştü. Orda eski-miş yumurta sarısını örttü. Börekleri yedik. Sahanda tek börek kaldı. Kalsın. Belki onu da yer büyükbabam. Uttan sonra.

«Neyi çalsak ki?»

Hanın eski, yıkık duvarlarından bir karga havalanıyor. Serçe-ler burun buruna. Başını yana eğmiş, handaki atlara bakarak akort alıyor büyükbaba.

«Sen hanın kapısındaki at nalının izini gördün mü?»

Sesi tellerdeki tınlamaya eşlik ediyor.

«Görmedim, büyükbaba.»

Udun tellerinde sesler giderek canlanıyor. Büyükbaba sözle-rini bu seslerin altına düşüyor:

«Yarın git bak. Kapının en üstündeki taşta bir nal izi görecek-sin. Onca yüksek bir taşın üstünde nal izinin işi ne, nasıl erişilir oraya, dersin? Diyebilirsin. Bilenler de derler ki, zulümcü beye başkaldıran ozan atının nal izidir bu. Ozan da olsa bir insan, oza-nın atı da olsa eninde sonunda bir at. Nice şahlanırsa şahlansın, bir at onca yükseğe kalkıp o koca taşta tekme sallayabilir mi?»

Oraya nal izi bırakabilir mi? Ozanı beğen, beğenme, ozan burdan geçmiş olsun olmasın, atı da büyük kapının en üst taşına çift sallasın sallamasın, yani de ki eskiler halt ediyorlar, yine de bir nal izi vardır orda. İzi düşüneneğiz. Biri bir yere izini bırakmak istemiş ya, bu kesin. Orda duruyor. Hana bir damga vurmuş, bir çentik atmış biri...

«Sen mi büyükbaba?»

«Yok yok. Ben nasıl atmış olabilirim? Ben şimdi burdayım ve udumu çalacağım.»

Büyükbabam udunu çalar. O zaman dediklerini anlayamaktan korkmam. O çalar, ben yüzüne bakarım. Düşünürüm. Kesintisiz.

Bir esinti çıkıyor.

Sular duruluyor. Bir yerlerde bir ateş yanıyor. Külrengi gökyüzünde yıldızlar bir bir çakıyor. Büyükbaba ut çalıyor. Pencerenin önü açık, geniş. Her yanı görüyor. Ali Baba handa yatmaya gidiyor.

Yattığı yerde bir iz kalır. Yarın nalın izine bakarken Ali Baba'nın izine de bakarım. Şimdi büyükbabam ut çalıyor. Ut sesi bir akşamüstü müdür? Bir akşamüstünün izi midir yoksa?

* TARIK DURSUN K. *

Eski Bayram

Babamı uzun boylu görmüştüğüm yoktur. İyi adam mıydı, kötünün kötüsü mü; pek bir şey diyemeyeceğim. Çocukluğumda herkes babamı delice sevmiştir. Ben de severdim babamı. Bolluk yıllarıydı üstelik. Maliyede memurdu; akşamları, annem taraçaya bir masa hazırlardı. Taraçadan şehir ayaklar altındaymış gibi görünürdü. Kalın, sıcak bir sesle şarkı söylerdi babam. Annemin kadehine rakı korken eli titrerdi; işlemeli masa örtüsünün pilelerine rakı dökülürdü. Babam, annemin bu acemiliğine kalın kalın gülerdi.

Babam, evini, karısını, iki çocuğunu bırakıp gittiği zaman; yedi yaşındaydım. İlkokula gidiyordum. Sonbahardı. Okul önlüğüyleydim. Gülsefa Hanım'ın oğlu, sonra Doga, Remzi, bir de ben; diringa oynuyorduk bahçede, babam geldi. Belki daha önceleri gelmişti de biz farkında değildik onun. Bahçeyi kuşatan taş duvarların bir ucundaydı. Nar ağacının dibinde durmuştu, bize bakıyordu. Diringa yüzünden Doga'yla çatıştık, sövdüm. Babam duvardan geçti, yanımıza geldi. Titriyordum. Doga üç diringamı almıştı. Anasına sövmüştüm. O ara babam olmasaydı Doga beni döverdi, biliyordum.

«Niye dövüşüyorsunuz bakayım?» dedi, babam.

Doga kinle baktı bana.

«Anama sövdü benim,» dedi.

«Ver diringalarımı benim,» dedim. «Üç diringamı aldı, benim-di onlar.»

Doga'nın omzuna -büyük bir adammış gibi, arkadaş mızlar gibi Doga'yla- elini koydu. Bembeyaz bir eldi babamın eli. Kadın eline benzer, ince, uzun, ama etli bir eldi.

«O, senin küçüğün Doğan,» dedi. «Hem bir daha böyle ayıp şeyler de söylemeyecek.»

Bana döndü.

«Değil mi?» dedi.

İstemeye istemeye «evet,» dedim. Önlüğümün cebinden bütün diringaları aldı, Doga'ya verdi. Doga diringaları aldı, kaçtı. Deli oldum.

«Niye verdin diringalarımı ona?» dedim.

Yüzü aydınlık içindeydi. Parlıyordu.

«O pis şeylerle oynama bir daha...» dedi.

«Ama öbür çocuklar oynuyor ya!..»

«Oynasın onlar. Sen oynama. Sen okula gidiyorsun, onlar gidiyor mu?»

«Gitmiyor.»

«Gördün mü? Okula giden çocuklar diringa oynamaz.»

«Okurlar, derslerine çalışırlar, oynamazlar...»

«Hiç diringa oynamazlar mı?»

«Hiç oynamazlar,» dedi. Elimden tuttu. Gülsefa Hanım'ın zeytinliklerine doğru çıktık. Babam lacivertler giyinmişti. Gömleği mavi beyaz çizgiliydi. Kravatı yoktu. İncir ağacının altına gelince durduk. Liman, uzayıp giden deniz, deli deli koşuşan körfez vapurları, incirin aşağısında olduğu gibi görünüyordu. Babamla yan yana oturuyorduk. Dizi dizine değiyordu. Tabakasını çıkardı, cigara yaktı. Gözleri karartı içindeydi. Cigarasını görmediğim bir çeşitte yakmış, içiyordu.

«Baba,» dedim. Baktı. Beni görmeden baktı ama.

«Ne var?» dedi. Hiçbir şey söylemedim. Sustuk. Çatalkaya'

nın oralardan, körfezin bitim noktasında, bir gemi başını almış gidiyordu.

«Acaba nereye gidiyor bu gemiler?»

«Hangi gemiler?» dedi.

Limandan soluk soluğa yeni çıkmakta olan bir başka gemiyi parmağımla gösterdim. Kız gibi bir gemiydi.

«O mu?» dedi. «O, İstanbul'a gidiyor...» Gerçekte İstanbul'a gidiyor da olabilirdi. Başka bir ülkeye, adını hiç duymadığım bir şehire, başka bir İstanbul'a da gidebilirdi. Babam yalnız «**İstanbul'a gidiyor,**» demişti.

«Görsün,» dedi. «Çok güzel bir şehir. Camilerle dolu, insanlarla dolu bir şehir.»

«Buradan da güzel mi?»

«Elbet güzel,» dedi. «Çarşıları daha kocaman, vapurları daha büyük. Sonra denizin üstünden geçen köprüleri var.»

«Nasıl yapmışlar o köprüleri, baba?»

«Basbayağı. Büyüyünce, gidersen İstanbul'a görürsün.»

Bizim eve bitişik, Remzi'lerin evinden bir adam çıktı. Gidiyor-ken bizi gördü. «Hey!» dedi, bağırdı. Babam oturduğu yerden sigaralı elini kaldırıp salladı. Remzi'nin babasıydı.

«N'apıyorsunuz orda?»

«Oturuyoruz,» dedi babam.

Adam güldü.

«Biz niye gitmiyoruz İstanbul'a?» dedim.

«Gitmiyoruz işte,» dedi.

«Burası daha güzel de ondan mı?»

«Ondan değil ama,» dedi babam, «Gitmiyoruz işte.»

«Peki sen gitmek istemiyor musun hiç?» dedim.

«İstemez olur muyum? Kim istemez gitmeyi oraya?»

Bakıştık. Gözlerindeki karartı çoğaldı, kopkoyu oldu.

«Niye gitmiyorsun madem?» dedim. Çenesi eğildi. Dişleri sımsıkı:

«Gideceğim,» dedi.

Sevindim.

«Beni de götürür müsün baba?» dedim.

«Olmaz,» dedi.

«Niye?»

«Küçüksün sen,» dedi. «Sana kim bakar or'da?»

«Annemi de götürürüz.»

«O gelmez.»

«Ben sana hiç yük olmam,» dedim.

«Çalışırım ben de...»

Yarım yarım güldü.

«Okulunu bitirmen lazım senin,» dedi. «Ağabeyin gibi yarım bırakmamalısın, okursan büyük adam olursun.»

Yerden bir taş aldım. Remzi'lerin evinin kiremitliğine var gücümle attım.

«Ben okumak istemiyorum ki... Büyük adam olmak da istemiyorum. Seninle İstanbul'a gelmek istiyorum...»

Tuttu. Koluyla beni sardı. Saçlarımı okşadı. Damarlarımda akan kanın gümlü vuruşunu duydum. Babam kesik kesik:

«Ben gittiğimde seni aldırırım yanıma,» dedi. Yüzüne baktım. Soğuktü. Üzerinde kararlı, yapacağını yapacak insanların hali vardı.

«Sahi, beni de aldırır mısın, baba?» dedim.

«Aldırırım tabii,» dedi. «Hele bir gideyim...»

«Ne zaman gideceksin sen?»

«Bilmiyorum,» dedi.

İstanbul'a giden gemi, açıktan gidiyordu. İncecikten, çizgi gibi bir yol ardı sıraydı. Babam o gemideydi... İstanbul'a gidiyordu. Ben kalmıştım. Yalnızdım. Kolundan çektim.

«Gitme,» dedim. «Gitme sen...» Sesim titriyordu. Kendimi sınırsız küçülmüş, zayıflamış hissettim.

«Gitmezsün, değil mi?» dedim yeniden.

Ağzı eğildi. Ağlayacak sandım. Yüzünü burdu.

«Gitmem,» dedi. «N'apacağım gidip İstanbul'a?» Sesi, sesim gibiydi. Sonra ağlamaya başladım. Boğazıma yumruk yumruk bir şey gelmiş oturmıştu. Sıcaktan ağlıyordum. Elinin tersiyle gözlerimi sildi. Yüzümü avuğladı.

«Ağlama,» dedi. «Yakışır mı sana ağlamak?»

Yeniden gözlerimi sildi.

«Kocaman adamsın sen. Çocuk musun artık?»

Sustum. Önce kalktı. Beni de kaldırdı.

«Annen aramasın seni,» dedi. «Merak eder sonra...»

Zeytinliklerden vurduk. Yavaş yavaş indik. Biz indikçe deniz, liman, vapurlar yükseldi, yükseldi, sonunda göremez olduk.

Çocuklar bahçedeki nar ağacının altında oturuyorlardı. Babamı görünce hepsi ayağa kalktılar. İbrahim, babamın üstüne üstüne geldi... Babam durdu. Ben de durdum.

«N'o-o?» dedi babam.

«Halit Bey amca...» dedi. İbrahim, arkasını bıraktı.

«Hıı?» dedi babam.

«Şey,» dedi. «Oğlun beni dövüdü bugün...»

Babamın hemen kaşları çatıldı.

«Niye dövüdü seni pekiy?»

İbrahim dudağını büktü, omuzlarını indirdi, kaldırdı.

«Hiç,» dedi. «N'ebleyim, dövüdü beni. Kendi ebe olmuyor, beni yapıyor hep.»

Babam:

«Öyle mi?» dedi bana. Başım eğik:

«Öyle,» dedim. Babam:

«Ben de onu akşama döverim,» dedi İbrahim'e. «Kulaklarından duvara çivilerim. Bir daha seni dövmez.»

İbrahim sevinç içinde ötekilerin yanına gitti. Babamla önlerinden geçtik. İbrahim'e, «Sana sormazsam bunu ben,» dedim, dili ni bir karış çıkardı arkamızdan.

Yokuşun başına geldiğimizde babam, elimi bıraktı. Eli elimde terlemişti. Ne diyecek diye bekledim. Elimin ıslaklığını önlüğüm sildim. Önümde çömeldi. Önlüğümün iki yakasını kavradı, bir araya getirdi. Sonra yeniden düzeltti.

«Artık büyüdün,» dedi. «Kocaman adamsın artık sen. Mahalle çocuklarıyla dövüşmeyi, diringa oynamayı bırak. Derslerine çalış onların yerlerine. Okursan adam olursun. Anladın mı?»

«Anladım,» dedim.

«İnsan okumazsa ya çöpçü olur, ya iki ipli hamal...»

Yanaklarımdan öptü. Dudakları kuru, ateşçe sıcaktı. Öptüğü yerlere iki kav düşmüştü. Cebinden bir on kuruş çıkardı. Avucuma sıkıştırdı.

«Al bu parayı,» dedi. «Ama sakın diringa alma. Yarın pazar. Sinemaya gidersin. Kavrulmuş fındık alırsın geri kalanınla.»

Ardından bakakaldım. Koşar gibi bir kere olsun dönüp bakmadan Yapıcıoğlu yokuşunu hızlı hızlı indi. Namazgâh'a giden yolda, kıvrıldı. İçim ezik, küskün, hınçlı çocukların yanına döndüm. İbrahim beni gelirken gördü. Evlerine kaçtı.

«Yabanın Adamları»

* ADNAN ÖZYALÇINER *

Gökyüzünde Ayaklanma

Geniş alanın kızgın güneşi, ona doğru koşan çocuğun kızıl bakır bulaşığı yüzünde, pırıltıyla yanıp sönüyordu. Yaklaştıkça kalabalık siliniyor, baştan, ayağa kızıl bakır bulaşığı içindeki çocuk, tunçtan bir tanrı gibi, önce alanı, sonra da, renk renk balonlarını bileğine doladığı sicimden çok gövdesinin bütün sınırlarıyla kavramış baloncunun yüreğini kapsıyordu. Sabahtan dikilmişti alanın bu köşesinde. Arada bir de dolanıyordu orta yeri. Ağaçsız, güneşin ve gökyüzünün bütün çiğliğiyle tepeden yüklenildiği, tabanını kaplayan kara asfaltı da, sıcaklığın, artan bir hızla, yumuşattığı açık, düz bir alandı. Alanı çevreleyen yapıların en büyüğü, avlusu ve ortasındaki kocaman şadırvanıyla en serini olan caminin köşesindeydi. Alanın bütün güvercinleri de gölgelik avluyu seçmişlerdi baloncu gibi. Kimileri, giren çıkanlarca aralanan caminin ağır, deri perdesinden, fırsat buldukça, içeri karanlığına uçuşuyordu. Alandan yanaysa ne bir esinti, ne bir kanat çırpışı duyuluyordu. Çocuk şadırvanda serinlemeye koşuyor olmalıydı. Yaklaştıkça baloncu umudunu yitiriyordu. Adım adım uzaklaşıyordu ona doğru koşan çocuktan. Tek koşu, biraz daha uzasın diye. Hep böyle oluyordu. Alanın bir yerinde, birdenbire beliriveren her çocuk, önce balonlara doğru bir koşu tutturuyordu. Kırmızı, sarı, mavi, mor, yeşil balonlar, koşu süresince,

bileğine sarılı sicimi geriyor, sanki hafif bir esintiyle yükseliyor, hiç değilse, dikleşiyorlardı. Adam da kendini bu sıra hafiflemiş hissediyordu. Ayaklarını hızlıca yere vursa uçabilirim sanıyordu. Çünkü bir kutu dolusu pörsük, içleri boş, küçücük, cansız balonlardı bunlar eve getirildiklerinde. Şimdiyse her biri, bütün bir gece boyunca üflenmiş öz soluğuyla boy atıp dirilmiş, et ve sinirlerini dolanan yaratıcı gücünün sindiği kendinden birer parçaydılar. Öyle ki, şişirildikçe, küçücük kutunun içindekiler, sihirliymişcesine, tek göz odayı, akıl almaz bir biçimde, tıka basa doldurmuş, karısıyla kendisine durup oturacak yer bırakmamışlardı. En küçük bir yanılma, yanlış bir hareket birinden birinin patlaması, ölümü demekti çünkü. Sabaha kadar çocukları gibi sevdiler, okşadılar balonları. Daha karanlık geceden kulübeyi renkli yüzleriyle ışıklandıran balonlar, sabahı çok bekletmediler. Boğazlarından kısa pamuk iplikleriyle bağlanıp ana sicime, sağlı sollu tutturduklarında güneş çıkmıştı. Kulübenin küçücük kapısında, topluca belirdiklerinde, hafif sabah esintisiyle birbirlerini iterek, arkalarından da baloncuyu hızla sürükleyerek karanlık, yoksul sokağı, renk renk, onlarca güneş örneği, ışığa boğmuşlardı. Aşağıda, alçacık kulübelerin sıralandığı yamrı yumru kaldırımlı kısacık sokağı, yukarda, ışıklı, upuzun bir gökyüzünü uçuşarak geçti balonlar. Adam mı balonları, balonlar mı adamı yediyordu, ilk anda, birbirine karışmıştı bu.

Çocuk nerdeyse tosluyordu adama. Az yana kayarak kurtardı. Çocuk soluk soluğaydı. Bakıra kesmiş kızıl yüzü ter içindeydi. Bakır bulaşığıyla karıştığından yüzünden süzülen ter, altın damlacıkları görünümündeydi. Buruşuk bir ellilik uzattı çocuk baloncuya. Baloncu anlamıştı.

«Bozamam!» dedi. «Bozuğum yok.»

Çocuk yüzgeri etti. Caminin arkasındaki Bakırcılar Çarşısından çalışan yüzlercesinden biriydi. Ayağında koca koca lastik çizmeler vardı. Dursa bir tunç heykel görünümü alacaktı oporta yer-

de, çelenklerle donanacak, alkışlanacaktı. Çizmeleri dolayısıyla de büyük bir komutan, bir kurtarıcı, ya da başbuğ gibi görkemli bir şey olurdu. Oysa ki koşuyordu şimdi. O koca çizmelerin içindeki komutanların, başbuğların, kurtarıcıların kahramanlıklarının en belirgin simgesi çizmelerin içindeki ayakları, vıcık vıcık terleyip kıpkırmızı yanıyordu kızgın asfaltta. Pişmişti iyice. Başbuğun biri çıkıp ta, ona hafif bir yazlık ayakkabı vermeyi akıl etseydi, kara çizmeleri, seve seve ayağından çıkarıp, başbuğla değişebilirdi ayakkabılar karşılığında. Yakışığı budur diyerek. Şadırvana bile uğramadan, serinlemeyi aklına getirmeden elli lirasını koşturuyordu geniş alanda. Bozdurup ustasına götürcek, ustası da içinden haftalığı olan yirmi beş lirasını ayırıp verecekti. Kaçınıcı çocuğu bu sabahtan beridir. Balon çağlarını geçirmişti hepsi. Yaşamadan yitirmişlerdi çocukluklarını. Bu yüzden de, bütün günleri boyunca, bir siyah-beyazı yaşayacaklardı. Gün ışığı ve karanlık. Kızgın güneş ve serinlik veren gölge. Hepsi bu. Renk gözlerini kamaştıracaktı çünkü. Hiçbir zaman göremeyeceklerdi renkleri. Yeşilden, maviden, kırmızıdan yoksun kalacaklardı bir ömür boyu. Yani mutluluklardan, sevinçlerden, sevgiden yoksun kalacaklardı.

Acıkmış mıydı ne? İçinde birdenbire bir eziklik, daha çok ta soluk yetmezliğinden, tıkanıklıktan gelen bir yürek daralması, baygınlık gibi bir şeyler duydu. Gözleri karardı durup durduğu yerde. Güneş mi geçmişti yoksa? Şadırvanda yüzünü yıkamalıydı her şeyden önce. Serinleyince biraz kendine gelir gibi oldu. O sırada avluda dönenen beş, altı güvercinin kanat çırpışı da, ortalığın durgun havasını, yelpazelercesine dalgalandırmış, bir hoş serinlik yaymıştı. Bileğine sarılı sicim, gitgide, gevşiyor gibiydi. Balonlar aşağı aşağı düşüyorlardı sanki. Sıcaktan olmalıydı.

Alana simitçiler birer ikişer yerleşiyorlardı şimdi. Bir simit aldı, baygınlığını biraz olsun bastırsın diye. Boş mideye oturunca aldatici bir doygunluk veriyordu bu akşam simitleri. Üstüne bir

de su içildi mi tamamdı. İki onlukla bir beşlik denkleştirip uzattı adama. Tam simidi dışleyecekken simitçi:

«Ahbap balonlarına ne olmuş öyle be!» dedi. «Onlar da acıkmışlar senin gibi, ha? Pörsümüşler baksana!»

Bozuldu. Simitçiyi bir süre biçimsiz biçimsiz süzdü, sonra başını kaldırıp baktı balonlarına. Gerçekten alt sıradakilerden iki kırmızıyla bir maviş, gözle görülür bir biçimde, pörsüyüp sarkmışlardı. Üst sıradakilerde de bir başkalık vardı sanki. Renkler parlaklıklarını yitirmiş gibiydiler. Uçuşmuyorlar, aşağı aşağı düşürüyorlardı başlarını. İçindeki sıkıntının, ezikliğin nedenini anlıyordu şimdi. Bütün umudunu bağladığı balonların içine üfürdüğü solukları, yok yere uçuyor, boş yere yitip gidiyordu. Ne çocuklara, ne kendine yararı olacaktı. Koşarak geçti alanı. Aynı koşuyla uzun bir yokuş indi. Bu yokuş denize inerti. Koşunun rüzgârıyla, balonlar da, az çok dikelmış, uçuşarak bileğine sarılı sicimi germişlerdi.

Varlıklı kişilerin yaşadığı, şehrin kıyı kesimindeki yazlıklardan birindeydi. Set üstü, ağaçlık, upuzun bir burundu burası. Dipteki kayalıklardan deniz ötelere, göz alabildiğine uzanırdı. Burnun sonunda, bir sürü yelkenli, yelkensiz renk renk teknelerin doluştugu bir koy vardı. Koyda deniz durgun olurdu. Ötelerdeyse çirpinti eksik olmazdı. Bahçeli büyük yapılar, oteller, lokantalar, gazinolar yolun bir kıyısını almıştı. Karşı kıyı boştu, ağaçlıkların arasından izlenen çirpintili enginle durgun koya açılırdı. Ağaçların altına bir sürü tahta kanepeler sıralanmıştı. Gündüzleri hemen hiç kimşenin dolaşmadığı, ıssız sayılabilecek bu yol, akşamları, gece yaralarına dek, bir stadyum kalabalığı içinde, dolup dolup boşalırdı. Bütün umudu bu kesimdeydi. Bu kaygısız kalabalıkta. Kalabalığın çocukluklarını tepe tepe yaşayabilen, saçları düzgün kesilmiş, renk renk yazlık giysiler içinde, yolları gibi çiçek ya da kolonyaya kokan, oğlanlı, kızlı, kendilerine mutluluğun, sevincin, sevginin yasaklanmadığı, dolayısıyla alı, yeşili, maviyi ayırdedebilen çocuklarındaydı. Bir boydan bir boya geçti yolu kıyı kıyı. Büyük

yapıların duvar diplerine sinerek yürüyordu. Esintisiz, ama serin bir akşam çöküyordu. Alacakaranlık gittikçe koyuluyordu. Deniz iyice durgunlaşmış, kıpırdamaz olmuştu. Hele koy, büsbütün ölüydü sanki. Soluk almıyordu. Hiç kimse soluk almıyordu. Yalnız, ara sıra, dipteki kayalıklarda, bir çırpıntının kırılıp köpüklendiği oluyor hemencecik de duruluyordu. İkinci bir çırpıntı çok uzun bir aralıktan sonra sökün ediyordu. Herkes bir şey olmasını bekliyordu sanki. Olağanüstü, ürkünç bir şey. Baloncu da bir köşeye sinmiş bekliyordu. Garip bir korku vardı içinde. Balonları gittikçe pörsüyordu. Engel olunmaz bir şeydi bu. Bileğine sarılı sicim büsbütün gevşemişti. Büsbütün ağırlaşmış, uçarıklarını yitiriyordu balonlar. Yüreği büsbütün sıkıştıyordu. Boğulacak gibiydi. Bütün ötekilerin suskunluğu da bu yüzdendi sanki. Balonlar yüzünden, kendi yüzünden. Birdenbire ışıklar yanınca kalabalık kımıldadı, gürültülendi, dalgalandı; ağaçlar, nereden geldiği belirsiz bir esintiyle sallandı. Denize açılan balkonlarda yanan ışıklarla birlikte çatal, bıçak, tabak gürültüleri yola uzandı. Çocuklar birbirlerini kovalayarak baloncunun sağından solundan geçtiler. Ama baloncuyu bir tek çocuk bile ilgilenmedi. Zaten o da, pıstıkça pısıyor, bir gölgeymişçesine, bir baştan bir başa gidip geliyordu. Sanki kaçıyor birilerinden, bir şeylerden, olacıklardan. Balonların renkleri, ne büyükleri çocukları ilgilendirecek gibiydi. Bu yüzden de ne bir çocuk, ne de mızızlanan çocuğuna baloncuyu ve balonlarını göstererek çocuğunu avutacak bir büyük çıktı. Birinden biri yanılıp yaklaşırsa:

«A, bunlar eskimiş balonlar!» diye yüzgeri ediyordu.

Ya da her şeye rağmen:

«Balon isterim!» diye tutturan çocuklarına anne-babalar:

«A oğlum onlar pis çocukların balonları, kullanılmış balonlar baksana!» diyerek çocuklarını caydırıyorlardı.

Balonlarıyla bir başına, yapayalnızdı baloncu. Her pörsüyen balonla soluğundan bir parça daha eksiliyor, gözleri karararak

sendeliyor, avurtları belirsiz bir biçimde çöküyor, yüzü sararıp sakalları dikensi dikensi uzuyor, gözleri çukurlarında, ta diplere gömülüydü.

Sonunda soluklanacak bir arsa buldu kendine. Yabanıl bir incirle öteki yabanıl otların bürüdüğü bir arsaydı. Yanmış bir eski konak kalıntısı. Ta dipte, kuytu bir yer buldu. Otların arasına sığındı. Sonra yavaş yavaş bileğine sarılı sicimi açtı. Balonlar havalanır gibi olmuşlardı. Sicimin çevresine, arsalığın çöplüğünde bulunduğu eski gazete kâğıtlarını sardı. Ve sicimi bileğinden bütünü çözdü. Kuytulukta, bir şimşek gibi, kısa bir kibrit çakışı, oldu. Balonlar, alevlenen gazetelerle birlikte, çarçabuk büyük yapıların boylarını aştı. O zaman kalabalık, gökyüzünde asılı, alevli onlarca balonu bir anda ayırdetti. En canlı renkleri içinde pırıl pırlıdı her biri. Çok renkli bir yaz akşamı avizesi. Varlıklılardan biri balkonundan salmış olmalıydı bunca balonu. Doğum gününde şampanya patlatmanın başka bir çeşidiydi bu da. Özgün bir gösteri. Bir yaz akşamı şenliği. Çok geçmeden beklenen oldu. Gök gürültüsü, çatırtıyla, yağmursuz gökyüzünü yırttı. Kalabalık çılginca ve kahkahalarla alkışladı patlamayı. Yalnız çocuklar, bir onlar patlayıştan ürkmüş, büyüklerin tersine, balonların yükseldiğini bildikleri karanlık arsaliğe korkuyla karışık bir saygıyla bakmışlardı. Tanrısal bir olguyla karşılaşmış gibisinden.

Kaç akşamdır oraya, otların arasına Merihlilerin inip gizlenmiş olmalarından kuşku daydılar zaten. Demek her şey çoktan olup bitmiş, Merihliler gerekli bilgileri elde edip renkli balonları andıran alevli uçandıreleriyle gökyüzüne yükselmişlerdi bile. Gene gelecekerdi ama. Bunu yalnız çocuklar biliyordu. Aralarında bir sırdı bu Merihliler konusu. Büyüklere söyleseler, ilerde Merihlilerle yapacakları anlaşmadan alıkorlardı onları. İşlerini bozarlardı. Merihliler iyi insanlardı.

«Yağma»

* ERDAL ÖZ *

Masa

Adam, lokantanın kapısını açtı, arkasında durup şaşkın gözlerle bakan çocuğa başıyla 'gir' dedi. Çocuğun üzerinde kocaman eski bir asker ceketi vardı. Adamın eliyle açık tuttuğu kapıda durdu çocuk. «Gir,» dedi adam. Asker ceketi çocuğun dizkapaklarının oldukça altında bitiyordu, ceketin bittiği yerde pantolon da bitiyordu. Çocuğu yavaşça içeri itti adam. Garson koştu geldi kapıya, «Buyur abicim,» dedi, geri çekildi, sonra çocuğa bakarak, «Bu çocuk da sizinle mi?» dedi. Aldırmadan başını salladı adam. Girdiler. Çocuk kolunun dökülen yeniyle burnunu sıyırdı. Kulaklarının kırmızılığı, üzerindeki kirleri de aşarak dışavurmuştu. Bıraktı kapıyı adam, kapı gürültüyle yerine oturdu. Boştu lokanta. İlerideki camın önündeki masaya götürdü çocuğu adam, bir elini omuzuna koyarak. Garson şaşkın arkalarından geldi, masanın üzerindeki boş şişeyi aldı, sandalyeyi çekti, adama, «Hoşgeldin abi,» dedi. Çocuk ayaktaıdı. «Otur,» dedi adam çocuğa. Oturamadı çocuk. Garson sandalyeyi çekti çocuğa otursun diye. Başıyla 'otur' dedi adam, «Otur,» dedi güvenle. Kıpırmızııdı çocuk şimdi. İlişti sandalyeye. Kocaman asker ceketinin altında kirli, yırtık bir mintan sözde çocuğun çıplak göğüs kemiklerini örtüyordu. Yırtık mintanın aralığında çocuğun göğüs kemiklerinin hızla inip kalktığını gördü adam. «Yanaştır sandalye-

ni,» dedi adam tatlı bir sesle. Çocuk, yüzündeki acı gülümsemeye daha da kızarak yanaştırdı sandalyeyi masaya. «Dayan arkana iyice.» Çekti çocuk sandalyenin arkalığına doğru kendini. Garson elindeki kirli havlu artığıyla masanın üzerinde kalmış ekmek ufaklarını sıyırdı avucuna, sonra açtı elini arkasına gizleyip, ekmek ufakları döküldü ayaklarının dibine. «Buyrun abicim, ne emredersiniz?» «Yemek yiyeceğiz,» dedi adam güvenle, garsonun gözlerinin içine bakarak. «Ne var yiyecek?» Garson görerek hatırlayacakmış gibi dipteki mutfağa dönerek ve çok önemli bir şey açıklıyormuşcasına, «Iskaralardan,» dedi, «Iskara köfte, şiş köfte, şiş kebab, bonfile, koç yumurta.» Durdu. «Başka?» «Hazır yemeklerden tavuk kızartma, dana rosto, tas kebabı, terbiyeli sulu köfte, kadın budu köfte, kuru fasulye, nohut, etli bezelye.» Çocuk açık ağızıyla bakıyordu garsonun dudak hareketlerine ve pek de bir şey anlamadan bakıyordu garsonun ince bıyıklı ağızından dökülen sonu gelmez yemeklere. Garsonun sözleri bitince, çocuk, karşısında oturan adama çevirdi gözlerini önce, sonra kaçırdı gözlerini, eğdi başını. «Hangisini istersin?» Yutkundu çocuk başını kaldırmadan. «Döner yok mu?» dedi adam garsona birden. «Küçük bey de yiyecek mi?» dedi garson şaşkınlıkla. «Küçük bey de yiyecek,» dedi adam kelimelerin altını çizerek, kesinlikle. «Başüstüne,» dedi garson yenildiğini gizleyemedi. «Döner yok mu?» «İçeriye bir bakayım abi.» «Bak bakalım.» Bitişik masadan iki tabak çekti garson, elindeki kirli havlu artığıyla sildi tabakları, koydu adamlı çocuğun önüne. «Varsa, döner getireyim abi, başüstüne. İki döner.» «Birerbuçuk olsun dönerler.» «Başüstüne.» «Pide var mı pide?» «Var abicim.» «Pide getir bize. Yalnız, ısıttır pideleri.» «Başüstüne abicim.» «Ayrı getir pideleri. Dönerin üzerine koydurma.» «Peki abicim.» «Bir de güzel salata. Marullu havuçlu güzel bir şey olsun.» «Başüstüne abicim.» «Şimdilik bu kadar. Hadi bakalım elini çabuk tut.» «Tamam abicim.» Garson fırladı, giderken bir şeyler söylenerek. Çocuk başını kaldırabilirdi

hafifçe, adamın, önündeki boş tabağın içine girmiş kıravatının ucunu gördü. Kıravat, yukarı doğru düzgünce uzuyordu, ortasında üç kırmızı çiçek vardı küçücük. Kıravatın bittiği yerde açık sarı temiz bir gömleğin yakası, onun üstünde de adamın pembe boyun derisi başlıyordu. Çenesinin altında taze bir cilet kesiği vardı adamın. Garson elindeki boş bardaklarla geldi, tabakların önüne koydu. Çocuk önündeki tabağın iki yanına konan bıçakla çatala uzandı. «Şimdi oluyor abi dönerler,» dedi garson giderken. Çocuk parlak bıçağı kapkara parmaklarıyla kavradı, iki parmağının arasında sildi bıçağın ağzını eliyle, sonra ceketinin yeni ne sürüp iyice parlattı bıçağı, onu bırakıp çatalı aldı, sildi parmaklarıyla, sonra ceketinin yeniyle onu da parlatmaya çalıştı. Pırlı pırlıdı çatal. Sivri ucunu elinin üzerinde gezdirdi, çizgiler çizdi onunla elinin üstündeki kirlere. Çizdiği yerler beyaza keserek öylece kalıyordu. Birden başını kaldırıncaya adamın gözlerindeki şaşkın sıcaklığı gördü. Utandı. Gülümsemek istedi. Gülümseyiş, bir acı olup bulaştı küçücük yüzüne çocuğun. Garson, ortası kavuniçi, çevresi yeşil, üstü kara zeytinlerle, kırmızı turp parçalarıyla süslü salatayı masaya bırakırken çocuk çatalı yerine bıraktı şaşkınlıkla, sonra adamın, önündeki bardağa bembeyaz koyu ayrıntı dolduruşunu gözledi. «İç bakalım şu ayrıntıdan.» Uzandı ayrıntıya çocuk, iki eliyle sıkı sıkı kavradı bardağı, dudaklarına götürdü, bir yudum içti. «Güzel mi?» «Güzel,» dedi çocuk ve bunu derken kekelemediğine sevindi. Bardağı aldığı yere bıraktı. Bardağın üzerinde, elinin kara lekeleri kalmıştı. Utandığını gizlemeye çalışırken önündeki tabağın üzerine konan kızarmış yassı et parçalarıyla kaplı koca tabağa şaşırdı. Kızarmış et kokusu ciğerlerini şaşkına çevirdi, midesini de. Adamın uzattığı pidenin kokusu daha bildik bir kokuydu. «Hadi bakalım, başla yemeye.» Adamın çekip kopardığı bir parça pideyi ağzına tıktığını gördü. Tuzluğa uzandı adam, önündeki yassı etlerin üzerine incecik tuz serpti. Sonra çatalını takıp bir et parçasını ağzına götürüşüne

baktı dikkatle çocuk. O da uzandı tuzluğa, o da tuzladı etlerini, pidesinden ısırdı. Çatalını etine batırdı, tutturamadı, bir daha batırdı, bir et dilimi çatalın ucunda asılı kaldı, ama ağızına götürürken masanın üstüne düştü et. Çatalıyla düşen eti alamayınca eliyle alıp çatalına geçirdi, götürdü ağızına. Başarmıştı. Adamın yüzündeki gülümseyiş hiç de alaycı değildi. O da güldü. Çiğnedi ağızındaki eti garip bir sevinçle. «Beğendin mi?» Gülümseyerek belli etti beğendiğini. İlk kez yiyordu bu yemeği. Değişik bir şeydi. Çatalını ikinci kez çalıştırdı, olmadı. Eti takamıyordu çatalının ucuna. Çatalı batırıyordu ete, çekince et yine tabakta kalıyordu. «Elinle ye.» Utançla baktı adamın ellerine. «Aldırma, bildiğin gibi ye. Elinle ye,» dedi adam ağızındaki çiğnerken. Bıraktı çatalı çocuk, eliyle yemeye başladı. Böylesi daha iyiydi. Şimdi ağızına tıktığı kocaman pide parçasının yanına hemencecik bir küçük et parçasını rahatlıkla yerleştirebiliyordu. «Salatadan da al.» Uzandı, eliyle, iki marul parçasını tuttu, attı ağızına. «Ayranından da iç.» Ayranından da içti. Çocuk, ağızına attığı her pide parçasının ardından küçücük bir et parçasına uzanıyor, pide hızla küçüldüğü halde tabaktaki et bir türlü eksilmiyordu. Adam, ayranını bitirmiş, ikinci bir ayran şişesini döküyordu bardağına. Tabağındaki etler de neredeyse tükenmek üzereydi. Ustaca kullandığı çatalına kocaman marul parçalarını rahatlıkla takıyor, ağızındakileri çabucak çiğneyip yutuyordu. «Katık etme, çok çok al dönerden.» Midesi dolmuş gibiydi çocuğun. Bir et parçacığı daha attı ağızına. Adam tabağını sıırıyordu. Son et parçasını da attı ağızına. Ayranı da bir dikişte boşalttı. Mendiliyle ağızını silip bir sigara yaktı. Boyuna çiğniyordu çocuk. Çiğnedikçe ağızındaki lokma kabarıyor, şişiyor, kocaman oluyor, yutulması zorlaşıyordu. Midesinde bir yer sızlıyor gibiydi. Yutamıyordu ağızındakileri çocuk. Adam arkasına dayandı. «Hadi bakalım onu bitir de tatlı da yiyeceğiz daha.» Boyuna çiğniyordu çocuk. Elindeki bir dilim eti iki parmağı arasında eziyordu şimdi. Sonunda ortası delindi et diliminin, parma-

ğini geçirdi çocuk açılan delikten. Parmaklarının uçları ıslanıp yalanılmaktan pembe pembe açılmıştı. «Pideyi boşver, et ye,» dedi adamın sesi. Çocuk elindeki eti düşürdü masaya, başka ete uzandı. Adam, çocuğun masanın altında sallanan ayaklarına bakıyordu. Yanık, sokağın bütün suyunu çamurunu çekmiş, ıslak iki ayakkabı parçasının içinden fırlamış iki çocuk ayağı durmadan sallanıyordu havada. Çocuğun boyuna göre kocaman iki zavallı ayak. Çocuğu oyalamak için, «Senin kadar bir kızım var benim,» dedi adam, söylediğinin yalan olduğuna aldırmandan. Çocuk güldü ağzında büyüyen lokmayla. «Eteri ye,» dedi adam yine. Çocuk elindeki eti ağzına götürdü, küçük bir parça kopardı dudaklarıyla, arkasına kaykıldı. Adam çocuğa bakmadan oturuyordu şimdi. Camın ötesinde yağmurun altında bir sürü şemsiye. Yağmurdan kaçan sonu gelmez bir kalabalık. Çocuğun, sırtını sandalyesinin arkasına bastırışını, kollarını iki yana açıp gerinişini gördü adam gözünün ucuyla. Kocaman asker ceketinin partallığı içinde küçücük bir korkuluk gibiydi çocuk. Önündeki et dolu tabak olduğu gibi duruyordu. Yalnızca pide yarılanmıştı. Ayran dolu bardak da iki parmak eksilmişti. Yassı et dilimleri soğumuş, donuklaşmıştı tabakta. «Yesene çocuğum,» dedi adamın sesi utançla. Çocuk baktı ağzı dolu dolu, adamın gözlerine, kızarak. «Doydum.» Yine kekelemeden söyleyebilmişti. «Şu etleri bitir hiç olmazsa. Bırak kalsın pide. Eteri ye.» Çocuk eline aldığı bir dilim eti isteksizce ağzına tıktı. Adam, utanmasın diye çocuğa bakmamayı denerdi. Çocuğun pideden ısırıldığını gördü yan gözle. Çiğneyip duruyordu çocuk ağzındakileri. Yine sandalyesinin gerisine yaslanıp kollarını iki yana açarak gerindiğini gördü çocuğun. «Tatlı yer misin?» Gerindi çocuk. «Sevmedin sen onu. Bırak kalsın. Tatlı ye.» Çatalıyla tabağın kenarını tınlattı adam, korkuyla sıçradı çocuk gerinmesini bırakıp. Garson koştı geldi bir yerlerden. «Buyur abicim.» «Tatlı ne var?» «Tatlı mı? Şekerpare, bülbül-yuvası, kadingöbeği.» «Başka?» «Sütlülerden fırın sütleç, krem

şokola.» «Hangisinden istersin?» demiş bulundu adam çocuğa. Çocuk ağzında duran lokmasıyla sapsarı ona bakıyordu. Müthiş bir pişmanlık duydu adam sorduğuna. Onun en çok bilebileceği birini istemeliydi. «Baklava yok mu?» «Yok abicim, kalmadı.» «Ye - ye - mem,» dediğini duydu çocuğun adam ve kekeleyişini. «Bulmuşken ye ulan işte,» dedi garson. Adamın kanlı bıçaklı gözlerini gözlerinde bulunca bir adım geri kaçtı garson korkuyla. Adam elini masaya indirip, «Hesabı getir,» dedi azarlıcasına. «Çabuk ol,» dedi, elini bir daha indirdi masaya adam. Önündeki boş tabak hopladı masada hafifçe. «Peki abicim, hemen şimdi,» dedi garson sindirerek ve sonsuz bir saygı gösterisinde bulunurcasına. Çocuk gerinip duruyordu, gittikçe sararan yüzüyle. Yumrukları sıkılıydı gerinen kollarının ucunda. Yerinde duramıyordu çocuk. Korkuyla bakıyordu adama. Garson bitişik masadan aldığı tabağın içine koyup uzattı adamın önüne yazdığı kâğıdı, iki üç adım geri çekilip bekledi. Adam önüne uzatılan kâğıda baktı, cebinden çektiği kâğıt parayı fırlattı tabağın üzerine, itti tabağı. Garson çekinerek aldı tabağı yok oldu. Çocuk gerinip duruyordu. Korktu adam. Korku içindeydi çocuk. Ağzında yutulmamış bir lokmayı gizliyordu sıkılmış dudaklarıyla hâlâ. «Gidelim,» dedi adam aceleyle, kalktı ayağa. Çocuk, kocaman olmuş gözleriyle bakıyordu adama. Adam, «Hadi,» dedi. Büyüyordu yüzü çocuğun, kalktı ayağa. Eli, kalan yarım pideye gitti. Çekinerek, korku dolu gözlerle baktı adama. «Al,» dedi adam. Çocuk aldı pideyi, göğsünün içine soktu bir anda. Sevgiyle bakmak istedi adama. Yüzü kocaman oldu çocuğun. Korktu adam. Ve birden patladı çocuk, öğürtüyle kustu masanın üstüne. Beyaz muşambanın üstünde, çocuğun çıkardığı birkaç parça öteberinin arasında, daha yeni şişmeye başlamış üç beş küçük mısır tanesi gördü adam bulantıyla.

* FÜRÜZAN *

Parasız Yatılı

«Sen çıkınca işin bitip, gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz. N'olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu'na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprü'den de eğlene güle döneriz.

Anne kız sabah kalabalığının arasında, yabancı, çabuk yürüyordular. Annesi durmadan konuşuyordu. Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastaneye hastabakıcı olarak aldıkları gündü.

Çocuk o zamanlar üçüncü sınıftaydı. Önlüğü ağır bir kara olmuştu. Kış basmıştı. Bu, köşedeki kömürcüden kömür alma günlerinin başlamasıydı. Mangal yakmayı öğrenmişti. Kapıda ilk çırayı ateşleyip kömürleri dikine onların üzerine yerleştiriyordu. Boruyu koyunca çitirtilar başlıyor, küçük kıvılcımlar çevreye saçılıyordu. Kömürler kızarıp ateş olmaya dönünce her şeyi unutup –arka sırada oturmaya– Kızılay Kolu'ndan yemek yemeyi –Ulusal bayramlarda şiir okumamayı– İlk yazların maviliği yitene dek bekliyordu sokak kapısında. Odalarına mangalı aldığı anda ürktüğü şeyler yok oluyor, eski ceviz masalarında –annesinin en onurlandığı eşyalarıydı– çalışmaya oturuyordu. Mangalın o harlı hali-

ni çok seviyordu. Annesi korları küllemenin gerektiğini, çünkü bununla ancak ertesi güne ısınacak ateşleri kalabileceğini söyledi. Külleri güzel, parlak korların üstüne kapayıp birini –en kızılını, en mavi mavi olanını açığa bırakırdı– derslerinden ara verip mangala baktığında sıcacık duran tek kor, odanın sığınma alanını arttırırdı. İşte o, «hastabakıcı olursun» dedikleri gün annesi kapıyı açıp girdiğinde bir şey değişmişti. Çünkü annesi bilmediği, görmediği haller içindeydi. Konuşmasıyla, dışarının arı havaıyla doldurmuştu odayı.

«Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Başhemşireye çıktım, iriyarı bir kadın. Bir bir sordu. «Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dur durak bilmez, fazla marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarsın, pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? 'Kendini yönetir, uslu' diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç güzel kadınsın. Burada oluru olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim. Malûm kancık köpek kuyruk sallamadıkça hikâyesi. Boya filan da istemez. Kendinden mi yanağının, dudağının rengi? İşte bilmem artık. Doktorlardan, şundan bundan yakınmak yok. Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar. Uykun hafif mi?» Düşün bir iş bulduk artık. İlk parayla bir çeki kömür alacağım. Sana da lastik çizme. Belki izinli geldiğim günler sinemaya bile gideriz. Hiç belli olmaz. İşimizi iyi yaptıktan sonra, kim ne diyebilir? Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz. Artık akşamları yoğurt alırken sokak kapısını hızlı çarpmasın. Dedim ya biz çalıştıktan sonra... Uykum da hafif. Bölük pörçük uyuma-ya alıştım yıllardır...

Annesi işe başlayınca onun ismi, «Bizim hastanedeki işimiz» oldu. İlk evden ayrılacağı gece tahin helvası aldılar bakkaldan.

Peynirle tükenmez yaptılar, masalarına mavi çiçekli muşambalarını serdiler. Bu muşamba eve babasının yaşadığı günlerdeki düzenden kalmış, ferahlığın, korkusuzluğun anısıydı. Niçin babasını hep yaşayacak sanmışlardı? O da ölecek gibi görünmüyordu. Öyle dürüst öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmeğe alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına. «Yaşlı da değildi,» demişti annesi. Hiç sekiz yaşında bir çocuk babasız kalır mı? Muşamlarını annesi gereksiz yere bir iki kez silmişti. Tükenmez tabağındaki peynirlerin cızırtısı dinmemişti. Tahin helvasının şekeri gevşemiş, pürüzleniyordu.

«Ev sahibiyile konuştum. Hiç korkma, geceleri oda kapısını kapa sıkıca, uyu. O sabah namaza kalktığında, seni, kapıyı vurup uyandıracak. «Çocuktur o, dedim. Çocuk uykusu doyumsuz olur, kalkamaz kendi kendine.» Her sabah helvayla ekmeğe yersin. Çay zaten sevmiyorsun. Elim yanıyor, diyorsun. Okuldan gelince mangalımızı yakar sıcacık oturursun. Gece kapağı ört ateşe. Ha benim kızım, sakın unutma. Benim aklımı evde bırakma. Dedim ya ev yalnız değil. Sen korkak değilsindir. Bak sana neler alacağım. Ağır hastalara özel yemek çıkarmış, onlardan kalan tavuklar falan olurmuş haşlanmış. Sarıveririm pakete, gizli değil ha, zaten döküyorlarmış. Ziyafet çekeriz kendimize.

«Ben o yemekleri istemem anne. Yalnız hani, 'Ördekleri temiz tutmak lazım,' demişti ya, o kadını, ördekleri anlatırsın bana.»

Annesi susmuştu. Tam dudaklarında duran bir şeyleri söylemekten vazgeçiverip. Gece yatağa girdiklerinde –beraber yatıyorlardı epeydir– yarınki derslerden birinin beden eğitimi olduğunu bile unutmuştu. Oysa beden eğitimi dersine o katılmazdı. Onun gibi katılmayanlarla, koridorlarda, açık kalmış alt kat musluklarının sesini dinleyerek gölgeli ışıksız camlardan kışı, kentin yapılarını seyrederdilerdi.

«Şort, lastik pabuç, soket çorap beyaz olacak. Beyaz fanila bluz gerek. İki tane olursa daha iyi. Terleyince değişmek için. Yürüyüşte 23 Nisan, 29 Ekim herkes çiçek gibi olmalı, düzenli, bakımlı. Ben, yapamadık anlamam. İstedikten sonra, istemek yeter. Yardım kolundaki çocuklarımız için de düşündüklerimiz var tabii. Ama bunu daha elzem giyim eşyalarına ayırmak karardayız. Önlükle katılacaklar. Önlükler gıcır gıcır ütülü. Kızlarda taf-ta kordela. Temiz, tertemiz olmalı herkes. Her Türk çocuğunun vasfıdır temiz olmak. Ne diyorum size? Dişler her gün ovulmalı. Kulaklarda sarı topak kirler görürsem ağrıdı, akıntı yaptı anlamam, yersiniz cetveli.

Alt kat muslukları hiç kapanmazdı nedense. Ders arasında öğrenciler muslukların başına doluşurdu. Hepsi su içerlerdi. Susayan da susamayan da. İtişmek, suyun avuçtan süzülüp kol yenlerinden içeri girmesi, bahçede eğlenmenin gereği olan bağırışların başlangıcıydı. Ders zili çalınca dek duyulmayan su sesleri, sınıflara girilince öne geçerdi.

Annesinin sırtına sarılmıştı. «Her dediğini yaparım anne, sen üzülme. Zaten öğleleri okulda yemek yiyorum. Aklın bende kalmasın.» Annesi hiç kıpırdamamıştı. Uyumadığı belliydi. Bedeni rahat, gevşemiş değildi. Annesinin ısıtan kokusunu duymak için iyice sokulmuştu sırtına. Geceyi dinlemişti uzun süre. Uyumak istemiyordu. İlk kez gecenin uzunluğunu öğrenmeye başlamıştı.

Sabah kalktığında kapı vuruluyordu. Annesi yoktu. Okul önlüğü, kalın iplik çorapları, yün hırkası düzenli iskemledeydi. Dışarıdan vurulan kapının sesiyle uyandırıldığını anlayınca kalktı, «Halida'nım teyze,» diye seslenmişti. Ev sahibi kadın helaya –aynı helayı kullanırlardı– kovayla su döküyordu. Giyinip masanın başına oturmuştu. Kış aydınlığı patiska perdelerden geçip köşeli, üşütücü yayılmıştı. Okul çantasını alıp odadan çıkarken –hiçbir şey yememişti o sabah– gerisin geri dönüp iskemleye oturmuştu. Sonra da sessiz ağlamaya başlamıştı.

«Sen pekiyiyle bitirdin okulu. İlkokulu yoksul bir çocuğun pekiyiyle bitirmesi kolay iş değil. Parasız yatılı okullarına alıyorlarmış sizleri. Öyle dediler bana. Muhtarlıkta fakirlik ilmühaberi çıkarırken tanımadığım bir kadın, «Ben de oğlumu zabıt okuluna sokacağım ama kefil istediklerini, bir malı rehin göstermek lazım olduğunu söylediler, çaresizlendim hanımcığım,» dedi. «Mal kim? Biz kim? Malımız olsa yüz suyu döker miyiz el kapılarında? Bizim için olmaz öyle şey. O kadın doğru bilmiyor. Halkâğdını aldığım gibi çıktım. Kimselere de danışmadım hiç. Zabıt okulları pahalıdır. Yok silahtı, yok zabıt elbisesiydi di mi ya? Hem canım sormadım. Gerekmez de. Sen gir bugün imtihana, her sorduklarını çıtır çıtır bileceksin. Gerçi binlerce öğrenci katılıyormuş, aralarından yüz yüzelli kişiyi alıyorlarmış. Gene de sen kazanacaksın, gör bak... Benim akıllı uslu kızımsın. İsterlerse öyle mal mülk gibi bir şey, ben derim ki, ne gerek? Benim kızım kalmaz sınıfta. Devlet masrafına ziyan vermez. Bunları okulun müdürüne, böyle bir bir anlatırım. Hemen anlar. Hem canım o da bizim gibi bir insan. «Benim kızım yıllardır yalnız uyanır sabahları,» derim. «Hiç şımardığı olmamıştır kimseye. Bir gün bile çıtırtısı duyulmamıştır,» derim... «Sanki o çocuk olmamıştır,» derim.

Yokuştan yukarı çıkarlarken sırt hamallarının yüklendiği kâğıt topların üstüne doğru yağmur çiselemeye başladı. Yumuşak bir haziran yağmuruydu. Kızla annesi gerekmeden, karşıya geçmek için polis arabaları durdurmasını bekliyorlardı. Yağmurun yağışı hızlanmıştı. İkisi de bu önemli gün için süslenmişlerdi. Anne boynuna ipek eşarp takmıştı, çocuk saçını ıslatıp taşlı tokaşla toplamıştı.

«Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı'ndan bu taşlı tokenin eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca. O zaman çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günü-

müz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki, bir de küçük halı alırız. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünmek. Şöyle bir dağın eteğinde olur gideceğimiz yer, benim kızım. Herkes İstanbul'da kalalım dermiş. Hepsini sordum bilenlere, öğrendim iyicene. Hükümet tabii seni alır. Biz İstanbul'u ne yapacağız? Bize bir ev, kışın kömürlüğümüzde odun - kömür gerek. Bir de mutfağımız olur değil mi? Eğer kefil falan derlerse, demezler ya, o kadının uydurması, oğluna güvenmemesi. Sormadın ordan burdan o işi. Sade sen öğretmen olunca n'olacak, onları öğrendim. Bize nereye tayin çıkarsa oraya gideriz di mi?

«Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı, anne? Onu da öğrendin mi?»

«Öyle ya, yoksul çocukları ki, parasız yatılı için imtihan oluyorlar.»

«Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burda, arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okuldan çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım.»

Sınavların yapıldığı okul karşı yöne düşüyordu. Yeniden geçtiler caddeyi, ürke ürke. Ara sokaktan yürüdüler. Yüksek bir duvarın yanındaki kapıda durdular. Okulun öğrenci giriş kapısıydı bu. İçerden uğultular geliyordu. Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.

«Bizden de erken gelenler olmuş. Geç meç kalmış olmayalım?»

Hademe giyimli bir kadın onlara doğru yürüdü, taşlı yoldan. Bezgin, alışık bakışlarıyla anne, kızın üstünden dışarda bir şeye bakıyordu.

Anne, saygılı sordu:

«Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş.»

Hademe kadın ilgisiz:

«Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.»

Çocuk annesinden ayrıldı. Kıyısı duvarlı taş yolda yürümeye başladı. Hademe kadın, görmedikleri bir çatının oraya çekilip oturmuş, yün örmeye başlamıştı.

Çocuk, dönemeçte arkasına baktı. Dış kapıda annesi yağmurun altında gülümseyerek duruyordu.

«Parasız Yatılı»

* ONAT KUTLAR *

Horozlar

«Yirmi dakika varmış büyükanne!» dedi çocuk. Yaşlı kadın başını salladı ve sulanmış kara taş döşemeli avlunun kiler kapısına açılan kuytu köşesine gözlerini dikip beklemeye başladı. O kiler kapısından gizli bir serinlik yayılıyordu ortalığa. Taş döşeme avlu, üstüne su yerine kolonya dökülmüş gibi, bu hafif akşam üstü serinliğinde ürpertiyordu. Kenarlarda, ayak basılmayan yerlerde taş aralıklarından yeşil otlar ve aslanağızları fıskırmıştı. Bir kedi sinirli ve kırık çizgiler gibi sığıyor, ağzının yanıyla otları çiğnemeye çalışıyordu.

«Karnı ağrıyor!» diye bağırdı çocuk, «Karnı ağrıyınca çimen yer kedi...» Bunu kendi deneyleri sonucu öğrenmiş gibi sevinçliydi. Elindeki delikli kuruşları bir yana fırlattı. Gitti, kediyi boynunun arkasından, derisinden yakalayıp kaldırdı. Hayvan büzüldü.

«Bırak oğlum onu!» dedi yaşlı kadın. «Git bir daha sor. Kaç dakika kalmış.»

«Şimdi sordum,» dedi çocuk. Kedinin ağzına zorla çimenleri sokmaya çalıştı.

Döşeme, suyun cızırtılarla soğuttuğu ağır bir taş gibi buğu içindeydi. Gökyüzünden sürüyle şeytan tüyü uçup gidiyordu. Biri avluya indi. Duvarlara süründü, yuvarlandı. Yirmi dakikayı uzun bir yokuş gibi ağır adımlarla yürüyen kadın, gözleriyle tüyü süz-

dü. Tüy bir süre duvarlarda yuvarlandıktan sonra yere indi ve birden döşemenin ıslaklığına tutuldu, yapıştı kaldı. Yaşlı kadın korktu. O uzun yokuşun ortasında kaldığını düşündü.

«Pis,» diye bağırdı çocuk. Kediye fırlattı, attı. Kümeste iki horoz sanki tam bu an için hazırlanmışlar gibi gürültülü bir kavgaya başladılar. Yaşlı kadın yokuşu yürüyüp çıktığını gerilerde kalan bu iki tanıktan anladı ve sevindi.

Açlık hafifçe başını döndürüyordu. Midesinde kocaman bir kesekâğdının havayla şiştiğini, çeperlerine dokunduğunu, yukarı doğru çıktığını duyuyordu. Yıllardır ve her ramazan, otuz günün birini bile kaçırmaksızın dayandığı bu açlığı bugün ilk olarak duyduğunu sandı. Şunun şurasında yirmi dakika kaldı diye düşündü. Şu yirmi dakika bir geçse.

«Haydi oğlum!» dedi. «Çocuk isteksiz bir yüzle kapiya kadar gitti. Sonra birden aklına gelmiş gibi sevinçle döndü:

«Gitmesem daha iyi olur. Annemgil şimdi gelirler, babamda saat var...» dedi.

Büyükannenin canı sıkıldı. Şimdi gelirler mi onlar, diye geçirdi içinden, belki de yolda açarlar oruçlarını...

Ama çocuk kapiya gitti. Açtı ve eliyle koymuş gibi annesiyle babasını orada buldu.

«Ben demedim mi!» dedi annesine.

«Ne dedin?»

«Sizin şimdi geleceğinizi.»

«Nasılın anne?» dedi adam. Yorgundu. Belki biraz da şefkat duygusu vardı yüzünde.

Yaşlı kadın kısaca:

«İyiyim,» dedi. «Kaç dakika var?»

«Sekiz. Acıktın mı?»

«Eee, ihtiyarlık oğlum. Dayanamıyorum artık.»

«Beş yüz sayınca top atılacak!» diye bağırdı çocuk. Saymaya başladı. Dipteki kapıdan bir serinlik yaladı geçti ortalığı. Asla-

nağızları biraz daha açıldılar. Bahçe musluğu şırıltıyla akmaya başladı. Eski bir cami avlusunun, kenarlarını otlar bürümüş bir mescit havuzunun sessizliği geldi, kıvrıldı, uzandı. Çocuk, küçük, gümüş saplı anahtarlar gibi sayıları bir yana yığıyordu. Yanındaki küme gittikçe çoğaldı, sofraya doğru yayıldı.

«Dörtüzkırksekiz, dörtüzkırkdokuz!»

Babanın peçetesinin kenarına iki anahtar düştü:

«Dörtüzkırksekiz, dörtüzkırkdokuz!»

«Sus oğlum,» dedi babası.

«Dörtüzellibiiii!.. Az kaldı baba. Şimdi biter.»

Sonra babası ile konuştuğu sırada geçen zamanı hesapladı. Ve yeniden sayarken dörtüzellibeşten başladı. Ama bu hesabı yaparken geçen zamanı düşünmedi. Büyükanne bu farkı hesapladı ve top dörtüzdoksansekizde atılacak diye geçirdi içinden. Bundan kimsenin bilmediği bir üstünlük payı çıkardı.

Genç kadın aceleyle sofrayı hazırladı. Oturdular. –Dörtüzyetmişdokuz– Büyükanne sayılarla uğraşıyordu. Açlık onu eskisi kadar düşündürmüyordu. Buna karşılık oğluyla genç karısı gittikçe sabırsızlanıyorlardı. Hatta ekmeklerini koparıp çatallarını ellerine aldılar. Çocuk, küçük bir tepe gibi yığılan gümüş saplı anahtarların arasında kaybolmuştu. –Dörtüzyseksensekiz– Kimseyi düşünmüyordu. Düzgün aralıklarla sayan sesi kumruların boğuk seslerine, açık musluğun şırıltısına ve testinin ağzından uzak vapurların düdüklerini yansıtan rüzgârın uğultusuna karışıyor, gökyüzünde kayboluyordu. Belki bütün bunlar o bekleyişi uzatıyor, yasağın acısını bilinçsizce artırıyor, açlıktan yorulmuş gözlerdeki küçük kıvılcımları körüklüyordu. –Dörtüzdoksanbeş. Dörtüzdoksanaltı..–

Büyükanne hazırlandı. Ve gök tam dörtüzdoksansekizde büyük bir halı gibi yırtıldı. Adam ve karısı hızla uzattılar ellerini. Ağzlarına birer parça ekmek alıp suyu büyük yudumlarla içtiler. Çocuk ise top sanki beşyüzde bir daha atılacakmış gibi beşyüze

kadar saydı. Sonra anahtarların arasından silkinip çıktı. Yemeğe meyvalardan başladı.

Büyükanne birden yemeğe başlamadığını farkettili. Ve o anda içine usulca doluşan o kıvamlı sabır ve kıvanç duygusuna gömüldü. Bu duygu ona uzun zaman aynı cepte ısınmış rahat bir elin bildik anılarını çağırırdı. Bunca yıldır her sıkıntının, her acının, nice ramazan günlerinin sonunda gelen buydu işte. Böyle anlarda serseri rüzgârların çalkalayıp durduğu karmakarışık su yüzeyinden ağır bir taş gibi dibe çöker dinlenirdi. Kim bilir belki de bütün ömrü boyunca her şeye bu özgürlüğü düşünerek katlanmıştı. Gittikçe sevindi ve büyüdü içinden. Artık yağma yok diye geçirdi. İstese elini yemeğe uzatabilirdi. Ama uzattığı anda bu üstünlüğünü kaybedeceğini biliyordu. Öbürlerine küçümseyen gözlerle baktı. Tuhaf bir haz içinde kulaklarını kaşık çatal seslerinin ötesindeki duygulu uğultuya dikti. Daldı. Gökyüzünde doluna dönüşen soluk bir ay kırmızı yapışık, duruyor, yarasalar sessiz kanat çırpışlarıyla küçük esintiler getiriyorlardı. Sonra bahçe ve uzun bacalar... Birden oğlunun sesi ile irkildi:

«Ne o anne? Yemiyor musun?» Silkindi çıktı.

Öbürü – genç kadın – aptalca cevap yetiştirdi:

«Duasını okuyor.» Büyükanne kızdı:

«Bir şey okuduğum yok!..» diye bağırdı. Ve kocaman bir lokmayı hırsıyla ağzına attı. Yemeği hızlı hızlı yediler. Büyükanne o kızgınlık içinde sofrada ne varsa sildi süpürdü. Genç kadın sofrayı topladı. Kümesin yanındaki sedire bir örtü açtı. Bütün aile sanki yapılması ya da konuşulması gereken bir şey varmış gibi sedirin bulunduğu köşeye toplandı. Havada ışığın çevresinde sürüyle kanatlı böcek. Çocuk büyük bir yastığa dayanır gibi serin yaz gecesine dayandı. Genç kadın uzun zaman elde dolaşmaktan kirleşmiş bir kumaşa dikkatle nakışlar işliyordu. Büyükanne uzun boylu somurttu. Kimsenin yüzüne bakmadı. Sonra somurtmaya devam ediyormuş pozunu takınıp uyuklamaya başladı. Adam bu

aradan faydalanıp bütün bir günü yeniden yaşadı. Sonra sıkıldı. Yavaşça:

«Anne,» dedi. «Uyuyor musun?»

Karısı bu çok eğlenceli bir şeymiş gibi fıkır fıkır güldü. Büyükanne göz kapaklarını kaldırmadan usulca gülümsemeye çalıştı:

«Yok canım ne uyuması!» dedi. Sonra bir şeyler mırıldandı ve daldı: Adam sevgi dolu gözlerle takıldı:

«Anne,» dedi. «Seni şu Ethem efendiyle evlenecek diyorlar, doğru mu?»

Büyükanne azıcık uyanır gibi oldu. Uyanık olduğunu ispat için yarım yamalak duyduklarını tekrarladı:

«Ethem Efendi yaa!» dedi. «Doğru yaa!»

Genç kadın yine fıkırdadı.

«Peki anne, bu Ethem Efendi sana âşık olmuş öyle mi?»

«Âşık zahir oğlum...» diye mırıldandı büyükanne. «Ethem Efendi...»

Sonra söylediklerini yeniden düşündü. Birden ayıldı. Sert bir yüzle:

«Kim Ethem Efendi?» diye bağırdı. «Alay etmeyin benimle!» Kızgınlıktan başını iki yana sallıyordu. «Bu geçkin günümde söyletmeyin beni. Bırakın yahu!»

Adam yumuşatmak için gülümsedi. Bir yandan da önemli bir iş becermiş gibi karısına baktı. Sonra ikisi birden bilgiç bilgiç başlarını salladılar. Büyükanne artık bunamaya başlıyordu. Bu yargılarından, onun bütün davranışları karşısında hiç düşünmemek gibi bir sorumsuzluk payı çıkardıklarından sevindiler.

Büyükanne ise birden bağırarak yaptığı yanlışını anladı. Herkesi gücendirmişti. Ve yüz yıla yaklaşan ömrünün şimdi ona bunca değerli görünen bir yığın deneyini artık kimseye anlatamamıyordu.

Horozlar çiğ ışıkta uyuyorlardı. Onları birden uyandırmak istedi. «HOROZLAR!.. HANİ O HOROZLAR» falan cinsinden bir

şeyler geçti içinden. Sanki bir zamanlar horoz muymuş, yoksa horozların içinde mi doğmuş, yoksa bir gece düşünde bir horozu mu binmiş, yoksa erkek horozlar, dişi horozlar?.. Ne bileyim. «HOROZLAR! HANI O HOROZLAR!» Öyle bir şeyler geçti içinden işte. Dipteki kapıdan yayılan o serinlik gibi. Kızgınlığını, her şeyini unuttu. Oğlunu, oğlunun karısını unuttu. Horozları uyandırmak istedi. Tam bunu yapacaktı sedir gıcırdadı. Ve büyükanne aile çevresinin sert kalıpları içine düştü. Artık horozları doğrudan doğruya uyandıramazdı. Bir yol bulmalıydı. Ama o kadar çeşitli yollar vardı ki, düşündü düşündü, sonunda en tuhafını en olağanı budur diye seçti. Bir söyleve başlar gibi yüzüne çekidüzen verdi. Uzun boylu konuşan görmüş geçirmiş birinin öyküsünün sonunu bağlamak için sıkıştırdığı o beylik cümleyi bir çırpıda söyledi:

«Yaa, işte böyle!..»

Adam ve karısı önce şaşkınlıkla baktılar. Sonra az önce verdikleri yargıyı düşünerek gülümsediler. Büyükanne bu gülümseyişten cesaret aldı. Uyuyan çocuğun yanağına bir fiske attı. Çok gülünç bir sözü tekrarlar gibi sırtarak:

«Yaa, işte böyle» dedi yeniden. Çocuk uyandı. Uyku sersemi bağırdı:

«Anneee! Ne böyle?»

Büyükanne o cümleyi çocuğu eğlendirmek için söylemiş pozunu takındı. Ağzını soytarılar gibi çarpıttı.

«Vaziyet böyle...» dedi. Sonra daha gülünç bir şey yapmak istercesine kümese döndü, çocuğa eliyle horozları göstererek:

«Ö-örö-öööö!» diye bağırdı. Çocuk hiç gülmedi. Tersine kızdı. Büyükanne memnundu. Horozların uyanıp cevap vermelerini bekledi. Horozlar uyanmadılar. Bir tavuk hafifçe gıdıkladı. Adam ve karısı kıs kıs gülüyorlardı. Büyükanne fırsatın henüz geçmediğini düşündü. Yeniden:

«Ö-örö-öööö!..» diye bağırdı. Çocuk şaşkınlıkla fırladı kalktı yerinden.

«Niye ötüyorsun büyükanne be?» dedi.

Kadın kocasının kulağına eğildi, «İyice bunamış,» dedi.
Adam başını salladı.

O anda büyükanne durumunu kavradı. Sonsuz bir gülünçlüğü ortasındaydı. Öbür yanda «Horozlar... Hani o horozlar...» Zavallıydı. Bitkindi. Her şey bitmişti. Bezgin bir yüzle kümese döndü, hüzünlü ama gülümser gibi tatlı bir sesle:

«Uyansana çil Horoz... Uyansana çapar horoz!» dedi.

Ve horozlar o anda uyanıp ötmeye başladılar.

«İshak»

* TOMRİS UYAR *

Çiçek Dirilticileri

Yağmur bütün gün yağdı. Damdaki kiremitler tıkırdadı. Rüzgâr oluklara, pervazlardan içerilere savruldu. Başları örtülü kadınlar geçti yoldan. Taşlar su sıçratarak kurudular. Bulutların arasından bir halka geçirdi güneş. Zayıf ve titrek. Üç araba geçti. «İkisi özel, sayılmaz. Sonuncusu benim,» dedi. Şükrüye, «Sayılır!» Pencereye dayalı dirseklerini tükürdü.

«Baban birazdan gelir.» Annesi köşedeki sedire oturmuş, bacaklarını altına almıştı. Elindeki aynada yüzünü inceliyordu.

«Baban birazdan gelir.» Şükrüye annesinin güzel mi çirkin mi olduğunu düşündü. Babasına sormuştu; «Güzeldir,» demişti babası. Annesi çenesindeki sivilceyi sıktı, elini önlüğüne sildi. Şükrüye bir karara varamadan pencereden yana döndü.

«Baban birazdan gelir.» Hava iyiden iyiye açmıştı şimdi; sokaktan geçen adamlar yağmurdan sonra eskimiş görünüyorlardı. Paçaları çamur içindeydi. «Her pazar sinemaya gideriz, arada bir de babaanneye.» Annesi duymasın diye sustu. Sesini azıcık yükselterek tekrarladı – arada bir babaanneye – annesi bir kere daha duymasın diye. Sonra dönüp baktı. Annesi başındaki topuzu firketelerle dengeliyor, deliyordu. Şükrüye'nin dişleri kamaştı. Konuşacak şey bulamazdı annesiyle kalınca. Yalnızken hep susarlardı. «Baban nerdeyse gelir.» Şükrüye bıktı, masadaki süra-

hiden bardağına su boşalttı, iş olsun diye içti.

«Sen de gelecek misin bizimle?»

«Yok, işim var benim,» dedi annesi, «Sonra Reşit beylere gideceğim.»

Demek biz babaanneye gidiyoruz. Şükrüye küçük bir kırmızının boğazına yerleştiğini duydu. Şimdiye kadar kaç kere ağladığını saydı. On dört çıktı. Yirmiye kadar ağzını açmamaya karar verdi. Yoldan şemsiyeli adamlar geçti, kapkara şemsiyeler. Yağmura yetişememişlerdi.

Kapı açıldı. Babası girdi içeri.

«Yine unuttun yağlamayı,» dedi annesi. «Ne var ne yok?»

«Geciktim, kusura bakma. Hadi Şükrüye, Nazan, sinemaya.»

«Ben gidemem,» dedi annesi. «İşim var. Evde otursanız olmuyor mu yani? Çocuğu üşüteceksin.»

Şükrüye kaç kere üşüttüğünü saydı; dokuz çıktı.

Kapıdan çıkınca elini tuttu babasının, bir iki kere burnunu kaşması dışında, yol boyunca da hiç bırakmadı. Babaanne deyince babaannenin önce evini düşünürdü, sonra yüzünü. Babaanne güzeldi. Saçlarını ortadan ayırır, limon kolonyasıyla yatıştırırdı. Yakasında iki anahtarlık bir deste asılı dururdu hep.

Şükrüye yolun ıslak taşları üstünde yürünecek bir çizgi buldu. Her sokakta yürünecek en rahat çizgiyi bulmada üstüne yoktu. Şiir söyleyemezdi. «H'ye kadar sayarım, sonra saymam,» diye düşündü. Babaanne H'ye kadar saydırırdı ona konuklar varken. Şükrüye utanırdı. «Ne güzel de sayıyor!» diye bağırırlardı konuklar.

Babaannenin yeşil çiçekli fincanları vardı. Babası ayağa kalkardı alırken. «Zahmet ettin. Gelecek hafta Nazan da gelir,» derdi. Oysa üçü de onun gelmeyeceğini bilirdi.

Annem gelseydi üşütürdü, değil mi? Şükrüye babasına bakıtı. Annesini severdi, ama babasını daha çok. Babasının eli sert,

tırnakları sarıydı. Filiz'in babasından daha uzun boyluydu. Ne sinir kız! Derslerini iki kere yazıyor, bir de temize çekiyordu: üç. Ama babası çok yaşamazdı besbelli. Saçları dökülmeye başlamıştı.

«Simit ister misin?»

«Yok.»

Akşam yemek yemezse annesi kızardı. Arada yedikleri sayılmazmış. Babaanne koca bir tabakta tatlı getirdi: çevirme. Bir bardak da su. Fincanlar, bardaklar yeşil sabun kokardı. Babası azşekerli içerdi kahvesini. Şükrüye içsin diye tabağına dökerdi biraz. Babaanne boyuna mutfağa girip çıkardı. «Evleri bizimkinden küçük.» diye düşündü Şükrüye, «Çünkü mutfak taşlığa bakıyor.» Bir kapı daha vardı taşlığa bakan ama Şükrüye hiç açmamıştı o kapıyı. Üç ay önce o odanın ampulünü değiştirmişti babası. «Ne zahmeti anne. İşimiz bu.» O, cebinden tornavidayla kontrol kalemini çıkarırken koltukları kabarmıştı Şükrüye'nin.

Bakkalın oraya gelince babası durur, «Annene sinemaya gittiğimizi söylersin,» derdi. «Babaannenlerde üşütürsün diye korkuyor.» İnanmadan babasının söylediklerini dinlerdi Şükrüye, onunla gizli bir şey paylaştığı için gönenirdi. Akşam yemeğe oturduklarında masanın altından onun elini tutardı. «Filim güzeldi,» derdi annesine, «Üç kişi öldü. Öyle ağladım ki!» Babasını güldürmek için daha inandırıcı ayrıntılar bulurdu. «Baştaki miki renkliydi,» derdi. O zaman babası H'ye kadar saymış gibi gülerdi. Gözleri birbirine yakındı, kaşları kalın bir çizgiyle birleşmişti, ama gülünce dişlerinden başka hiçbir yeri görünmezdi.

Kapıya biraz kala sekmeye başladı Şükrüye. Oraya kadar koşsa bile son yedi metreye gelince gecikmek, yolu uzatmak ister, tek ayakla sekmeye başlardı. Çok sevindiğine utandığı için mi ne?

Kapıda biraz beklediler. «Hoş geldin oğlum,» dedi babaanne içerden. «Geliyorum.» Kapıdan girdiklerinde, «Pabuçlarını çıkar-

mayı unutma kızım Şükrüye,» dedi. «Taşlıkta Şükrüye, doya doya bir daha baktı babasına.

«Baban hasta, yatıyor.»

Babaannenin sesi musluk gibi açıldı taşlığa. Gençleşmişti. Taşlığın dört yanında çiçekler duruyordu. Sepet sepet. Zambaklar, süsenler, şebboylar, güller, menekşe...

«Bir karanfil kopar Şükrüye,» dedi babaanne.

Saçına pembe bir gül iliştirmişti. Yüzü de pembeydi. Dedenin hastalığıyla çiçekler arasında bir ilinti kurmaya çalıştı Şükrüye. Babasının yüzü kızarmıştı. Dedesini hiç görmediğini düşündü Şükrüye. Onlar oda kapısını açarlarken çiçekler hep birden koktular.

Kimse yoktu içerde. Babaanne omuzlarına siyah bir atkı sarmıştı. Mutfağa kahve yapmaya koştu hemen. Şükrüye bacak bacak üstüne atarak kahvesini üfledi, dudağının üstündeki tüylerin kıpırtısı durunca da içmeye başladı. Babaanne sessizliği bozmak için. «Nazan oynasana. Biz de babanla konuşalım. Yalnız çiçeklere dokunma.»

«Nazan iyi, işi varmış.» dedi babası. «Ne oldu babama?»

«Üşütmüş.»

Taşlık karanlıktı. Kokulu karanlıkta çiçeklerin renkleri babaannenin ince uğultusuna karışıyordu: «Elini öpüver oğlum. Baba oğul arasında olmaz dargınlık.»

Çiçeklerden çok taşlığın öte yanındaki kapı çekiyordu Şükrüye'yi. Açsa mıydı? Dede orada mıydı ki? Yüreği çarparak kapının tokmağını çevirdi. Bir süre hiçbir şey görmedi. Odada bir nezle kokusu vardı yalnız. Gözleri alışınca yatağı seçti. İki iskemleyle tahta bir masa duruyordu yatağın yanında. Karşık duvara babaannenin beyaz elbiseli bir gençlik resmi asılmıştı. Saçları örülüydü. Bir iskemleye dayanıyordu. Çizgili bir adam oturuyordu iskemlede. Eski bir oda görmenin ezikliği çöktü Şükrüye'nin üstüne. O sırada yataktaki gölge doğruldu: «Kimsin sen?»

Şükriye karşılık vermek istedi, olmadı. Yerinde kalakaldı.
Elini uzattı ihtiyar.

«Sen Şükriye'sin herhalde? Gel bakalım. Yaklaş. Ama önce pencereyi aç da yüzünü göreyim.»

Şükriye çekinerek pencereye yanaştı, ayaklarının ucuna basarak camı itti. Yukardan vuran ışık, ihtiyarın kırçıl saçlarını, aşağı doğru yaylanmış kara kaşlarını, gür bıyıklarını aydınlattı.

«Ne zaman geldin sen, Şükriye?»

«Biraz önce.»

Böyle diyerek suçunu hafifletmeyi umdu.

İhtiyarın yüzünde suçlayıcı bir öfke gizliydi sanki. Özellikle ağzının ucundaki kıvrımlarda.

«Otur bakalım,» dedi. «Otur bakalım şöyle.»

«İhtiyar bir adamın küçük bir kıza soracağı şeyleri bilmiyor,» diye düşündü Şükriye. Konuşmayı zorladı.

«Okula gelecek yıl başlıyorum. Adım Şükriye değil, Şükriye'dir. Hasta mısınız?»

«Ya, üşüttüm.»

«Üşütmek kötüdür, annem...»

Dedenin hoşlanmayacağını sezerek sustu. Sonra:

«Çiçekler sizin mi?»

«Benim.»

«Hepsi mi?»

«Hepsi.»

«Ne yaparsınız bu kadar çiçeği?»

«Satırım.»

«Peki, ya beğenmezlerse?»

«Beğendiririm. Neden beğenmesinler? Bunca ter döküyorum. Bak: her akşam geniş bir kova alırım. Çiçeklerin çürümüş saplarını, kararmış yapraklarını ayıklarım. Köklerini biraz keserek kovadaki suda dinlendiririm. Yüzlerine sık sık su serperim. Sabaha dirilirler.»

«Demek siz çiçek dirilticisisiniz?» dedi Şükrüye. «Bizim köşede öyle birine rastlamıştım. Bir de vazo satan bir adam görmüştüm; koca bir vazoyu kucağında dolaştırıp duruyordu. Param olsaydı alacaktım.»

İhtiyar duygulanmıştı.

«İyi kızsın Şükrüye,» dedi. «Babana çekmişsin. İçerde mi? Çok oldu görmeyeli eşeği.»

Şükrüye utandı, ama kızmadı.

İhtiyarın bıyıkları titriyordu.

«Sen müthiş bir kız olacaksın, Şükrüye. Öyle gözüküyor. Çabuk alışacaksın. Bilir misin, önceleri satamazdım çiçeklerimi, kıyamazdım. O zaman gençtim. Güzelliği kanıksamamıştım daha. Zamanla alışıyor insan.»

«Ben de kökleri, yaprakları tanıyabilir miyim?»

«Tanırsın,» dedi ihtiyar, «Tanırsın. Hem sonra malını elden çıkarmayı öğrenmelisin. Arasına için yanacak, ama geçer. Soğukkanlı olmalısın. Güç iş bizimki. Başka işlere benzemez. Gazetelerin küçük ilanlarında adı geçen mesleklerden değildir.»

«Babam bana gazete okur,» dedi Şükrüye. «Sabahları işe gitmeden. Hem biliyor musunuz, sizin işinizi herkes yapamaz.»

İhtiyar coşmuştu. Göğsü, yırtık pijamasının altından inip inip kalkıyordu.

«Rozet satıcılığı gibi,» dedi soluk soluğa.

«Sabun köpüğü üfleyiciliği gibi!» diye haykırdı Şükrüye.

«Kulunç çıkarıcılığı gibi,» dedi Şükrüye.

«Ayrıntılı bir meslek...» dedi ihtiyar. Herkes nasıl para kazandığına şaşar. «İşin ucunda bel bağladığın şeyin yok olması da var çünkü. Baban gibi. Kapıyı vurup gittiği gün nasıl sarsılmıştım. O tüccar kızıyla evlenmeyi aklına koymuş bir kere. Dinlemedi. Elini bile öpmedi hâlâ.»

Şükrüye burnunu kaşdı ağlamamak için.

«Ne diyordum?» dedi ihtiyar. «Soylu mal satıyorum, ama ne

yaparsın ki mesleğim önemsiz. Soylu ve önemsiz.»

Yatağında doğruldu. Şükrüye, onun gövdesine göre çok cılız olan kollarına baktı.

«Yoruldum artık,» dedi. «Hadi git de merak etmesinler. İyi kızsın. Gene uğra bana, olmaz mı?»

«Uğrarım,» dedi Şükrüye. «Söz.»

İhtiyar öksürerek yatağına uzandı. Yorganın altına gömülene kadar ona baktı Şükrüye.

Yolda babasıyla hiç konuşmadılar. Şükrüye hep dedeyi düşündü. Eve girdiklerinde annesi sedire oturmuş, tırnaklarını boyuyordu.

«Raşit beyler babamla ortak oluyordu,» dedi. «Sermaye meselesi çözümlendi böylece. Siz ne yaptınız? Filim nasıldı?»

«Babaannelere gittik,» dedi Şükrüye. «Dedeyi çok sevdim.»

«İpek ve Bakır»

* AYHAN BOZ FIRAT *

Haydi Anlat Anneciğim

Haydi anlat anneciğim, anlat şöyle eskilerden. Benim çocukluğumu, senin gençliğini anlat... Yoo! Yoo! Nasıl istersen, nereden istersen başla. Ama güzel şeyler olsun hep. İç açıcı şeyler...

İlk karı anlat haydi. Sabahleyin perdeleri açtığımızda, gölgesiz resimler örneği, yepyeni bir mahalle karşıladı bizi. Ne sevinçtir o! Evlerin bacaları bir boşboğaz gayrete düşmüş! İlk karı anlat. Baharda yoğurtçuların geçmeye başlayışını anlat. Sonbaharı anlat!..

Çantasını kapıp sevinçle okula koşan çocuklar, yalnız okul kitaplarında, okul dergilerindeki resimlerdedir. Ama tüm çocuklar, «okulu severim» der gene de. İyidir, ama iyidir. Yalandan da seviyorum dese kişi, bir gün bakarsın gerçekten sevmeye başlamış.

Ahmet'i hatırladın mı? Vazgeç anne, vazgeç, şimdi ondan. Tüm çocuklar çalışkan, uysal, istenildiği gibi olsun. Kafa tutanların yeri yok. «Evet» demeli herkes. Buna da en iyi çocuklukta başlanır... Neyse bırakalım bu yanını. Evet, okul da olsa iyidir sonbahar çocukken. Yaprak dökümü çocukken dokunaklı değildir yalnız. Kasımpatı dolu bahçeler, yaprak dökümünü hemen unutturur çocuklara.

Kocaman kocaman düşer yapraklar. Biri yerine yerleşme-

den bir yenisi daha. Bir yenisi daha. Okula gecikmiş çocuklar koşarken, dururlar bir an. Yaprakları hışırdatırlar. O an okul yoktur. Nerede yaprak hışırdatmadaki sevinç, okul tahtasının kara suratında! Ama büyüyünce yapsalar bunu, damgalanırlar hemen: Boşgezen, dalgacı, serseridir adları. Hoş görmezler asla. Büyük dosyalı rafların ağırbaşlılığı kaldırır mı bunu hiç?

Boşver anne, boşver. Özgürlük gene de yalnız çocuklukta kaldı. Ahmet'i anlat sen gene!

Geçenlerde gördüm. Sergide karpuz satıyordu. Elbette böyle olacak. Arabacının oğlu sergide karpuz satacak. Ama sorarsan başkalarına –babası arabacı olmayanlara, tabii–, bunun nedeni, Ahmet'in çocukluğundaki haylazlığı. Gerçekten inanırdık anne, bir zamanlar böyle masallara... Geçelim haydi, karıştırma-yalım bunları...

Yokuşun başındaki evimizi anlat istersen. Ön odaya uzak bir kış güneşi dolardı. Sobanın kırmızı alevi solardı sanki güneş girince. Biraz durur çekilirdi güneş. Alev yeniden canlanırdı... Huriye'yi hatırladın mı? Çamaşıra gelirdi. Bir de kızı vardı Huriye'nin. Pasaklı, cılız bir şey. Çocuğuna temiz bakmazdı ama, çamaşırı temiz yıkardı Huriye. Gereken de çamaşırların temiz yıkanmasıydı zaten! Kime ne Huriye'nin kızının pisiğinden? Gününün çoğunu ağlamakla geçirdiğinden? Çocuk gibi de ağlamazdı hiç. Zaten daha doğarken çocuk olmayanlardandı o... Piç derlerdi Huriye'nin kızına. O sıralar duymuştum. Piçin ne olduğunu bilmiyordum. Piçlik çizgileri aradım kızın yüzünde. Öteki çamaşırcı kadınların çocukları gibiydi. İhtiyar gözlü, bezgin gözlü bir çocuk. Kimbilir, belki de tüm çamaşırcı kadınların çocukları piçtir. Belki kendileri bile.

Bir gün Huriye: «Bir delik bulsam başımı sokacak,» dedi, «Kümes kadar bir yer.» Ağabeyinin yanında kalıyordu, değil mi? Kaç gece uykum kaçtı Huriye'yle piçini 'kümes kadar bir yer'e yerleştirebilmek için. Bir yer yatağı yapıyordum. Gündüz iyi. Yata-

ği yuvarlar, duvarın dibine kor. Ama, gece yatak serilince ufacak bir yer kalıyordu mangala. Ya mangal devrilirse! Sonra öldü Huriye'cik. Kümes kadar bir yer bulamadan üstelik. Piçi tüm kimse-siz kaldı. Büyük oğlu sağlığında da yük değıldi zaten. Külhan, köprü altı yuvarlanıp gidiyordu.

Neyse anne, bunları da geçelim. Başka bir şeyler bul söyle... Kış gecelerinin komşu günlerini anlat... Portakallı, elmalı, kestaneli kış gecelerini...

Aybaşlarında babamın eve elleri dolu geldiğı günleri anlat haydi. Cigara paketleri arkasına hesap yaptığı geceleri atla. Onları atla da, aybaşlarını anlat. Memur çocukları da, büyükler kadar bilir aybaşları ile ay sonlarını. O günler babam bayağı güler yüzlü olurdu. Sen de her şeyi kolaycacık hoş gören. Uzun sürmezdi, ama olsun! Cigaraya, ekmeğe, şekere zammı çocuklar çabucak sezinler. Kaç karıkoca kavgasında, kaç çocuğun yediğı haksız köteğın arkasında bu zamlar saklı. Ama ne bilsin çocuklar, bu köteklerin gerçekte kendilerine atılmadığını? Aslına bakarsak, analar babalar da pek anlamıyorlar işin bu yanını. Eğer anlasalardı, eğer bilselerdi ki gerçek neden başka, bambaşka... O zaman, işte o zaman!..

Nereden geldik buralara... Ha, aybaşlarının keyifli günlerinden sözediyorduk. O günler, çocukların yersiz taşkınlıklarının arkasında sizlerin keyfi saklıdır. Bu da pek anlaşılıyor sanırım. Aslında keyif dalkavuğudur çocuklar. Ananın babanın keyfine bir dalkavukluk çeşididir taşkınlıkları. Kimbilir? Her zaman değil belki... Belki de pek neşeli olmayan evlerin kuralıdır bu... Kimbilir?

Bayram günlerini anlat. Daha bir hafta, on gün öncesinden başlayan heyecanı anlat. Bayramlık esvaplar, çoraplar, ayakkabılar. Onları ilk giymenin sevinci! Herkes için değıl tabii. Bazıları bir giysinin kolay kolay ilk sahibi olamazlar. Çocuk olunca değışir mi kural? Ama onlar da mutludur bayram sabahlarında. Bayrama doğru okuldaki yoksul çocuklara ayakkabı dağıtılırdı. Bizim sınıf-

ta bir oğlan vardı. Onun okuldan verilen ayakkabısı daha bayramda giymeden çalınmıştı. Çarşamba günleri gelmezdi okula. Öğretmen sıkıştırınca söyledi. Meğer çarşamba günleri o çevredeki pazarda küfecilik yaparmış. Ayıp mı? Tabii çalışmalı. Çocukları hayata alıştıırır çalışmak. Hayatta başarı için kurallardan biri de bu. Çocuklar için iş dolu. Pazarlarda küfecilik, ayakkabı boyacılığı, çengelli iğne, simit, gazete satıcılığı. Eğer yetenekleri varsa, sokaklarda çalgı çalıp oynayarak para toplamak. Dilenmek değil ki bu. Alnının teriyle para kazanmak. Emek karşılığı! Dilencilik gibi beleş değil. Gerçi bu türlü çalışmalarda vücut çabuk yıpranır. Daha önce de haysiyet yok olur, ama hayatta başarı için haysiyet de gerekmez her zaman. Hele hayattaki başarıyı zengin olmak diye alırsak. Gerçi bu çocuklardan pek zengin çıkmaz ilerde. Ne olacak! Para o kadar önemli mi? Zenginlik mutluluk getirmez ki. Hatta zenginlerin çoğu bunun aksi olduğu kanısındadırlar. Gerçekten zenginlerin, mutluluk üstüne çok ilginç görüşleri vardır. Yoksulların mı? Sefillerin mi? Mutluluktan onlara ne! Onların konusu değil ki bu. Mutluluk ya da mutsuzluk üstüne sözetmek yalnız zenginlerin hakkı...

Dur, dur anne. Karışıyor işler galiba. Atla anne, atla. Boşver bunlara. Sen tatlı şeyler, rahat şeyler, içaçıcı şeyler bul söyle n'olur! Hatta masal anlat istersen. Padişahın kızını anlat haydi. Hani sabırtaşına anlatır da derdini, sabırtaşı dayanamaz çatlar. Yalnız sabırtaşı çatlar anne. Aslında insanlar daha dayanıklı sabırtaşından!

«İstasyon»

* GÜLTEN DAYIOĞLU *

Küskün Ayıcık

Ülkemizin yüksek yaylalarından birinde, bir küme maden arayıcısı taşkömürü aramaktaydı. Küme başkanı, genç bir maden mühendisiydi. Arama işi, zor koşullar altında yürüyordu. Ama, mühendis Demir Bey ve yardımcıları, umut ve coşkuyla sürdürüyorlardı çalışmalarını. Yapılan iş, ulusal bir görev olduğu için, Demir Bey olumsuz durumlarda bile iyimserliği ve hoşgörüyü elden bırakmıyordu. Onun bu tutumu ve direnme gücü, arkadaşlarını da etkiliyordu. Onlar da zorluklara, yoksunluklara göğüs gererken, yakınmamaya çalışıyorlardı. Kazı yapılan alanda verimli kömür yataklarının bulunduğu biliniyordu. Ama, madenin ana damarına ulaşmak zor işti.

Üçer beşer çevreye dağılıp sağı solu kazarak ya da burguyla delerek, damarın yerini saptamaya çalışıyorlardı. Üç kişilik bir küme de yaylanın ötelindeki ormanda kazı yapıyordu. Yerler, karla kaplıydı. Soğuk, ellerini, yüzlerini diken gibi dalıyordu. İkide bir işi bırakıp ayaklarının uyuşmasını gidermek için oldukları yerde tepiniyor; ellerini ağızlarına götürüp soluklarını hohlayarak, ısınmaya çabalıyorlardı.

Isınmak için tepinip durdukları bir sırada birden, küçücük bir ayı yavrusu dolandı ayaklarına. Karların arasında debelenip duruyordu. Bembeyaz bir düzlükte yuvarlanan sarı bir yün yumağını andırıyordu.

Teknisyen Bekir, hemen yere eğildi, sevgiyle yavru ayıya uzandı. Tam kucağına alıyordu, yanındaki işçiler karşı durdular:

«Aman ağabey! Elleme yavruyu. Anası yakında olmalı. Üstümüze filan atılmaya kalkışır. Yavruları söz konusu olunca, ana aylar, olduklarından daha da yırtıcı davranırlar.»

Öteki işçi de arkadaşının savını doğrulayınca, Bekir, yavruyu almaktan vazgeçti:

«Haydi, git buradan, inine git, anana git!..»

Diyerek, onu ormanın derinliklerine doğru iteledi. Ama, yavru ayı iki, üç adım gidip geri döndü. Kara gözlerini kırpmadan insanlara bakmaya başladı.

Hava kararmak üzereydi. Maden arayıcıları, araçlarını toplayıp kamp yerine doğru yola çıktılar. Yavru ayı arkalarından baktı bir süre. Sonra olanca gücüyle onlara doğru koşmaya başladı. Ne yaptılarsa ondan kurtulamadılar.

Kamp yerine geldiklerinde, gece bastırılmıştı. Titreyerek, ana barakaya girdiler. Yavru ayı da peşlerinden içeriye daldı. Herkes orada toplanmıştı. Yavru ayıyı görünce, hemen tümünün tepkisi bir oldu:

«Arkadaşlar, yavru ayıyı buraya getirmemeliydiniz! Biraz sonra anası gelir, kampı birbirine katar.»

Orada bulunanlar, «olurdu», «olmazdı» diye tartışırken, yavru ayı adamların bacaklarının arasından geçerek, doğruca varıp mühendis Demir Beyin ayaklarının dibinde durdu. Evcil bir köpek yavrusu gibi kuyruğunu sallayarak kesik kesik homurdanmaya başladı. Demir Bey elinde olmadan eğildi onu kucağına aldı. Tir tir titriyordu avuçlarının arasında. Onu sevecenlikle bağına bastı. Aralarındaki sevgi bağı böylece kuruldu.

İşçilerden birkaçı, ana ayı gelecek diye, sabaha değin silahla nöbet tuttular. Ama gelen olmadı. Daha sonraki günlerde de yavruyu arayan soran çıkmadı. İşçilerden biri, gençliğinde, avcılık yapmıştı. 'Avcı Memiş' derlerdi ona. Hayvanlara değgin deneyleri pek çoktu. O:

«Anlaşılan,» dedi, «Bu yavrunun anasını vurmuşlar. Onu gördüğünüzde, ormanda sahipsiz, savunmasız, başıboş dolaşmaktaydı. Sizinle gelmeseydi, kesin kes kurtlar parçaları.»

O günden sonra, yavru ayı kampın gülü oldu. Onu sevmeyen yoktu. O da herkesi seviyor, ama en çok Demir Beye düşkünlük gösteriyordu. Onun ayak seslerini çok uzaklardan duyuyor, kurşun gibi yerinden fırlayarak varıp kucağına atılıyordu. Demir Bey, kampta beslediği keçilerin sütüyle doyuruyordu onu. Üç parmağını yavrunun ağzına yavaşlatıyor, avcuna döktüğü ılık sütü parmaklarından ayıcığın boğazına akıtıyordu.

İlkbahar ve yaz, yoğun çalışmalarla geçti. Kampın tek eğlencesi yavru ayıydı. Adını «Şemo» koymuşlardı. Ona herkes bir şey öğretiyordu. Şemo, iki ayağının üstünde kolaylıkla yürüyor, sofraya tabak bile taşıyabiliyordu. Hemen herkesle güreş tutuyor; karışındakilerin canlarını yakmamaya özen göstererek kıyasıya güreşiyordu.

Giderek büyüyüp irileşmesi, Demir Beyi düşündürmekteydi. «Kışın doğru dürüst kendimize barınak yok, bunu nereye sığdıracağız?» diye dertlendikçe, avcı Memiş, onun, kış bastırınca kuytu bir köşeye çekilip kış uykusuna yatacağını, böylece kendilerine yük olmayacağını söyleyerek, Demir Beyin içine su serpiyordu.

Kışa doğru, işçilerden biri, Şemo'ya göre bir boyunduruk yapıp ona, ormandan kızakla odun taşımayı öğretti. Demir Bey, Şemo'ya kıyamadığı için bu işe karşı durmak istedi ama, işçiler, «Bu hayvanın gücünü değerlendirmek gerek. Boş durursa, kendisine de zarar olur,» dediler. Demir Bey susmak zorunda kaldı.

Şemo, odun taşıma işini öylesine coşkuyla yapıyordu ki, Mühendis Bey bu işe engel olmadığına sevinmeye başladı. Birkaç işçi, ormandaki kuru kütükleri kesip Şemo'nun kızağına yükliyor, sıkıca bağladıktan sonra: «Haydi oğlum Şemo! Fırta git barınağımıza.» diyorlardı. Şemo, yel gibi gidiyor, kampta kendisini bekleyen işçinin önüne dikiliyor, sabırsızlıkla kızağın boşaltıl-

masını bekliyor, sonra bir solukta ormana dönüyordu. Kampın kışlık odunu tamamlanınca, Şemo yine ortalarda aylak aylak dolaşmaya başladı. Çevresinde, insan görmedi mi hemen canı sıkılıyordu. O zaman, yaylanın dörtbir yanında kazı yapan kümelerin çalıştıkları yerleri dolaşıyordu bir bir. Özellikle Demir Beyi yoklamadan duramıyordu. O, kamptan uzaklaşınca, yere göğe sığamıyor, ne yapıp ederek kazı yaptığı yeri buluyor, varıp karşısına dikiliyordu.

Demir Beyi en çok üzen durumlardan biri de Şemo'nun bu huyuydu. Arada bir, iş için, yayladan kente inmesi gerekiyordu. Şemo hemen peşine takılıyordu. Onu geri çevirinceye dek akla karayı seçiyordu. Kente girerse, çekip vurabilirlerdi. Bunu düşünmek bile Demir Beyin dirliğini kaçıyordu. Kentten dönüştü, Şemo'yu, ayrılırken bıraktığı yerde bekler buluyordu. Acıksa ya da susasa da Demir Bey dönmeden kampa gitmiyordu. Kentte gidişlerinden birinde, pazar yerinden onun için güzel bir çingirak almıştı. Süslü bir kayışla onu Şemo'nun boynuna taktı. O günden sonra Şemo, gezdiği yeri çingirak sesiyle şenlendirmeye başladı. İşçiler, «Şemo, hani çingirağın?» dediler mi hemen başını sallayarak çingirağı çınlatıyordu. İşçiler gülüşmeye başlayınca, öylesine mutlu oluyordu ki Şemo! Hemen varıp coşkuyla ellerini, yüzlerini yalamaya girişiyordu.

Kış yarılanmıştı. Ama Şemo, kış uykusuna çekilmiyordu. Avcı Memiş, şaşıyordu bu duruma. «Kesin kış uykusuna yatması gerek. Kışın kanı durgunlaşır, bedeni uyuşur ayların. Bu niçin öyle olmadı acaba?» diye söyleniyordu ikide bir. Şemo, insanlara öylesine bağlanmıştı ki, içini saran sevgi, coşku, kanındaki durgunluğu yeniyordu. Demir Bey böyle yorumluyordu Şemo'nun davranışını.

Kış boyunca Şemo, sobaya odun atmayı, demir anahtarla su vanalarını açmayı da öğrenmişti. Bu olağanüstü becerileri, neşesi, çevresindekilere, özellikle Demir Beye aşırı bağlılığı, gide-

rek kentte bile duyulmuştı. Kahvelerde ve ev toplantılarında hep ondan söz ediliyordu: «Yaylada madencilerin bir ayısı varmış, neler biliyormuş neler!..» diye yanına yan katarak, Şemo'nun özelliklerini ve serüvenlerini anlatıp duruyorlardı.

Kış sonuna doğru Şemo'nun serüvenlerine bir yenisi eklendi.

Maden arama kampına, Amerikalı bir maden mühendisi konuk geldi. Demir Bey, ona kendi barakasını verdi. Gece üşümemesi için sobayı tepeleme odunla doldurdu.

Geceyarısına değin, ana barakada iş konuşuldu. Daha sonra, Amerikalı mühendis, yatmaya çekildi. Herkesin uykuya geçtiği bir sırada birden, «Yetişin, yardım edin, yardım edin!» diye bağırarak kendini barakadan dışarıya attı. İncecik pijamalarıyla diz boyu karın içinde oradan oraya koşturarak sürekli yardım istiyordu. İşçiler, yataklarından fırladılar. Elleri birer fener olarak Amerikalının çevresinde toplandılar. Dilini anlamadıkları için sancılandı filan sanıyor: «Adamın karnına ağrı dikildi besbelli. Ecza dolabını gösterelim de ağrı giderici bir ilaç alsın.» diyorlardı. O sırada Demir Bey de koştu geldi. Hemen varıp konuğun koluna girdi. Derdini sordu. Amerikalının bir şey anlatmasına gerek kalmadı derdinin anlaşılması için. Çünkü o sırada Şemo, salına salına onun yattığı barakadan çıkıyordu...

Demir Bey, yabancı konuğa saygısızlık olmasın diye, o gün Şemo'yu ana barakaya almamış, karnını doyurarak kazı araçlarının bulunduğu barakaya kapamıştı. Şemo herkes yatıncaya değin, Demir Beyin isteğine uymuş, olduğu yerden kıınıldamamış, bulunduğu yerin kapısını kolaylıkla açıp dışarıya çıkmış, doğruca Demir Beyin barakasına gitmişti. Yatağa sokulup Amerikalının yüzünü, başını koklamaya girişmişti ki!..

Bu serüven de günlerce kampta ve kentte dilden dile dolaştı. Olayı duyan kahkahalarla gülmekten kendini alamıyordu. Zaten Şemo'nun her serüveni, çevresindekileri neşeye boğuyor-

du. Ama, son serüven, öyle olmadı. Şemo'nun yaptığına kimse gülmedi. Tersine, olayı duyan herkes, onun için kötüleyici sözler söyleme yarışına girdiler. Şemo'cuk bu acı olayla insanların gözünden düşüverdi.

Kampa yeni bir işçi alınmıştı. Şemo, ötekilere yaptığı gibi onunla da güreş tutmak istedi. İşçi, korkuyla kaçmaya başladı. Şemo, onun oyun yaptığını sanarak, peşine düştü. Bir solukta varıp kollarının arasına aldı, güreşmeye girişti. İşçi, öylesine korkmuştu ki!.. Şemo'nun kendisini öldürmek istediğini sandı. Bir fırsat bulup elindeki demir kesme makasını, olanca gücüyle Şemo'nun kafasına indirdi.

Şemo, hiç böyle bir acı duymamıştı. İki kulağının ortasından oluk gibi kan fışkırıyordu. O sırada ne ettiğini bilemedi. Can acısıyla adamı kaldırıp yere çaldı. Çevreden yetişenler, araya girdiler. Ama, olan olmuştu. İşçinin kolları ve kaburga kemikleri kırılmıştı. Yüzü gözü kan içindeydi.

İşçi, Demir Beyi mahkemeye verdi. Yargıç, olayı inceleyip Şemo'nun kudurmuş olabileceğini düşünerek, vurulmasını uygun buldu. Kamp, yasa bürünmüştü. Demir Bey, derdini yargıca anlatamayınca, Ankara hayvanat bahçesine telefon açtı. Yetkililere, Şemo'nun özelliklerini anlattı. Onu isteyip istemediklerini sordu. Aldığı yanıt olumluydu.

Ayının vurulmasını böylece engelledikten sonra, hemen Şemo'ya göre bir kafes yapımına giriştiler. Kamptakilerle elbirlik olup Şemo'yu kafese kapattılar. Kente götürüp yük trenine yerleştirdiler. Şemo, öylesine dertliydi ki!.. Olanları anlıyor, kendini bağışlatmak için, ikide bir, pençesini başındaki yaraya götürerek, acıklı iniltiler çıkarıyordu. Demir Bey, onun, özür dileyerek, «Yaralandığım için adamı yere attım. Beni bağışla, yanından ayırma,» demekte olduğunu sezinliyordu. Ama, elinden gelen bir şey yoktu. Şemo'nun canını kurtarabildiği için ayrılık acısına aldırmamaya çalışıyordu. Şemo durumu bilmediğinden, ayrılık ona çok zor geliyordu.

Tren kalkıncaya dek onun yanından ayrılmadılar. Demir Bey, elini kafese sokup Şemo'nun yarasını sıvazladı, sırtını okşadı, düşünüyü kaşdı. Tam elini çekiyordu Şemo, pençesini başına götürüp yarasını göstererek, acı acı inlemeye başladı. Demir Bey, onu yeniden okşamaya girişti. Bu sırada, onu ormanda bulup getiren Bekir, açıktan açığa ağılıyordu. Öteki işçilerin de ağızlarını bıçak açmıyordu. Ama, tümü de umarsızlık içinde susup duruyorlardı.

Tren, istasyondan ayrılınca, hep birlikte kampa döndüler. Avcı Memiş herkesin içinden geçeni yüksek sesle açığa vurdu:

«Şemo'suz bu kampın tadı kalmadı,» dedi.

Öteki işçiler, bir ağızdan onu doğruladılar. Demir Bey, hiç sesini çıkarmadan başını öne eğerek gidip barakasına kapandı.

Şemo'dan gördüğü sevgi ve bağlılık, benliğini sarmıştı, sevdiği bir hayvandan ayrılmış değil de yürekten bağlandığı bir dostunu yitirmiş gibiydi. «Ondan gördüğümüz sevgi ve bağlılık, hepimize çalışma gücü veriyordu,» diye geçirdi. Birden, coşkusu sönmüştü. Maden filan aramak gelmiyordu içinden. Gece boyunca bunları düşündü. Sabaha karşı uyuyakaldı. Sabahleyin, işine girişmek için kendini zorlamak gereğini duydu. Üzerine aldığı sorumluluk ağır bastı. Kahvaltıda, duygularını ve düşüncelerini arkadaşlarına da açtı. Onlara da sorumluluklarını anımsattı. Hep birlikte yeniden işe koyuldular.

İçtenlikle istemesine karşın, Ankara'ya ancak üç ay sonra gidebildi Demir Bey. Trenden iner inmez, doğruca hayvanat bahçesine koştu. Ayılar bölümünü buldu. Coşkuyla dostuna seslendi:

«Şemo! Şemoooo! N'eredesin oğlum?»

Ses veren olmadı çağrısına. Sesini yükseltip yeniden ünledi Şemo'sunu

«Şemooo! Başını salla da çingırağını duyup olduğun yeri anlayayım. Haydi oğlum!..»

Böylece bağırp dururken, bekçi geldi yanına:

«Birini mi aradın bey?»

Demir Bey, kendini tanıttı. Şemo'dan söz etti. Onu görmek istediğini belirtti. Bekçi acı acı dudak büktü:

«Geç kaldın beyim. Şemo dediğiniz o ayı, öylesine inatçı bir hayvandı ki! Üç aydır ne yaptıysak boğazından bir lokma geçiremedik. Sadece arada bir birkaç yudum su içiyordu. Üç ay dayanabildi bu duruma. Geçen hafta öldü gitti. Dert yüklü bir insan gibiydi. Kafesin içinde bir köşeye çekilerek sürekli düşünüyordu. Arada bir derin derin inlediği de oluyordu. Doktor, durumuna hiç bir anlam veremedi. Sonunda, 'Bu ayı sapasağlam. Ama yaşamak istemiyor,' diyerek bir süre daha kendi haline bırakmamızı önerdi...»

Demir Bey, ayaklarını sürüyerek çekip gidiyordu. Bekçi arkasından seslendi:

«Dur hele beyim! Anlattıklarımın seni pek üzdüm. Kendimi başışlatmak için sana bir şey vereceğim. Hoşnut kalacağını umuyorum,» diyerek odasına gitti. Elinde, Şemo'nun boynundaki süslü kayışa bağlı çingirakla geri döndü.

«Hayvanın ölüsünü götürürlerken, öteki ayların tedirgin olacaklarını düşündüm. Bu nedenle Şemo'nun boynundan bunu aldım...»

Demir Bey buruk bir sevinçle Şemo'nun kayışını eline aldı. Çingırağı birkaç kez çın çın ettirdi. Durdu, Şemo'nun ayak seslerini bekledi bir an.

Bekçi:

«O inatçı hayvanı çok seviyordun anlaşılın. Yoksa böylesine dertlenmezdin!» dedi.

Demir Bey çingırağı cebine sokarken:

«Evet,» dedi, «Onu seviyorduk. O da insanları seviyordu hem de ölesiyee...»

* SELİM İLERİ *

Müsamere

Şimdi açılıp kapanan eski okul perdeleri, tozlu kadife, sırma püsküllü; çocukların itiş kakış yeniden yeniden sahneye çıkıp eğilmeleri, gözlerin ucun ucun yaşarışı. Piyanoda büyücek bir kız durmadan aynı ezgiyi çalar, güleç, coşkulu. Her çocuğa bir görev verilir. Kimilerinin de hüzünle baktığıdır, orta sıralarda oturulduğudur. «Sen çıkamazsın kızım, hangi ayakkabınla,» denir. Onlar beşinci sınıf sıralarına kurulmuş kanaviçe örtülü, pastalı, batonsaleli ikinci çayına da katılmayacaklar. Erkenden gelip oturmuşlar yalnızca; «Öyle ön sıralara geçmeyin, arkadaşlarınızın anneleri oturacak oralara, ne dedim ben size hem...» Kulağa uzak gelmeye başlayan alkış sesleri arasında yinelenir: Ellerin gizlenişi, «A! Öğretmenim, müsamereye geliyorum diye eline kına yakmış.»

Eline kına yakmış. «Eline kına yakmış,» diye.

Bütün arkadaşlarım özel okullara gittiler. İlle de Taşmektep'e diye tutturdu annem. «Senin su geçirmez altın kol saatin var,» dedi. Yirmiş beş yakutlu yazıyor üstünde Amerikanca. Ciddi çocuk olduğum oradan anlaşılacak; onların yok. Bir çocuk ilkokulu devlet okullarında okumalıymış. Her tabakadan insanları tanısin diye. Hayatta hep kendin gibi zengin çocuklarıyla, soylu aile çocuklarıyla karşılaşacaksın ya, diyor. Tabii senin de bir işin

olacak diyor; babamınki gibi, ben de işadamı olacağım, patron olunca da yanımda çalıştıracığım işçilerim olacakmış... Onları tanımak için. Ama hiç istemiyordum. Beş yıl neler çekmedim: Yanımda oturan kokar, kirli kirli kızlar, öğretmenimiz yılcık yakalamıştı birinin burnunda. «Kız Allah canını alsın,» diye bağırmıştı. «Herkes bulaştıracaksın.» 'Bulaşık Hatçe'ye çıktı o günden sonra adı. Pisin biriydi n'olacak, kapıcı çocuğu; anası da gündelikçi. «Melahat karısına akşama söyle,» diyor öğretmenim. «Pazara temizliğe gelecek bana.» Biz ön sırada oturanlar kıkır kıkır gülüyoruz. Annem, «Onlar bütün gün gebe kalırlar, her dokuz ayda bir çocukları olur,» diyor. Ben artık nasıl çocuk doğduğunu öğrendim. Zafer anlattı. Annem hâlâ bilmiyorum sanıyor. Babama da söyledim; güldü, başımı okşadı. Bitkilerde de öyle oluyormuş; önce erkek tohum havalanıyormuş esintide, yel alıp onun tozlarını dişinin orasına sokuveriyormuş. Zafer de bunu bilmiyor işte. Öğretmen bu yıl Zafer'le ikimizi yanyana oturttu. Herkes, işçi çocukları, kimileri gecekondularda oturuyor, üçer üçer oturuyor. Arkamızda Selmin, Mercan, bir de Nesrin Gemici oturuyor. Biz iki kişi oturuyoruz. Ben «Zafer'le oturucam,» dedim öğretmenime; «Olur oğlum,» dedi; kiminle istersem otururum.

Annem geçen gün öğretmenime gümüş tütün tablası armağan etti. Seksen liraya aldık Kapalıçarşı'dan. Annem, «Her şey parayla bu dünyada,» dedi. «Her kapıyı açar para,» dedi. Nesrin Gemici'ye iki buçuk lira verdim, donunu sıyırdı kızlar yüznumarasında. Paçavra gibi donu, benimki hep ağ... Öğleden sonra çıkış saatine yakın getirdi; öğretmen camdan annemi görünce sevinçle fırladı yerinden, «Hoşgeldiniz,» diye. «Bir dakika uslu oturun çocuklar,» dedi; beni kürsüye, kendi yerine oturttu. Gürültü edenlerin adını tebeşirle yazıcam, işaret de koyuyorum yenilerse. «Ceza veririm,» dedi. Gümüş küllüğünü almaya gitti.

Bayramda da havalar güzel gitmişti. Suadiye'ye çağırdık, köşke. Ağzı bir karış açık kaldı. Üç gün konuk ettik öğretmenimi.

Her gece bir başka odasında kaldı köşkün, kendisi öyle istedi. Annem, «Bu kadın deli galiba!» dedi. Büyükanneimin ahret kardeşi Cemile, «Bütün öğretmenlerin bir tahtası eksik derler, hanımefendi,» dedi. Annem, «Çocuğun yanında böyle saçma sapan konuşma,» dedi. Kızdı ona çok. Annem kızınca hemen çıkmalı odadan. Yoksa nereye vuracağı belli olmaz.

Bir gece de babam bizi gece kulübüne götürdü. Beni de götürüyorlar artık. Annem laf olsun diye öğretmenimden izin aldı. «Siz nasıl uygun görüyorsanız efendim,» dedi öğretmenim. Kızarıp bozarıyordu gene de durmadan. «Seni kıskanıyor öğretmenin,» dedi büyükanneimin ahret kardeşi Cemile. Şüvester Zigrit kovdu onu sonunda odamdan. Üç gün sonra giderken öğretmenime altı kişilik çay takımı verdik, kaşığıyla, porselen fincanlarıyla falan. Annem, «Hep senin için,» diyor. Ben adam olayım diye. Ben adam olunca anneme otomobil alıcam, kürk alıcam yeni yeni; ahretlik Cemile'ye de ekmek alıcam, et de alırım belki. Eve gelince Şüvester Zigrit'le almanca konuşuyorum, sütümü içiyorum, Zafer'le azıcık elektrikli trenimle oynuyoruz. Zafer yeni sünnet oldu, geçen güz; bibisini gösterirken yakaladı annem bizi. «Bir daha görmeyeyim,» dedi. Bir gün harçlığını vermedi. «İyi insan ol diye yapıyorum bunu,» dedi. Arkadaşlarıyla kanyaklı çay içme, kumar oynamaya gitti salona. Yeşil örtüler serdi Fatoş küçük masalara sedef kakmalı.

Eski öğretmenimiz, «Kumar çok kötü bir alışkanlıktır, ev bark yıkar,» derdi ikide bir. Anneme söyledim arkadaşlarıyla poker oynarken. Hepsi güldüler. Beni kucağına aldı Selma'nım, koca memeleri arasına başımı soktu. Bir filimde görmüştüm. Hollanda ineklerinin memesi iriliğinde. «Sizin öğretmen, o sözleri beş yüz lira aylıklı memur, öğretmen çocuklarını düşünerek söylemiştir, oğlum,» dedi. «Canım, canım,» diye sıkıştırdı beni. Eski öğretmenim beni 'Sidikli Şadiye'yle oturtmuştu ikinci sınıftayken. İğne oluyordu Şadiye, durup dururken işemesin diye. Annem

gelip başöğretmene anlattı. «O kızın aile durumu da seninle yan yana oturmaya yeterli değil,» dedi. Öğretmenime söylemiş önce; «Ben ayırmam öyle sizin gibi,» demiş eski öğretmenim, ama başöğretmenimiz annem gibi düşünüyor. «Turgay, okulumuzun en değerli yavrusu,» diyor. Sınıfa gelip Şadiye'yi aldı, 2/B'ye yolladı. Artık orda okudu. Ak saçlı Hanife öğretmenin öğrencisi oldu.

«Sık dişini,» dedi annem. «Bu yıl nasıl olsa bitiyor, bir şey kalmadı, yüzdün yüzdün kuyruğuna geldin.» Ama bütün arkadaşlarım güzel giyimli çocukların geldiği temiz okullara gidiyor, yabancı dil öğreniyorlar. Annem, Senin Şüvesterin var, biz sana doğduğundan beri yabancı dil öğretiyoruz,» diyor. Şimdi Hayskul'a verecekler beni, İngilizce de öğrencim, liseyi de kolejde okuycam, Amerikanca da öğrenince üç dil bilecem.

Annem bana daha küçükken güzel kokular sürermiş, köpüklü sularda yıkarmış. Cam banyomuza, –babam Paris'ten getirtti onu– girerken bir kutu çam tozu atıyorum, ayaklarımı vuruyorum köpük oluyor, balon denli, kocaman kocaman. Şüvester Zigrit lavanta kolonyasıyla saçlarımı ıslatıyor her sabah, sonra sağdan ikiye ayırıyor iyice. «Mis gibi kokuyor Turgay,» diyor öğretmenim sınıfa girince ben. Beni okula götürüp getiren karşıkı apartımanın kapıcısı Arif'in öküz oğlu Şükrü, «Kız çocukları koku sürer,» dedi. Ben de ağlaya ağlaya öğretmenime söyledim. Aptal dayak yedi, ben de vurdum büyük cetvelle. Geçen yıl da sınıfta kaldı aritmetikten ve hayat bilgisinden.

Beşinci sınıf sınavlarını verirsem babam iki tekerlekli büyük bir bisiklet alacak bana. Yazın da su kayağı öğrencim. Okan ağbim gibi güzel vücutlu olmak istiyorum. Babamın kocaman göbeği var. Okan ağbi babam yokken geliyor eve. «Bakın Turgay ne güzel beden eğitimi yapıyor,» dedi öğretmenim. «Ama aritmetik yapamıyor,» dedi Kenan da. «Öğretmenim onun babası çok zengin,» dediler. «Suadiye'de köşkları var, her yaz denizden

dışarı çıkmıyormuş, çok iyi yüzme biliyor...» Zafer de anlattı sonra, ben köşede dinliyordum. O, iyi biliyor, bir tek o gelip gördü evi. Buradakini bütün erkek çocukları biliyor. Yaşar'dan başka. Halam Amerika'dan oyuncak trenimi getirince her gün sırayla arkadaşlarımı çağırdım. En önce sevdiklerimi. Yoksulları en sona bıraktım, kıskançlıklarından çatlasınlar diye. Aralarda bir olup ballandıra ballandıra anlatıyorduk onlara. Bütün bir odayı kaplıyor. renkli küçük ışıkların yanıp söndüğü bir çelik kutudan yönetiliyor. Tünelleri de var. Rayları siyah siyah, ince uçlarla birbirlerine bağlanıyorlar. Tren dağlardan, tepelerden geçiyor, tünellere girip yitiyor. İstasyonlarda kırmızı, yeşil raketler tutuyor bir adam. İstersem ışığını söndürüyorum odanın, gece oluyor, düğmeye basınca peronlar aydınlanıyor bir tek, bir de vagonların, lokomotifin içi. İçinde insanlar oturuyor; kimisi yatıyor, kimisi yemek yiyor ya da gazete okuyor. Annemden ve Şüvester Zigrit'ten izin aldım; her gün üç buçuktan sonra teker teker gelip görüyorlardı. O budala Şükrü'yü de çağırmak zorunda kaldım. Babası gelip rica etmiş anneme, annem de, «Sen gönder oğlunu,» demiş. Hem, «Görüşme öyle kapıcı çocuklarıyla, anası çamaşırçı olanlarla,» diyor bana; hem de eve çağırıyor Şükrü'yü. Bir de Yaşar'ı takmış ardına... Şüvester Zigrit, saçkıran diye Yaşar'ı sokmadı eve. Yaşar kapıda bekledi. Şeker verdim. Çikolata bir kutunun içindeydi balık biçiminde. Divan pastanesinden almıştık, likörlü çikolataydı. Aptal, vişne tanesini çekirdeğiyle yutmuş. Dört tane üst üste yedi. Elinden almasaydım kutuyu da yiyecekti. Biz odadayken, kusmuş taşlığa. 'Domuz Fahriye' gelip yakınmış anneme, «Sil sil bitmiyor,» demiş, bir de, «Küçükbey hırlı mı hırsız mı n'olduğu belirsizleri getiriyor, kusuyorlar...»

Yaşar'ın babası yok, piç. «Vardı öldü,» diyor ama, kimse inanmıyor. Herkes biliyor piç olduğunu. Şükrü ardına takıp gelmiş, benim suçum yok ki. Treni görsün diye. «Ben sana anlatırım,» dedi ona. «Evinde de anlat,» dedim Şükrü'ye. Kardeşlerine;

onlar bu trenli oda kadar bir evde oturuyorlarmış, tek oda. «Bizim ev kadar büyük,» dedi Şükrü. Benim ayrı çalışma odam da var, yatak odam da. Geçen yıl bakanlıktan gelen kâğıtları doldururken sordum öğretmenime; hem yatak odam var, çalışma odam hem, orada yalnız çocuğun bir çalışma odası var mı yazıyordu. Yatak odamda yemiş vardır her zaman. «Muz ye,» der annem, «Biraz kilo al, zayıfladın gene, çöpe döndün.» Kuru üzüm kan yaparmış, «Kuşun kalkar,» diyor Okan ağbi.

Hepsi bitiyor ama. Beşinci sınıf müsamesinin hazırlıklarına başladık bile. Ben başroldeyim piyeste. Öğretmenim, «Turgay hayattaki rolünü oynayacak çocuklar,» dedi, «Onun babası birçok yoksul öğrenciyi okutan, onlara yiyecek, giyecek, yatacak yer sağlayan bir yoksul babasıdır,» dedi. Yaşar'a Kızılay zarfı vermiyor bile öğretmen. Şükrü'ye de. Şadiye kendiliğinden almazdı. Onlar Kızılay'dan yardım görüyorlar, başöğretmen yılda bir kez, ekim ortasında derslerden sonra, ikinci kattaki odasının kapısına dizer Kızılay'dan yardım görenleri. Ertesi günü o gülünç, bir örnek, kaba deri, altı lastik ayakkabılarıyla gelirler hepsi. Ayakkabıları bok kokar.

«Varlıklı ailelerin çocukları katılacakmış neyse sizin müsamereye,» dedi geçen akşam annem. Kızlar şeytanlarla perilerin dansı için beyaz ipekten bol etekli giysiler diktireceklerdi önce. Sonra Semra'nın annesi demiş ki, şey demiş. «İpeğin modası mı kaldı artık?..» Naylon olsun diyor Çiğdem'de, «Onun naylon yazlıkları var, öğretmenim,» dediler. Semra, «Organze diktirecekler, bana,» diyor. Semra'nın annesi, «Etekleri kabarık olsun, prenseslere benzerler,» demiş. Tellerden koca koca çemberler yaptırıyorlar, eteklerine geçirecekler. Annem Semra'ya, «Cırcır böceği,» diyor. Oya'nın annesi taç takacakmış Oya'ya. Öbür kızlar da alacaklar, taşlı kolyeler sıra sıra. Ruj sürecekler, tırnaklarına da oje Semra saçlarını berberde yaptıracakmış, annesi, «Olur,» demiş; Suzan'da.

Ben kumbarama sabahleyin babamın verdiği beş liranın yarısını atıyorum. Annem açtırıp saydırmış bankada, üstüne de kendisi ekleyecek, siyah takım yaptırıp parlak rugan ayakkabılar alıcaz. «Tutumlu ol,» diyor annem. Paranı öyle Şükrü'ye, Yaşar'a göstermeyesin,» diyor. Açgözlü açgözlü bakıyorlar öğleyin yemektasından çıkardığı söğüş ete, tavuğa. «Bunların gözü hiç doymaz,» diyor annem, «Sakın acımaya, yemeğini onlara vermeye kalkma, bak öğretmenin gözlüyor, sonra karışmam...» Onlar bir dilim ekmeğe reçel sürüp, kötü ayva reçeli ya da azıcık katık yerine kuru ekmeğe beyaz peynir, bunları yiyorlar. Ben eriğimi de yerim tuza batırıp. Canım isterse kapıdaki lahmacuncudan lahmacun alırım, ama kıyması yağ yağ, sınıftaki kapıcı kızları gibi kokuyor. Onların hiçbiri Semra gibi Peri olamayacak. Ne saçları öyle yumuşacık, ne beyaz telli giysileri var kabarık. Yerlere dek uzun paçavralar giyerler. «Senin baban neci?» diyor öğretmeni-miz her yeni gelene. «İşçi,» diyorlar. «Cibilliyetsizliklerindendir,» diyor annem, «Neyimiz var, neyimiz yok, sırtımızdan çıkarıp onlara veriyoruz.» Eskiden, küçükken acırdım onlara, şimdi erkek oldum acımıyorum. Erkekler hiç acımaz. Büyükanнем, «Allah'a karşı gelmek olur oğlum,» derdi, «Allah'ın acımadığına sen nasıl acırsın? Allah yaratmış onu öyle yoksull!»

«Nasıl,» diye sormuş Yaşar trenlerimi. «Bizim de olur belki,» demiş. Annem, «Nerden olacak onun,» diyor. İyi ki göstermedim. Bozar kırardı, köylü! Ayağım denli elleri var. Güzün kömür taşımış küfeyle. Sabahları gazete dağıtıyor apartımanlara, cumartesileri de öğleyin okuldan kaçıp Beşiktaş pazarında hamallık yapıyormuş. Arkadaşları biliyorlar. Bir de «Yapmıyorum,» diyor. Öğretmenimiz «Bu gidişle sınıfta kalacaksın sen,» dedi.

Babam, «Sınavlardan önce akşam yemeğine çağır şunun öğretmenini,» dedi anneme. Annem ayın sonunda müsamereye gelince çağırarak. Ben müsamerede başrolü oynuyorum, perilerle şeytanların dansında da varm, bir Atatürk şiiri okuyacam. Cum-

huriyet bayramında da ben konuştum. Çocuk ve Egemenlik bayramında bayrak taşıdım; efeydim. Öğretmenimiz müsamerede altın uçlu dolmakalemi bana verecek, anneme söylemiş. Oysa, «Aritmetiği pekiyi olan alacak,» demişti.

«Pastırma Yazı»

* BURHAN GÜNEL *

Güvercinler

Mayısın son günleriydi. Kasabanın okulları birkaç güne değin kapanacak; sonra yaz tatili başlayacaktı.

Ayhan sabah erkenden kalktı. Babasını uyandırdı.

«Güvercinleri bugün alacağız değil mi baba?» dedi.

Babası gülümsedi.

«Sabırsızlık ediyorsun gene. Kahvaltıdan sonra gideceğiz.»

Sokağa çıkacakları sırada Ayhan babasına sordu:

«Ayşe de bizimle gelsin mi baba?»

Cemil Bey gene gülümsedi. Dedi ki:

«Gelsin bakalım...»

Ayhan sevindi. Koştu. Ayşe onun en iyi arkadaşı. Aynı sırada otururlar. Okulda beraber gidip gelirler. Kapıyı çaldı. Ayşe'nin annesi çıktı. Ayhan heyecanlı heyecanlı anlattı:

«Babamla pazara gidiyoruz da Türkan hanım teyze. Ayşe benimle gelsin mi? Eğer izin verirseniz o da gelsin bizimle, n'olur...» dedi.

Kadın Ayşe'ye seslendi. Çocuğun saçlarını okşadı.

«Derslerin nasıl bakalım?» diye sordu.

Ayhan'ın yüzü kızardı. Suç işlemiş gibi konuştu.

«Hepsi pekiyi gelecek karneme... Babam onun için güvercin alacak bana...»

Sınıfın en çalışkanıydı.

«Aferin,» dedi Türkan Hanım, her zaman böyle çalışkan ol, e mi?»

Çocuk düşlere daldı. Ayşe, babası, bir de kendisi gidecekler. Pazardan en güzel iki tane güvercin alınacak. Onları çok sevecekler. Ayşe geldi. Bir gün önce konuşmuşlardı. İşte gitme zamanı gelmişti.

«Biz gidiyoruz,» dedi Ayhan. «Hadi, seni almaya geldim...»

Ayşe annesine sordu:

«Gidebilir miyim anneciğim?»

Kadın kızını öptü, Ayhan'ın saçlarını okşadı gene.

«A, gidin tabii,» dedi.

Ekledi:

«Dikkatli olun e mi?»

İki çocuk el ele tutuşup koştular.

Artık güvercinler alınacaktı. Cemil Bey aylar önce söz vermişti.

Çocuklar önden koşuyorlar, sonra dönüp Cemil Bey'in ellerini tutuyorlardı. Daha çabuk yürüsün... Güvercinler bir an önce alınsın. Hemen olsun bitsin istiyorlardı. Oysa, bütün pazar yeri dolaşılacak, en güzel güvercinler aranacaktı. Öyle oldu. Çok dolaştılar. Her baktıkları yerde Ayhan sabırsızlanıyor, «Şu ikisini alalım baba...» diyordu. Babası da hep aynı şeyi söylüyordu:

«Her yeri dolaşalım da öyle...»

Sonunda, uzun boylu, zayıfça bir delikanlıdan almaya karar verdi. Baba, iki tanesini seçti. Çok güzel şeylerdi. Çocuklara sordu:

«Beğendiniz mi bunları?»

İkisi birden bağırdı:

«Beğendik...»

«Çok beğendik Cemil Bey Amca...»

«Öyleyse bunları alıyoruz,» dedi Cemil Bey de.

Güvercinleri ayaklarından tuttu. Eve kadar öylece götürdü. Çocuklar yol boyunca onlara baktılar. Sevgiyle bakıyorlardı. Arada bir de kuşların tüyelerine dokunuyorlardı.

Evde, daha önceden hazırlanmış olan tahta kafes onları bekliyordu. Bu, kafesten çok bir yuvayı andırıyordu. Tahta bir sandık. Küçük bir pencere. Pencerenin telden yapılmış parmaklıkları. İki çocuk, kuşlar sandığın içine bırakılınca durgunlaştılar. Mandal indirildi. Kapak kapatıldı. Yuva saçağın altına tutturulmuştu.

Çocuklar kuşlara doyamamışlardı. Daha sevmek, okşamak istiyorlardı onları.

«Biraz daha sevelim, biraz daha...» dediler.

Cemil Bey ilkinde kuşları yeniden çıkardı. Ama ikinci seferinde şöyle dedi:

«Yeter artık. İkinci serinliğinde gene seversiniz...»

Ve Ayhan'ı sıkı sıkı tenbihledi:

«Sakin benden habersiz kapağı açayım deme, kaçiverirler sonra...»

Kuşları ikinci serinliğinde sevmek, tutmak, okşamak o günden başlayarak kurallaştı. Çocuklar okul dönüşü, koşarak gelip yuvanın önünde bekler oldular. Cemil Bey saat beşte postanedeki işini bırakıp eve gelecek. Akşam dönüşü. Güneşin batmasına daha zaman var. Karanlık bastırıncaya değin kuşlar çocukların ellerine verilecek. İncitmeden sevecekler. Sonra duvara dayalı küçük merdivene çıkacak Cemil Bey. Ayhan ile Ayşe üzgün bakacaklar. Bırakılsa, sabaha değin oynamak, hatta kuşlarla yatmak isterler. Ama olmaz. Bu sevinçli zamanlar çabuk biter. Kuşlar yuvaya konur. Mandal indirilir. Akşam hemencecik oluvermiştir. Güvercinlere yem verilmiş, suları tazelenmiştir. Sonra Cemil Bey iner, merdiveni duvardan çeker, yere uzatır.

Günler böyle geçti. Okullar kapandı, karneler dağıtıldı. Ama, güvercinler, kendi başlarına salınivermedi daha. Cemil Bey, «iki

hafta daha dursunlar, sonra uçuracağım onları,» diyordu. Ama, o iki hafta geçmek bilmedi bir türlü. Çocuklar sabırsızlandılar. Güvercinler ne zaman havalanacak? Gökte ne zaman taklalar atacak? Sonra, dönüp gelecek, ikisi birden yuvaya nasıl girecek...

İşte o günlerden biriydi. Haberler kötüydü. Ayşe birkaç gündür kötü kötü düşünüyor, ama düşündüğünü, yani kötü haberi söylemiyordu. Sonunda, söylemek zorunda kaldı.

«Bu akşam gidiyoruz,» dedi.

Ayhan donakaldı. Yüzü sarardı. Bu akşam gideceklerdi. Yaz tatiline gidiliyordu. Denizi olan, güzel yerlere. Bu, üç ay yalnız kalmak demekti. Artık güvercinleri ikisi birden sevemeyecekler, sevinemeyeceklerdi. Ne kötü. Onlara ikisi ad koymuşlardı. Birini Ayşe, ötekinin adı da Ayhan'dı. Aynı kendi adları gibi.

Ayhan bir şey demeyince, Ayşe konuştu gene:

«Tren saat dörtte gelirmiş...»

Göz göze geldiler. Ayhan mırıldandı.

«Babam beşten önce gelemez...»

Bu, Ayşe'nin, güvercinleri son kez sevmeden gitmesi demekti. Zaman da giderek azalıyordu. Öğleden sonraydı. Bir süre sessizce bakiştılar. Sonra Ayhan, hiçbir şey demeden karşı duvara yürüdü. Yere uzatılmış merdiveni duvara dayadı. Ayşe de yanına gitti. Ayhan çıktı. Kapağı açtı. Güvercinleri aldı. Aşağıya indi. Dut ağacının gölgesine oturdular.

Çimenler büyümüştü. Komşu bahçeden iğde çiçeklerinin kokuları geliyordu. Gölge serindi. Kuşları sevdiler. Tüylerini, kanatlarını okşadılar. Gagalarını öptüler. Ama, ikisi de konuşmuyordu. Bu mutlu zaman parçasının çabucak biteceğini ikisi de biliyordu. Tren gelecek, Ayşe'yi çok uzaklara götürecektir.

Dalmışlardı. Nuriye Hanım seslendi. Ayhan'ın annesi.

«Ayhan, Ayhaan...»

«Annen sesleniyor,» dedi Ayşe.

«Gitmiycem.»

«Ya gelip güvercinleri aldığını görürse, sonra da baban duyarsa...»

Ayhan irkildi. Doğru, babası duymasın. Kalktı.

«Ben de gidiyim artık,» dedi Ayşe. «Annem arar şimdi...»

«Sen git, biraz sonra size gelirim...»

Nuriye Hanım bir daha bağırdı:

Çocuk, merdivene çabuk çabuk tırmandı. Kuşları yuvaya koydu, indi.

«Geliyorum anne,» dedi.

Eve girdi.

Tren geldi. Çocuklar bakıştılar. İkisi de ağlamaklıydı. Daha önce birbirlerine söz verdiler. Kimse üzülmecek. Oysa, ellerinde değil üzülmemek. Ayhan da gitmek ister gibiydi. Şöyle düşünüyordu:

«Ah bir büyüsem şimdi. Ben de giderdim. Güvercinleri de götürürdük.»

Trene koştular.

Ayşe dedi ki:

«Üzülme Ayhan, hani üzülme yoktu? Dönünce gene beraber olacağız, güvercinlerle oynayacağız. Hadi gül biraz.»

Tren on dakika durur burada. Çabuk olmaları gerek. Ayşe'nin annesiyle babası Ayhan'ı öptüler. Onun dudakları büzüldü. Nerdeyse ağlayacak. Döndü, koşarak uzaklaştı. Türkan Hanım, kocasına sordu:

«N'oldu bu çocuğa böyle?»

Ayşe'nin gözleri yaşardı. Ayhan'ın ardından baktı.

Biraz sonra tren yürüdü. Ayhan demiryolu boyunca koşmuştu. Bekledi uzakta. Tren geçsin. Pencerede Ayşe görünsün. Öyle konuşmuşlardı. Düdük sesini duydu. Sesli sesli ağlamaya başladı. Tren yaklaştı. Büyüyerek yaklaşıyordu. Pencereye baktı. İşte

Ayşe! El sallıyor. O da elini kaldırdı. Trenin yanına koşmak istedi biraz. Olmadı. Geriye kaldı. Ayşe'nin minik eli, tatlı yüzü uzaklaştı. Pencereler bitiverdi. Ayhan gittikçe küçülen, yılan gibi kıvrılarak koşan katarın ardından baktı bir süre. Uzakta küçük bir nokta olup, tren iyice yitince tarlalara doğru koştu. Kendini otların üzerine attı. Çok çok ağladı. Bir zaman sonra, güneş batmaya yüz tutmuşken, güvercinleri hatırladı. Birden, onları görmeyi çok istedi. Kalktı, koşarak eve gitti. Babası da nerdeyse işinden döner. Gidince, adı Ayhan olan güvercini bahçede buldu. Çok şaşırды, heyecanlandı. Ayşe'yi aramayı düşündü. Yuvaya baktı, kapak açık. Yerdeki güvercine yaklaştı, aldı onu. Göğsüne bastırды. Ayşe görünürde yok. «Yoksa kaçtı mı?» diye düşündü, yüreği ağzına geldi. Sonra evin arkasına da bakmak geldi aklına. Koştu. Birden durdu. Rengi attı. Eğildi. Yerden bir şey aldı. Aklı karalı bir tüy! Göğsüne bastırды öteki güvercini bırakiverdi. Kendini yere attı. Yüksek sesle ağlamaya başladı yeniden. Zaten gözleri şişmişti ağlamaktan. Bir yandan da bağıırıyordu:

«Onu ben öldürdüm! Suç bende! Kapağı mandallamayı unuttum. Sonra da kedi kaptı Ayşe'yi! Ah, ne akılsızım ben!»

Yere yüz üstü yatmış dövünüyordu.

«Ah, ben ne yaptım!..»

Bir ara öteki güvercine takıldı gözü. Birden doğruldu. Ağlayarak yaklaştı ona. Düşündüğü şeydu:

«Kedi onu da yemesin!»

Yakaladı. Öptü, kokladı. Sonuncu kez sevdi. Tüylerinde gezdirdi ellerini. Bir daha bir daha öptü, kokladı. Dedi ki:

«Haydi git yavrurum, trenin ardından uç. Ayşe'ye yetiş. Onun olduğu yerlere koş...»

Böyle deyip, güvercini havaya fırlattı. Ardına baktı. O, damın üstünde iki takla attı, sonra yükseldi. Sola, demiryoluna doğru uçtu, görünmez oldu.

Aradan aylar geçti. Bir gün, Ayşe'nin babası geldi. Ayhan'a kocaman bir top getirdi. Ayşe göndermiş. Sonra adam şunları anlattı:

«Ankara'daki başka bir okulun öğretmeni oldum artık. Eşyaları alıp gideceğim.»

Daha önce ailece gidip gelmezlerdi ama, Cemil Bey ile eşi, eşyaların toplanmasına yardım ettiler. Ayhan pek ortalarda görünmedi. Odalardan birine kapanmış, kötü kötü düşünüyordu. Ayşe'nin babası yemeğe alıkondu. Nedense Ayhan bütün yemek boyunca somurttu. Sonra, eşyaları götürecek kamyon yürümeden önce, adama yaklaştı.

«Ayşe'ye selam söyler misiniz?» dedi. «N'olur, onu hiç unutmadığımı söyleyin.»

Adam Ayhan'ın saçlarını okşadı.

«Üzülme yavrum,» dedi. «Yeni arkadaşlar edinirsin. Ama, selamını söylerim...»

«Topu ölünceye kadar saklayacağımı da söyleyin, olmaz mı?»

Adam, üzgün üzgün konuştu:

«Söylerim çocuğum...»

Kamyon, toz savurarak uzaklaşırken, Ayhan için için ağlıyordu.

* HULKİ AKTUNÇ *

Bayram Gümleği

karıma

Yıllar döndü, bayram güz sonuna yaklaştı ve tam yapraklar dökülürken erdi. Yazdan kalmaların yaşandığı bir haftaydı. Mahallenin ucunda boş bir alana birtakım adamlar kamyonlar ve at arabalarıyla taşınmaya başladılar. Kimileri sırtında denklele ' geldi. Tezgâhlar kuruluyor, rengarenk tenteler geriliyordu; kazıklar çakılıyor, yama yama üstüne çadırlar beliriveriyordu.

Gömlek pantolonlu, dar kenarlı şapkalar, şehir kasketler giymiş, kulakları kalemlı bayramcılar iki günde tanınmaz ettiler o silik alanı.

Meraklı, ama ürkek bir sürü çocuk, yaklaşı kovalana her şeyi izledi; yardım edenler, ekmek, domates ve üzümlerine ortak çıkanlar oldu. Aynacı Yusuf bir o çocuk kalabalığına bir dükkanına koşuyor, ustasından yiyebileceğı dayak gözünde büyüdükçe ya Denizkızı ya Şahmaran çadırından fırlayıp soluk soluğa dönüyor, güzel yalanlar kurmaya çabalıyordu çok gecikince.

«Aynacıyız ya biz de, aynacı çadırı var mı diye bakmaya gittim.»

Gözlerini dikiyordu çit çıkarmadan çalışan Arif ustaya... Oysa, «her şeyin farkındayım» suratını takınıp Yusuf'a bakıyor,

solgun yanağında ince bir yol olup iz bırakmış ter-toz karışımını her görüşte, «artık dövmeli bu veledi» diye kurduğu tokadı uzun bir «of»la geçiştiriyordu.

«Usta, biz ayna çadırı kuramaz mıyız?»

Akşama doğru baktı çadırlardan Arif usta, Yusuf'u çağırdı, «Hadi eve!» dedi. «Yarın erken gel...» «Ama yarın bayram!..» «Ol-sun geleceksin!» diye yükseltti sesini, duyulur duyulmaz bir olur çekti Yusuf. Arif ustanın bozuk paralarını koyduğu yelek cebine baktı, usta elması her çekişte, camın ince sesine karışıyordu şın-gırtı.

Eve dönerken, iyice karanlığa karışmış bayram yerine uğra-dı, Şahmaran çadırına çizilmiş yılanları seyretti.

Biri hem insandı hem yılan, diğerleri onun çevresinde döne-nirlerdi.

Sabahsa, ordan burdan toplanmış çalıların yanık kokusu; öğle, yeşillik kavurması ve soğan; akşamla gece, kurnaz baba-nın vakti. Gece bir şey düşünmeyip uyuyacaksın çünkü, uyunur; on yaşına gelince daha zor uyunur; on birindeyse insan, anayla (nasıl hem utangaç, hem güvercinsi arsızdır!) babanın uyuması beklenir.

Bu gece yılanlar da var, ille o insana benzeyeni. Yusuf bay-ram yerinden ayrılınca izlediler çadırdan çıkıp, belli ki pencere-den içerisini gözlüyorlar. Ay var... Şangırdayan cep... Silik görün-tüleri geldikleri kasabanın, uzak, çamurlara batmış yolları, bay-ram, ağız tatlılığı ve pestil – yılanlar su taşır, ev adamına yoldaş-lık eder, iyidir. Ya bunlar öyle mi? Bozuk paralar; saçmalı pence-renin dibine de, ışır gözlü yılanlar çadıra dönmeli. O bir tanesi aldanmaz ama, yarı insan olduğundan aldanmaz.

Kasaba birikiyor gene odanın içine, her gece böyle, karanlık-ta daha cesur anayla babanın ağzından. Yatak yorgan derleme-ler, tren sesleri, birkaç yeni basmanın, apak yastık yüzlerinin sak-

landığı bohçalarda aranmalar... «Şehirde her şey yok, erişte kesip karanlıkta öldüramazsın, fırıncuyu yapamazsın, kendi sebzenini kurutamazsın.»

O bohçaların kim bilir hangisinde, rengi atmamış bayram gömleği. Saklı gizli değil kasabada yılanlar bir çadıra. Yarın bayrammış, tahtalar ovulmuş; ama nasıl gelindiği unutulsa da nasıl gidileceği bilinirmiş şurda yerini bulan ceviz sandığının, şehre gelince çabucak kanıksanıp bir yere tıklılmış kasketin... Ama babanın alınında izi, kızarıklık, eğri çizgi duruyor.

«Marifetlidir, hiç olmazsa koyarlar mı bir çadıra, onlardan ne istersen olur... Bana para vermezse çocuk olsun bu babam, birden ufalsın, bıyıkları kopsun!»

Bayram yerine geldi Yusuf. Anasıyla cebelleşmiş, yeni gömleğini giymişti, ufaktı biraz, yenleri kısa geliyor, dirseğiyle bileğinin orta yerinde kalıyordu, ama rengi atmamıştı, naneye benzer temiz bir şey kokuyordu ve cebinde para vardı. İki lira. Babası avucuna bir sürü bozukluk koymuş, Arif usta ak bir liralık vermişti. («Bıkmadın değil mi aynadan, yürü bayram yerine de onlara bak gene, öğren!» diyerek üstelik.)

«Biz de çadır kursak oraya! – Geç kaldık...»

Önce Şahmaran çadırına yaklaştı. Önü kalabalık olan oydu. Orta yaşlı, esmer biri, eli çingiraklı, kuru bir adam çıtırtkanlık ediyor, örtüyü aralayıp içeriyi gösteriyordu. Karanlık. «Parasız parasız!» diye bağırıyordu. «Hem göreceksiniz mace-rasını, neymiş insanoğlu, neylemiş birbirine anlatacağımız, konuşacağım yılanlar şahıyla, korkanlar girmesin, kızlar bir kenara kaçılınsın, hem göreceksiniz, ne sorarsanız cevaplayacak.» – «Hiç mi para almıyor?» dedi Yusuf. «Parasız parasız! Gelin görün, isteyene zor işlerini hallediyor, müşkülüne yol gösteriyor, susandan para almaz, sorandan yirmi beş kuruş alıyor...»

Birkaç kişi kalabalıktan ayrılıp başka çadırlara yöneldi. «Sey-

ri parasız, dinlemesi parasız!» diye sürdürdü adam.

İlerde, yuvarlak bir masayı çevirmiş bir sürü insan vardı. Ama ortada ne olduğunu göremedi önce. Birazdan, küçük, arada ezilivermiş bir çocuğun yanında yer buldu. Tam yanaştığı sırada bir değnekle vurdu eline... «Yaslanma, çekil!» dedi, dürtüşledi tekrar, elinde kıpkırmızı bir top vardı, fırlatıp attı onu, defalarca orda burda dolaştı top, sendeledi kaldı, «Adana, yirmi katı!» diye ünledi bu kez eli değnekli adam.

Adana yeşildi, yeşil renge şişko, kürk yakalı bir adam bir lira koymuştu, parayı alırken hafiften sırttı. Demin Yusuf'u azarlayan genç, değneğin ucundaki enli tahtayla diğer paraları toplayıp önündeki kutuya attı. «Bastırın beyler!» diyordu, «Altmış katını veriyor bu.» En ortadaydı altmış kat. Rengi sarıydı, adı İstanbul'du. «Çıkar mı bana diye düşünme, ikincisinde çıkar, onda açılmazsa kısmetin, üçüncüsünde çıkar.» Ve değneğiyle tekrar vurdu. Yusuf'a, koyduğu on kuruşu itti, «Bastırın! En az yirmi beş.»

Yanındaki çocuğa, «Hiç oynadın mı?» dedi Yusuf. – «Param olsa oynardım, yok.» – «Peki nereye koyayım?» – «Sivas'a, biz oralıyız.»

Sivas turuncuydu, ona elli kuruş koydu. Ankara kazandı. Ankara karaydı. Kürk yakalı, oraya bir lira koymuştu, on beş katını aldı. Yusuf kürk yakalıya kızmaya başladı; kocaman adamın ne işi vardı böyle yerde? Üstelik hep kazanıyor, ya da parasını geri alıyordu. «Amma da iş!» dedi Yusuf, yanındaki «cepleri doldu herifin» diye tamamladı. Kürk yakalı, ufak, al yanaklı ve şişkin suratlı bir çocuğun eline bir liralığı sıkıştırdı ve onun eliyle İzmir'e koydu (oğlu mu?), İzmir pembeydi.

Yusuf kendini dar attı çemberden, Şahmaran çadırına yürüdü.

...o, insanlar içinde insandı, çok yaşadı, ama kimi sevdiyse

olmadı, bir mağaraya kaçıp kapandı (dedi yılanca, eliyle büyüyecek, çok kenarlı, cam bir kutu gösterdi, yılanlar,) onlar aldı, sen bizim ol dediler, o da zamanla yılan suretine girdi, Şahmaran oldu, ama yüzü değişmedi, bir işaretim odur, her şeyi onunla anlatırım, o öylece kalsın dedi (Yusuf Şahmaran'a baktı, uzun, parlayan, gövdesi inceliyor, ucu güle benzer bir kuyruk oluyordu, ama yerlere değen, kıvrır kıvrır saçlarla çevrelenmiş yüzü, ince, hafif terle kaplı, sarı tüylerle kaplı üst dudağı, biraz kızarmış yanakları, bıçak gibi ince ağızıyla gencecik, gencecik)... fakat efendim, insana gizli yok, geldi biri onu buldu, yılanlara yakalandı, ey güzel insanoğlu, seni istemem, seni yılanlardan korurum ama seni salıvermem, gider yerimi söylersin, bu sihir bir daha bozulmasın dedi Şahmaran, insanoğlu, öyle ama, dilim yüreğimdedir, o temizdir, bir söylese yer başıma yıkılsın, dilim yüreğimin bıçağıdır, bir söylese kendini keser, bu dünyada seni benden başka kimse bilmez, bırak beni diye yalvardı... Şahmaran'dır, aldandı, dünyada olan her şeyi bilirdi ama gene aldandı (çadırın perdesini havalandırarak biri daldı içeriye, kürk yakalı adam, yanındaki çocuğu bir süre Şahmaran'ı seyretti, dinledi, sonra, «bırak palavrayı da konuşur şunu bakalım!» dedi)...

...Şahmaran'sın, insanoğlu seni dinlemek ister, soracağım, cevap ver bana, konuş (üç beş kez bu sözleri yineledi yılanca, yarı açtı gözlerini Şahmaran, gözkapakları titreşti)...

...neyle beslenirsin? – ettsss!

et diyor değil mi, ama sürünenlerin

diliyle söylüyor,

yılan diline karışmış

dertli diliyle...

ne içersin sen? – sütss!

bakın ne diyor,

süt diyor değil mi?

«Ben soru soracağım ona,» dedi Yusuf, yılancaya yirmi beş

kuruş uzattı. Kürk yakalı öteyi beriyi gözlüyordu, Yusuf Şahmaran'a iyice yaklaştı. Soracağı şeyi yanlış anlamasın diye tek tek, ama biraz da dili dolaşarak konuştu: Şimdi gidip hangi renge para koyayım ben?

Şahmaran gözlerini kıpırtırdı, sustu kaldı. Yusuf, kalan yüz yirmi beş kuruşu durmadan şingirdattığını anladı, elini cebinden çekti.

Herkes susmuştu şimdi, Şahmaran da, yılanıcı da. «Söyleyecek!» dedi ılık bir sesle yılanıcı. Ama ses yoktu.

Yusuf, kürk yakalının Şahmaran'ın saçlarıyla oynadığını, yılanıcının tombul ele yapışıp adamı ittiğini gördü, kürk yakalı birden yakasına sarıldı yılanıcının, «Kimi aldatıyorsun sen!» diye bağırdı. «Enayi mi var karşında, sahtekâr herif!» – «Dur, dur,» diyordu yılanıcı, kürk yakalı sarsmaya başlamıştı onu ve hızla silkinip yekinen yılanıcı onu itip yere düşürdü. Bir kaçışma oldu derken ve sille tokat birbirlerine girdiler. Yusuf kendini dışarda buldu, dışarsı daha kalabalıktı ama, uzaklardan bütün bayram yeri Şahmaran çadırına koşuyordu. Gürültü çoğaldı, küfürler, bağırtılar yükseldi. Birtakım üniformalı adamlar belirdi. İtiş kakış birbiriyile didişen iki kişiyi seçti Yusuf. Çadır yıkıldı yıkılacaktı. Şahmaran'ı bulmak istedi. Birden Arif ustayla burun buruna geldi. Eline yapışıp çekti Yusuf'u ve kalabalıktan çıkardı.

«Şahmaran'a bakacağım, bırak beni!» dedi Yusuf. «Ona bir şey sordum.» – «Yürü, döveceğim yoksa, gömleğin de yırtılmış, yürü!»

Arif ustanın avucunda ezilen eli acıyor, o çektikçe dönüp dönüp ardına bakıyordu. Üniformalı adamların ortasındaki yılanıcıyı, hâlâ bağıırıp duran kürk yakalıyı gördü. Bir şey daha söylese Arif usta, «Git, bak,» dese. Çekiştirip duruyordu. Yalandan bir ağılama tutturdu.

Belki yüzdür yeminler ediyor, bayram yerine değil evine gideceğine inandırmak istiyordu Arif ustayı. En sonunda sustu,

aynadan aynaya dolaşmaya, sonra küçücük dükkân içinde koşuşmaya, türkü söylemeye başladı, aynanın dalgasında ezilip büzülen ağzıyla alay etti, Şahmaran sesini taklit etmeye çalıştı.

Yırtık gömleğini gördü, her aynada ilkin ona takılıyordu gözü; bu yüzden küçük bir ayna bulup onda sürdürdü oyununu.

Arif usta Yusuf'u bıraktığında akşam oluyordu. Ok gibi fırladı dükkândan ve anında gözden yitti. Bayram yerine koştu, tenhaydı şimdi oralar. Şehir kumarçısının başı kalabalıktı gene (yere batsın). Kalan parasını yokladı. Şahmaran'ın yerinde yeller esiyordu. Yok. Bir şeyler kırılıp döküldü içinde. Kalan parası da o kargaşalıkta düşmüştü herhalde. Belki de koşarken. Yürüdü. Bir sokak tutturdu, gene koşmaya başladı, habire köşeleri dönüyor, birilerine çarpacak gibi olup duraklıyor, cılız bacaklarıyla yeniden seğirtiyordu.

Ahşap bir evin içerlek kapısında Arif ustanın ince uzun gölgesini sezer gibi oldu. Karşındaki ağaçlık alana kaçtı, soluk soluğaydı artık, yumuşak bir eğimle alçalan çimenlere yöneldi; salt ayaklarıydı çabalayan, ter içindeki gövdesi yorgunluktan sallanıyordu. Bir ağacın dibinde durdu. İlerde, çimenlerin sokağa kavuştuğu yerde onları gördü, yılanı tanıdı ilkin, sonra Şahmaran olanı.

İki küçük karaltı.

Son bir parça gücüyle onlara yetişti, duraksadılar, taşıdıkları dengi yere yıktılar, yüzlerine bakakaldı Yusuf. Anlamsız bir suratla Yusuf'u süzüyorlardı şimdi. Onun inanmaz gibilerden kocaman açılmış gözleri, Şahmaran'a yapıştı.

Yılanı, bildiği adamdı. Öbürüyse, yılan gövdesi filan kalmamıştı ama, çadırdaki gibiydi, derin şeylere dalmış, durgun, görmüş geçirmiş tavırlı ve gencecik. Artık hiç konuşmayacaktı sanki, taş olmuştu.

«Ne istiyorsun?» dedi yılanı, yüzü gözü mosmordu. «Hiç!» dedi Yusuf. Gömleğinin yırtık yerinden bir soğuk girdi. Yılanının üstü başı paramparçaydı, dizi görünüyordu pantolonundan, ak gömleği kanla lekelenmişti.

İki adam yürüdüler denklerini omuzlayıp, peşlerine düştü Yusuf. Yılandı söylenip duruyor, Şahmaran susuyordu. Birden yine döndü Yusuf'a, «Gelme arkamızdan,» dedi. «Hadi, yürü git, gelme...» Yusuf ağlamaklı oldu. Buna hazırdı. Yorgunluktan, onlar gibi hızlı yürüyemiyordu.

Ve iyice uzaklaşan iki adamın arkasından vargücüyle bağırdı, durakladıklarını anlayınca yineledi, duysunlar diye, avaz avaz:

Gelmeyecek misiniz artık? Heey, gelmeyecek misiniz bir daha?

«Gidenler Dönmeyenler»

* NECATİ GÜNGÖR *

Papatya Gelin

Şimdi nerededir, kiminledir? Bilmiyorum... Büyülü, toz pembe bir düş gibi anımsıyorum her şeyi, çocuksu duyguların, yüreğimizde köpüklü sular gibi akıp durduğu o günleri...

Üçüncü sınıfı bitirdiğim yazdı. Babam, fabrikadan yıllık iznini alıp yıkık dökük evimizi yeniden yapmaya koyulmuştu. Eski duvarları yıkıp yerine yenisini örecekti. Çocukluğundan beri çeşitli işlerde çalıştığını, dokuma fabrikasına sonradan girdiğini söyledi babam. Elinden her iş geliyordu. Önce, derenin kenarından toprak kazıp elekten geçirdi. Elenmiş toprağı samanla karıştırıp çamur yaptı. Yoğrulmuş, macun gibi olmuş çamuru da kalıba döküp güneşte kurumaya bırakıyordu. Babam çıplak ayaklarıyla çamur yoğururken, ben de kovayla su taşıyordum ona.

Mevsim yaz olduğu için, herkes tarlada bahçede çalışıyordu. Bu yüzden yardıma gelen yoktu. Ancak akşamleyin dönerken, hıyar, domates, biber getiriyordu komşular taze taze. Kavun, karpuz getiriyorlardı. Bir de, o yıl okulumuza yeni atanan öğretmenin karısı, anamın işlerine yardım ediyordu arasıra. Kirayla oturdukları ev, bizimkine bitişikti. Ama o güne dek bir yakınlığımız olmamıştı nedense. Tıpkı anasına benzeyen bir de kızları vardı. Benden iki yaş kadar küçüktü kız. Adı Nilüfer'di.

Nilüfer daha çok, kerpiç dökümünü izlemeye geliyordu dere

kenarına. Belki bir oyun sanıyordu bu işi. Annesi izin verse, ufacık ayaklarıyla çamur yağurmaya katılacaktı. Yapılan her şeyi öğrenmek istiyordu babamdan. Sorular soruyordu. Babamsa, «Bu büyük kerpiçlerin adı 'anaç'tır, küçüklerinki ise 'kuzu'. Duvar örülürken bunlar içiçe geçer, yıkılmadan durmasını sağlar...» diye anlatıyordu bir bir.

Kimi zaman Nilüfer, boş kovayı benden önce kapıp dereye koşuyordu. Ama derenin sekisine yaklaşıncaya, delice bir coşkunlukla akan sudan korkup duruyordu öyle. Beni bekliyordu, kovayı doldurmak için... Dizboyu otlarla kaplıydı derenin kenarı. İki yanında yaşlı söğüt ağaçları sıralanmıştı. Söğütlerin kökünü, toprağını yalayıp geçiyordu deli su. Köklerin oyuklarında kara kara balıklar oynayıyordu. Kara derileri ışıl ışıl ediyordu suyun içinde. Dere taşlarının arasında bir görünüp bir yitiyorlar; kovayı suya daldırınca da hemen kaçıyorlardı kök oyuklarına... Kovayı doldurup kalkınca, Nilüfer benimle birlikte taşımak istiyordu. Ama bu sarı saçlı, beyaz tenli, kelebek gibi uçuşan kız, bana yaklaştıkça, gizli bir ürperti duyuyordum. Kulaklarımı usulcana bir sıcaklık basıyordu. Çalışırken giydiğim yırtık ve çamurlu gömleğimden mi utanıyordum; yoksa, koyungözü çiçekleri gibi bu sarı beyazlı kızın yorulmasını mı istemiordum, bilmiyorum... Yine de ses çıkarmıyordum, pembe, ufak elleriyle kovanın bir ucundan tutmasına.

Babam, Nilüfer'i su taşırken gördükçe, «Ah benim kınalı gelinim,» diyordu şakadan, «Şu ev bir yapılsın hele. Davul zurnayla düğün kurup getireceğim seni. Getirip de başköşelere konduracağım. Geçtiğin yollara da çifte koç kestireceğim! Benim sarı çiçeğim, papatya gelinim...»

Nilüfer'in annesi gülerdi bu sözlere. Nilüfer anlamaz, aldırmazdı. Bense kendi kendime utanır, kimsenin yüzüne bakamaz, usulcana sıvıştırdım oradan. Kovayı doldurmaya giderdim. Aklımda hep telli duvaklı Nilüfer. Beyazlar içinde. Sarı saçları akıp gidi-

yor ıřılıyla... Bunları dūřūnūrken kalırdım ōylecene suyun kenarında. Kovayı doldurup gōtūrmeı unutturdum...

İlk dōkūlen kerpiçler, kurumaya bařlamıřtı bir uçtan. Őteki yūzūnū çeviriyorduk kuruyanların. Katılařmıř, tař gibi olmuřlardı çevirdiklerimiz... Nilūfer bu kez yere yapıřmıř kerpiçleri dōndermeye çalıřıyordu bizimle. Ama anaçlara gūcū yetmiyor da, kuzuları çeviriyordu o. Bu zamanda, ondan daha gūçlū oluřum içten içe bir mutluluk veriyordu bana. Koca koca kerpiçleri soluk almadan dōnderip geçiyor, Nilūfer'in bunu farketmemesine de içerliyordum. Őzūlūyordum!

Bir zaman sonra kerpiç iři bitti. Yıkılan duvarın toprağını atmaya koyuldu babam. Eski temelin ūzerine yeni duvarlar ōreçkti...

Nilūfer'le ben kerpiçlere bekçilik ediyorduk, mahallenin çocukları gelip bozmasınlar diye. Benim için çalışma bitmişti. Dere kenarında, koyungōzū çiçekleri topluyordum Nilūfer'e. Çalırlardan kuřzūmū topluyordum. Bir de gelin tacı yapıyordum. Ama o, başında taşımıyordu yaptığım tacı. Oynuyor çiçeklerle, bozuyordu. Yapraklarını yoluyor çiçeklerin... Yine yapıyorum sabırla, ōzenle. Yine bozuyor Nilūfer... Bin kez bozsa, bin kez yeniden yapardım belki! Kıramazdım onu; ūzūlmesine dayanamazdım. Anlayamadığım bir tad veriyordu bana, onun dediklerini yapmak. Kasabadaki kızların hiçbirine benzemeyen bu kızı kırmak, ayıp ya da gūnahmıř gibime gelirdi... Birinde, dere kenarında oynarken sevinç çığlıklarıyla beni çağırmaya başladı. Kerpiçleri bırakıp hemen koştum yanına. Suyun içinde kocaman bir balık gōrmūř, çocuksu bir sevince kapılmıştı. «Bak!» diye haykırıyordu. «Orada!.. Taşların arasında. Nasıl da kocaman! Kuyruęuna hele... N'olursun tutalım onu! Çok sevdim! Evde besleriz. Ekmek veririz... Hemen tutalım, kaçar birazdan...»

Çağıl çağıl akıyordu su. Nilūfer'in sesi, suyun çağıltısına karışıyordu. Koca balık, burnuyla taşlara dokunarak dolaşıyordu.

Kara derisi suyun ışıltısında ipil ipil yanıyor... Nilüfer, balrengi gözleriyle bir bana bakıyor, bir balığa... Ayakkabılarımı çıkarıp usulcana girdim suya. Yosunlu taşlar ayaklarımın altından kayıyordu. Nasıl yakalayacağımı kestiremeden durdum. Bunu anlayan balık birden kaçiverdi. Ardından koşmak ister gibi suyun içine düştüm. Su, iyice çamurlandı. Doğrılmak istedim; dere sürük-lüyordu. Bir anda dalmıştım, çırpınıyordum, şaşkınlıkla bağır-mıştım. Nilüfer'in ağlayan sesini farkettim bir an. Tutunamıyor, akı-yordum... Her yan kararmıştı. Batıp çıkıyordum.

Babam koşup kurtardıktan sonra, başaşağı silkeledi beni. Su yutmamıştım. Soluklanıyor, titriyordum. Dişlerim çarpıyordu. Babam, «Geçti,» diyordu. «Haydi üstündekileri çıkar. Nasıl düş-tün?»

Nilüfer yoktu ortalıkta. Üzüntüsünden kaçıp gitmişti. Baba-ma bir şey söylemedim... Nasıl düştüğümü sorup durdu bütün gün...

Birkaç gün sonra yanıma gelebildi Nilüfer. Unutmamıştı olan-ları. Hiçbir şey istemiyordu artık benden. O, kelebekler gibi uçan hali yoktu üzerinde. Bense daha bir yakın duyuyordum kendimi ona. Umurumda bile değildi sularda akmak. İstese, belki yine girerdim dereye! Nilüfer kırılmazdı ki... O, kasabadaki kızların hiç-birine benzemiyordu.

Balrengi gözleri hâlâ aklımdadır...

GÜLDESTEDE YER ALAN ÖYKÜ YAZARLARININ KISACA YAŞAMI

(Soyadı sırasına göre)

Sait Faik ABASIYANIK – 1906'da İstanbul'da doğdu. 1954'te gene aynı kentte öldü. Kentlerde yaşayan küçük insanların, balıkçıların yaşamları, hikâyelerini oluşturan başlıca konuydu. İnsanların mutluluğu, yaşama sevinci uğruna kalemi biledi. Burgaz Adası'ndaki evi ölümünden sonra Sait Faik Müzesi olarak düzenlendi. Adına Sait Faik Hikâye Armağanı kuruldu. Dünyaca ünlü hikâyecilerin bulunduğu Mark Twain Derneği'ne üye seçildi.

Başlıca yapıtları: Birtakım İnsanlar, Lüzumsuz Adam, Semaver, Sarnıç, Kumpanya, Havuzbaşı, Son Kuşlar.

Adalet AĞAOĞLU – 1929'da Nallıhan'da doğdu. Hikâye ve romanlarında özellikle kadın kesiminin sorunsalını verdi. Özgün bir anlatım dili, ince yergi gücü belirgin niteliklerindedir.

Başlıca yapıtları: Ölmeye Yatmak, Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi, Fikrimin İnce Gülü, Bir Düşün Gecesi.

Oktay AKBAL – 1923'te İstanbul'da doğdu. Yaşantılarını, duygu birikimlerini, anılarını, izlenimlerini eksen alan kişiler hikâye ve

romanlarının kahramanları oldu. Kahramanları; anılarına, sevgilerine, tutkularına bağlıdırlar. Olaylar imgenin ve anlatımın ardında bir sis topağı gibidir.

Başlıca yapıtları: Önce Ekmekler Bozuldu, Bizans Definesi, Yalnızlık Bana Yasak, Tarzan Öldü, İnsan Bir Ormandır, Suçumuz İnsan Olmak, İlkyaz Devrimi, Karşı Kıyılar.

Hulki AKTUNÇ – 1949'da İstanbul'da doğdu. Olaylardan öne çıkan konuların gücünden çok üslupçuluğa özen gösterdi.

Yapıtları: Gidenler Dönmeyenler, Kurtarılmış Haziran.

Vüs'at O. BENER – 1922'de Samsun'da doğdu. En belirgin gerçekleri bile saydımlıktan ve netlikten uzaklaştırarak dile getirdi. Kişilerinin daha çok iç dünyalarını yansıttı.

Yapıtları: Dost, Yaşamsız, İhlamur Ağacı.

Kemal BİLBAŞAR – 1910'da Çanakkale'de doğdu. Batı Anadolu kasabaları; onun hikâye ve romanlarında özgün kişileri ve özellikleriyle sergilenir. Yapıtlarındaki kahramanları, gerçekçi bir dille ve yer yer alaycı bir tavırla anlatır.

Başlıca yapıtları: Yeşil Gölge, Irgatların Öfkesi, Cemo, Memo, Denizin Çağırışı, Başka Olur Ağaların Düğünü, Çöken Dama Payanda.

Ayhan BOZFIRAT – 1935'te İstanbul'da doğdu. Toplumsal yaşamımızı simgesel bir anlayışla eleştirdi. Açık ve yalın bir dil kullandı.

Yapıtları: İstasyon, Dört Yol Ağızındaki Ev.

Muzaffer BUYRUKÇU – 1928 yılında Ferteke'de (Niğde) doğdu. İstanbul'un kenar mahallelerinde yaşayanların gündelik sorunlarını gerçekçi bir anlayışla yansıttı. Onların iç dünyalarının psikolojik çözümlenmelerine de yer verdi.

Başlıca yapıtları: Acı, Katran, Korkunun Parmakları, Gürültülü Birkaç Saat, Bir Olayın Başlangıcı, Mağara.

Necati CUMALI – 1921’de Florina’da doğdu. Doğayı ve yaşamı bütün tadlarıyla vermeye çalışırken, toplumsal acıları da aynı güçle yansıttı. Özellikle Ege bölgesini, insanları, sorunları ve gündelik yaşamlarıyla hikâyeye ve romanlarında anlattı.

Başlıca yapıtları: Yalnız Kadın, Değişik Gözle, Susuz Yaz, Ay Büyürken Uyuyamam, Makedonya 1900, Tütün Zamanı, Acı Tütün, Zeliş, Yakubun Koyunları, Revizyonist.

FÜRÜZAN – 1935’te İstanbul’da doğdu. Yalın bir anlatımla, kişilerini bütün ayrıntılarına varıncaya vermekteki gücü, onların dış ve iç dünyalarını aynı paralellikle yansıtabilmesi, yazarlığının en önde gelen niteliğidir. Kenar köşede kalmış insanların sorunlarını, yaşamlarını çarpıcı bir anlatımla sunmuştur.

Başlıca yapıtları: Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, 47’liler, Yeni Konuklar.

Günten DAYIOĞLU – 1935’te Kütahya’da doğdu. Roman, öykü, radyo, televizyon oyunları yanında, inceleme yazıları yazdı. Yurt dışındaki işçi çocuklarının eğitim, öğretim sorunlarını inceledi.

Başlıca yapıtları: Döl, Geride Kalanlar, Fadiş, Dört Kardeştiler, Suna’nın Serçeleri, Yurdumu Özledim, Ben Büyüyünce.

Burhan GÜNEL – 1947’de Antakya’da doğdu. Gerçekçi anlayışı benimsedi.

Başlıca yapıtları: Ökse, Sevgi Bağı, Umut Zamanı Yağmurla Giden.

Selim İLERİ – 1949’da İstanbul’da doğdu. Hikâyelerinde; yalnızlıkların, kişisel ve toplumsal bunalımların psikolojik kökenlerine eğilmeyi benimsedi. Toplumundan kopmuş insanların yerleşeme-

mişliklerini dile getirdi. Kişilerini iyi verebilmek amacıyla zaman zaman anlatıma yaslandı.

Başlıca yapıtları: Cumartesi Yalnızlığı, Pastırma Yazı, Dostlukların Son Günü, Destan Gönüller, Her Gece Bodrum, Ölüm İlişkileri.

Orhan KEMAL – 1914'te Ceyhan'da doğdu. 1970 yılında Sofya'da öldü. Yoksul insanların, fabrika işçilerinin, gecekonduya yaşayanların yaşamını aydınlık gerçekçiliği ve çarpıcılığıyla roman ve hikâyelerine yansıttı. Yetiştigi ve yaşama koşullarıyla özdeş olduğu kişileri, yapıtlarında bütün doğallıklarıyla dile getirdi. Kitaplarında; ırgattan çıraklara kadar sıralanan bir portreler galerisi yarattı. Ana-baba dayanağından yoksun, toplumun bir kenara savurduğu, ekonomik yoksunluklar içinde sıkıntı çeken çocuklar birçok yapıtın baş kahramanı oldu. Ölümünden sonra adına Orhan Kemal Roman Armağanı kuruldu.

Başlıca yapıtları: Ekmek Kavgası, 72. Koğuş, Avare Yıllar, Baba Evi, Bereketli Topraklar Üzerinde, Bir Filiz Vardı, Sokakların Çocuğu, Arkadaş Islıkları, Üç Kâğıtçı, Müfettişler Müfettişi, Kaçak.

Yaşar KEMAL – 1922'de Hamite (Adana) köyünde doğdu. Acıları, dertleriyle Çukurova'yı anlattı. Halk dilinden ve geleneğinden gelme öğelerle bezediği anlatımı özgün bir nitelik taşır. Hikâyeleri, romanları yanısıra yeniden ele aldığı efsanelerimizde de çağdaşlık ve dirilik kazandırdı.

Başlıca yapıtları: İnce Memet, Sarı Sıcak, Orta Direk, Ölmez Otu, Teneke, Binboğa Efsanesi, Ağrıdağı Efsanesi, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yusufçuk Yusuf, Deniz Küstü.

Tarık DURSUN K. – 1931'de İzmir'de doğdu. Sevgiyle yaklaştığı sıradan insanlar, hikâye ve romanlarının kahramanı oldular.

Betimlemelerdeki, diyalog kurmadaki ustalığı ile dikkati çekti. Yer yer yoğun duyarlıklı anlatımı şiirsel öğeler taşır.

Başlıca yapıtları: Hasangiller, Rıza Bey Aile Evi, Güzel Avrat Otu, Denizin Kanı, 36 Kısım Tekmili Birden, Kopuk Takımı, Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep.

Onat KUTLAR – 1936'da Alanya'da doğdu. Masalsılığa yaklaşan bir hikâye dilinin en güzel örneklerini verdi. Kahramanlarında gizemli bir dünyanın esintileri sezilir.

Başlıca yapıtı: İshak.

Nezihe MERİÇ – 1925'te Gemlik'te doğdu. Şiirli bir dille genç kız ve kadın psikolojisini yazdı. Onların dünyasını zengin çözümlere kavuşturdu. Aydın bir kadın gözüyle, bir kadın duyarlığıyla toplumumuzun önemli bir bölümünü ustalıkla edebiyata getirdi.

Başlıca yapıtları: Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilingç, Korsan Çıkmazı.

Erdal ÖZ – 1935'te Yıldızeli'nde doğdu. Kişileri hikâye ve romanda çizmekteki ustalığı, onların iç ve dış çatışmalarını dile getiriş biçimi, kuşağı içinde ona özgün bir yer kazandırdı. Hikâye ve roman kahramanlarının psikolojik durumlarını yansıtmadaki ustalığı belirgin niteliklerinden biridir.

Başlıca yapıtları: Yorgunlar, Odalarda, Kanayan, Yaralısın.

Adnan ÖZYALÇINER – 1934'te İstanbul'da doğdu. İstanbul kenar semtlerinin insanlarını bambaşka bir gerçek objektifinden yansıttı. Hikâyede teknik ve anlatım yönünden yaptığı yenilikler yanısıra, psikolojik ayrıntılara önem verdi. Daha sonraları bu sağlam iskelete toplumsal bir içerik de getirdi.

Başlıca yapıtları: Panayır, Sur, Yağma, Yıkım Günleri, Gözleri Bağlı Adam.

Haldun TANER – 1915'te İstanbul'da doğdu. Büyük kentin modaya kapılan, sonradan görme türedi tiplerini, keskin bir yergi gücüyle hikâyelerinin konusu yaptı. Güçlü bir gözlemcilik ve kişileri kendi ağızlarından konuşturmadaki ustalığı ilgi çeken bir özelliğidir.

Başlıca yapıtları: Yaşasın Demokrasi, Tuş, Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, Ayışığında Çalışkur, On İkiye Bir Var, Konçınalar, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü.

Tomris UYAR – 1941'de İstanbul'da doğdu. Kentsoylu kesimin gülünçlüklerini, insanların küçük mutluluklarını dile getirdi. Kadın kahramanlarının ruhsal çözümlmelerini gerçeğe eğilimli bir anlayış ve usta bir biçimde hikâyelerinde işledi.

Başlıca yapıtları: İpek ve Bakır, Ödeşmeler, Dizboyu Papatyalar, Yürekte Bukağı.

Mehmet SEYDA – 1919'da İstanbul'da doğdu. Gözlemci ve psikolojik çözümlemelere ağırlık veren hikâye anlayışıyla başarılı ürünler verdi. Duyarlıkların gerçeğe dengelendiği hikâyelerinde çocukluktan beri insanlardaki bir duruma karşı gösterilen tepkileri simgeler.

Başlıca yapıtları: Bir Gün Büyüyeceksin, Başgöz Etme Zamanı, Anahtarcı Salih, Zonguldak Hikâyeleri, Bastıbacak Ermiş, Köroğlu.

İÇİNDEKİLER

Kaymaklı Tavukgöğsü – Kemal Bilbaşar	5
Son Kuşlar – Sait Faik Abasıyanık	12
Çocuk – Orhan Kemal	17
Atatürk Galatasaray'da – Haldun Taner	22
Bayramlaşma – Mehmet Seyda	32
Benim Kalbim – Necati Cumalı	39
Yabancı Okulda – Oktay Akbal	44
Havva – Vüs'at O. Bener	50
Yatak – Yaşar Kemal	54
Öğretmen – Nezihe Meriç	62
Sevinci Yok Eden Gerçek – Muzaffer Buyrukçu	68
Akşamüstü – Adalet Ağaoğlu	79
Eski Bayram – Tark Dursun K.	90
Gökyüzünde Ayaklanma – Adnan Özyalçiner	96
Masa – Erdal Öz	102
Parasız Yatılı – Füzuran	108
Horozlar – Onat Kutlar	115
Çiçek Dirilticileri – Tomris Uyar	122
Haydi Anlat Anneciğim – Ayhan Boz fırat	129

Küskün Ayıcık – Gülten Dayıoğlu	133
Müsamere – Selim İleri	141
Güvercinler – Burhan Gnel	149
Bayram Gmleği – Hulki Aktu	156
Papatya Gelin – Necati Güngör	164